

YENİ ÇAĞ

- **Güs Hall:** Emperyalizme karşı savaş
- **Henry Winston:** Komünistler ve kitle hareketleri
- **Gyula Kallai:** Sosyalist Macaristanda
- **Claude Lightfoot:** Karaderili halkın kurtuluş savaşı

AMERİKA – BUGÜN

Emperyalizme karşı savaş

AVRUPA KAPİTALİZMİNDE YENİ EĞİLİMLER

Avrupa kapitalizminde ekonomik eğilimler

KOMÜNİST VE İŞÇİ PARTİLERİNDE

Nigerya'da ilk işçi gazetesi

ÖZEL SAYFALARIMIZ

Sovyetler Birliği Komünist Partisi Merkez Komitesine

11

Kasım

1965

B A R I Ş V E S O S Y A L İ Z M P R O B L E M L E R İ

Bu sayıda :

Güs Hall

ABD Komünist Partisi yöneticilerinden

Henry Winston

ABD Komünist Partisi yöneticilerinden

Gyula Kallai

Macar Sosyalist İşçi Partisi Merkez Komitesi Polit büro üyesi ve
Macaristan Halk Cumhuriyeti Bakanlar Kurulu Başkanı

Claude Lightfoot

ABD Komünist Partisi yöneticilerinden

Maurice Dobb

İngiltereli İktisatçı

Amerika Birleşik Devletleri bugün

Derginin bu sayısında, Amerikan Birleşik Devletlerinin ekonomik, sosyal ve politik hayatı üstüne bir yazı dizisi çıkıyor. Amerikan emperyalist çevreleri gericilik ve saldırganlık politikası güdüyor. Dünyayı bir harp tehlikesiyle karşı karşıya koyuyor. Bu durumda Amerikan halkına özellikle büyük, tarihsel bir sorumluluk düşüyor.

Komünist ve işçi partilerinin 1960 Bildirisinde belirtildiği gibi, Amerikan emperyalizmi yeryüzünde gericiliğin dayanağıdır. Bu değerlendirmenin doğruluğunu gerçekler biteviye perçinliyor. Cumhurbaşkanlığı seçimlerinde Goldoutör «gorillerinin» saldırganlık programlarını yüzlerine çarpan Amerikan halkının çoğunluğunu Conson hükümeti aldattı, ulusal ve sosyal kurtuluşları uğrunda savaşan halklara karşı tehlikeli harp kışkırtmacılığı yoluna koyuldu. Amerikan hükümeti, uluslararası jandarmalık rolünü üzerine alıyor, diktasını başka halklara dayatmak istiyor.

Amerikan emperyalist çevrelerinin saldırganlık hareketleri, özellikle Viyetnam'da «merdiven» harbi dedikleri barbarlıkları, Dominik Cumhuriyetine silâhla dalmaları yalnız dünyada boyuna gelişen protestolara sebep olmadı, Amerika Birleşik Devletlerinin içinde de durumu keskinleştirdi. Emperyalizmin iç ve dış politikasındaki organik bağılılıkta kendisini her zamankinden daha sert açığa vurdu. Losanjelos'ta Zencilerin kırılması, bu kanlı olay, dünyanın değişik yerlerinde kurtuluş hareketlerini ezmek politikasını maskelemek amacıyla Amerikan hükümetinin ağızından eksik etmediği «hürriyet», «demokrasi» ve «kaderine egemen olmak hakkı» gibi sözlerin sahteliğini, onun iki yüzlülüğünü bir kerre daha orataya koydu. Bu olay aynızamanda, Amerikada belli bir ölçüde politik ilerlemeler, yığın

hareketlerinin canlanmasına, kuvvetlenmesine, ilerici güçlerin aktifleşmesine yol açtı.

Aşağıdaki yazılar, Amerika Birleşik Devletlerinin iç ve dış politikasına değinen bir sıra konular üzerinde Amerikan komünistlerinin görüşlerini anlatıyor.

Emperyalizme karşı savaş

Güs Hall

Viyetnam halkına karşı saldırganlık harbinin «merdivenleri» ve Dominik Cumhuriyetine saldırış, dünya kamu oyunu Amerikan emperyalizminin üzerine çevirdi. Milyonlarca insan, bu canavarın gerçek avurdunu ilk defa iyice gördü.

Consonun açık saldırganlık doktrinine bir çokları şaşıyor. Ama, bütün dünyada yığınların kafasında da bu işin nerelere varabileceği anlamı, bilinci derin izler bırakıyor. Amerikan emperyalizminin cibilliyenini yığınların anlaması, politik bağlaşımların niteliklerini açıklamakta kendisini gittikçe gösteren bir etken olacaktır. Bu olay seçimlerin sonuçlarına, ticaret ilişkilerine, ticaretin yapısına, dünya çapında anti-emperyalist hareket ve çıkışların niteliklerine etki yapacaktır.

Dünyada emperyalizmin dayanağı

Son olaylarla kendisi böylesine açık ortaya koyan Amerikan emperyalizminin özellikleri nelerdir? Bunun ikiyüzlülüğü yok, dobra dobra söyleyelim: Bu tarihsel aşamada Amerikan emperyalizmi en saldırgandır, en harpçidir, en canavardır. O, ekonomik ve harpçi saldırganlığı bütün derinliğine somutlaştırıyor. Amerikan emperyalizmi sömürgeciliğin göbeği, dayanağı, yeni sömürgecilik politikasının babasıdır. Yeryüzünde sömürgecilik sisteminden en çok kâr çıkaran odur. Bugün dünyada barışın kurulmasına en çok engel olan odur. Harp tehlikesinin kaynağı odur. Yeryüzünde bütün gerici, faşist, militarist hareketleri ve hükümetleri askeri – mali ve politik bakımdan destekleyen, besleyen odur.

Suçlama bu kadarla bitmiyor. Amerikan emperyalizmi, dünya sorunlarını silâhla çözmek yolundan vazgeçmemiştir. Onun silâhlanma programı ve

askeri bağlaşımlarının amacı harbe yönelmiştir. O, geri kalan dünya ile, özellikle yeryüzünün az gelişmiş kesimiyle ilişkilerinde nükleer – atom harbi tehdidini bir araç olarak kullanıyor. Amerika Birleşik Devletlerinin politikası memleketi savunmaya değil, saldırganlığa yönelmiştir.

Uluslararası sorunları harple çözmek isteyen ve çaba gösteren başka ülkeler de vardır. Örneğin, Batı Almanya. Ama, dünyanın bugünkü denge-sinde, onların başlıbaşlarına hareket edebilmeleri için askeri veya ekonomik olanakları yeter değildir. Bundan ötürü Amerikan emperyalizmi, dünya emperyalizminin hücum kolu, onun ekonomik ve finans merkezi, hesap ve para işleri evi olarak kalıyor. O, her çeşit emperyalist serüvenlere katılıyor. O, Kongoda Belçikanın saldırganlıklarıyla bağlıdır. O, köle emeği kullanan Güney Afrika Cumhuriyetinde endüstri işletmelerine sermaye yatırmıştır. O, Güney Amerikada egemen emperyalist güçtür. Gelişmiş kapitalist ülkelerin hepsinde, bunlar arasında: Batı Almanyada, İtalya, Fransa, Belçika, Japonya, Avusturalya, Kanadada onun endüstri işletmeleri vardır. Kapitalizmin olduğu her yerde Amerikan emperyalizmini görebilirsiniz.

Amerikan emperyalizminin üstünlüğü özellikle Kanadada'da kuvvetlidir. 1963'te, Amerika Birleşik Devletlerinin bu ülkeye doğrudan doğruya yatırdığı sermayelerin tümü 13 milyar doları bulmuştur. (Batı Avrupadaysa 10,4 milyardır.) Güney Amerikada, 1963 yılında, 8,7 milyardı. Güney Amerikada petrol işletmelerine, demir ve bakır çıkarımına, meyve plantasyonlarına ve daha bir sürü yerlere sermaye yatırmıştır. Bunlar Güney Amerikada aşırı kâr, bol gelir sağlıyor. Yığınların korkunç bir sefalet içinde yaşadıkları Güney Amerikada adam başına ortalama gelir Amerikadakinin onda biridir. Güney Amerika ülkelerinin çoğunda her önemli endüstri kolu, bu arada telefon santralleri, kamusal ulaştırma araçları ve belediye işletmeleri ya Amerika Birleşik Devletlerindir, ya da onun kontrolündedir. Bu tekellerden her biri, emekçi yığınları amansızca sömürüyor, dev ölçülerde kazanç sağlıyor.

Kapitalist dünyada Amerikan emperyalizminin üstünlüğünü şu olaylar gösteriyor.

Yeryüzündeki en büyük 500 kapitalist korporasyondan (birlikten) 306'sı Birleşik Amerikanındır. Mal satışından yıllık geliri milyar doların üstünde olan 64 işletmeden 49'u Birleşik Amerikanındır. «General Motors» korporasyonunun 1963 yılındaki geliri, kârı, Batı Almanyanın 1965 Federal bütçesinden büyüktür. Amerikan «Stil Korporeyşin» holdingi, bütün Batı Almanya çelik fabrikalarından çok çelik çıkarır. Amerikan emperyalizminin tekeldi birlikleri, otomobil, petrol, kimya, çelik, tezgâh, elektrik ve elektronik donatılar, kauçuk, yiyecek maddeleri ve daha başka mallarda kapitalist dünya pazarları hakimdir. Yalnız «Morgan Garanti Trast Kompanı»nın otuz memlekette şubeleri vardır.

Amerikan emperyalizminin yayılışı, önemli bir derecede, yabancı egemenliğe karşı direnişin artması dönemine rastladığından kendisini maske-

lemek ve aldatmak işinde bir ustalık göstermesi gerekiyordu. Sömürge-
ezgisinin pek kaba, açık, doğrudan doğruya olan yöntemlerinden vazgeç-
mek zorunluğu doğdu. İşte bundan ötürü tekeli Amerikan kapitalizmi,
emperyalizmin saldırganlık politikasını «anti-emperyalizm» dövizini altında
yürütmekte başta gelir.

Bu kılıf hayal ve şaşkınlık yaymıya yardım etti, ikiyüzlülük aldı yürüdü.
Amerikan askerleri Viyetnamda ve Döminik Cumhuriyetinde dört yana
saldırıyor. Conson, Birleşmiş Milletlerin XX. yıl dönümü toplantısında çıkı-
yor: «Harp yolundan yürümek kararında olanları görüşme masasına oturt-
mak için, şimdi, bütün yeryüzü ülkelerinin bu toplantısını, onların hem teker
teker, hem topluca etkilerini kullanmağa çağırıyorum», diyor. Biryandan,
hiç sıkılmadan, bütün milletlerin egemenliğinden ve barışten söz etmek,
öte yandan emperyalist saldırganlık ve harpçılık politikası yürütmek, bu
aykırılık, bu olay, yeryüzünde Amerika Birleşik Devletlerinin ayırt edici
çizgisi, markası olmuştur. Conson doktrininin bu küstahlığı, kapitalist dün-
yada herkesi hiçe sayan Amerikan kapitalizminin egemenliğinden, bu ege-
menliğin ideolojisinden geliyor. Bu ideolojiye göre bütün kapitalist dünya,
Amerika Birleşik Devletlerinin bir çiftliğidir. Tekelci Amerikan sermayesi,
boyuna «Amerikan çağı»ndan söz edip duruyor.

Tekelci Amerikan sermayesi, saldırganlığını, ister istemez, salgıncı giysi-
sine sokuyor. Onun basını, yüksek bir edayla! «Bu beklediğimiz, çok
masraflı emperyalizmi, belki de merhametli, ama ne de olsa bu yeni
emperyalizmi boynumuza tarih sarmıştır», diyor. Milli çıkarlarını savunmak
için öteki kapitalist ülkelerin en küçük bir hareketini bili yeren, ona daya-
namıyan, küfreden bu ideoloji Amerika Birleşik Devletlerini biricik impa-
rator sayıyor. Bu ideoloji, geri kalan kapitalist dünyaya zaptedilmiş, diz
çöktürülmüş, bağımlı diye tepeden bakıyor.

Emperyalist saldırganlıkların kökleri

Harpçılık, emperyalizmin temel çizgilerinden, niteliklerinden biridir.
Bütün sömürgeler kurtulsa bile onun bu çizgisi kalkmaz. Emperyalizm,
gene de, zayıf yerlere bakar, av arar. Emperyalizm, son gününe, son nefe-
sine kadar dünya üzerinde egemenlik kurmak yollarını arayacaktır.

Bu, dünyada Marksist hareketin genellikle kabul ettiği bir fikirdir. Ama,
emperyalizmin parmak bastığımız niteliğinin tepmesi ~ canlanması, dün-
yada reel kuvvet dengesinin çerçevesiyle ister istemez sınırlanır. O, anti-
emperyalist güçleri: Sosyalist üçüncü dünyanın büyüyen ekonomik, politik
ve askeri gücünü, milli kurtuluş, kapitalist ülkelerde işçi sınıfı ve halk
hareketlerini hesaba katmak zorundadır. O, kendisinin emperyalist rakıp-
lerini göz önünde tutmak zorundadır.

Anti-emperyalist güçlerin amacı, emperyalizmin bu canlanma, geri
tepme niteliğini kırmaktır. Anti-emperyalist güçler, ülkelerini boyunduruk-

tan kurtarmak için savaşıırken emperyalizme gem vurmağa, onu ayırmağa, hareketlerini frenlemeğe çalışıyor. Onların amacı, kendileri için en elverişli savaş biçimleri çerçevesi içinde – politik ekonomik, askeri bakımdan – emperyalizmi kendi ulusal sınırları içine çekilmiye zorlamaktır. Ülkelerin ve halkların kaderlerine egemen olmak için gereken esas şartlar böyledir.

Veryüzünde bugünkü kuvvetler denegesinde emperyalizmin bu saldırganlık niteliğinin ne biçimde, nasıl geri teptiğini kestirmek, emperyalizme karşı savaşta üstüngelmek için gereken politik ve taktik yolu çizmekte büyük bir önem taşır. Bundan başka, Amerikan emperyalizminin durumuna etki yapan kendine özgü belli etkenleri vardır. İkinci Dünya Harbinden sonra o, hareket alanlarını hemen hemen engelsiz genişletti ve ekonomik plânda sonsuz bir yayılma sürecine rotasını tuttu. Ama, dünyanın bazı bölgelerinde bu yayılma yolları daraldı, yahut kapandı. Kolay vurgunlar azalıyor. Bu da memleket içinde ve dışında elde edilen görülmemiş kârların sağladığı serbest sermayelerin yığılıp kalmış olduğu, kendisine yatırım bulamadığı bir sırada oluyor. Yatan, kullanılmıyan sermayelerin her dolarından da emperyalist yayılma çabası doğuyor.

Örneğin, 1964 yılında Amerikan korporasyonları, rekor ölçüde, yaklaşık olarak 20 milyar dolar kazanç payı, yönetim personellerine büyük ikramiyeler dağıtıldıktan, iç masraflar çıktıktan sonra, dağıtılmamış, aşağı yukarı, 12 milyar dolar duruyordu. Bundan başka, bu korporasyonların emrinde yatırım için yedekte de 33,7 milyar dolarlık bir fon bulunuyordu. Bu fon, amortismanların önemli derecede artmasıyla yükselmiştir. Yayılmanın biricik nedeni aşırıdır olduğuna göre, böylesine dev ölçülerde yığılan paraları memleket içinde ekonomik yayılma uzun zaman emebilir mi? Bu illet, aşırı kâr güdüsü, dışarıya sermaye yatırımı artırmak eğilimine boyuna etki yapan baskının ve emperyalist yayılmanın kaynağı oluyor. Bu baskı, dünya kapitalizminin ekonomik çevreninde boyuna artan uğursuzluk alâmetleridir. Bütün bu alâmetler ekonomik kalkınma temposunun kesinlikle yavaşladığını, temelli yatırım harcamalarının ister istemez azaldığını gösterir. Bütün bunlar, emperyalizmin saldırganlık niteliğini ortaya koyan baskıyı daha da artırıyor ve emperyalistler arası rekabeti daha da keskinleştiriyor. Ama baskı tek – biricik yönde olmuyor. Gene bu etkenler, kapitalizmi çıkar yolar aramağa, sosyalist ülkelerle ve dünyanın başka yerleriyle, eşitlik, karşılıklı fayda ilkesine göre daha sıkı ticaret ilişkileri kurmağa zorluyor. Anti-emperyalist güçler, bu her iki eğilimi de göz önünde bulundurmak zorundadırlar.

Zamanımızda – başarılı milli kurtuluş devrimleri çağında – Amerikan emperyalizminin davranışları özellikle en gerici bir ters-devrim niteliği taşıyor. Viyetnamda harp «merdivenleri» tam bir iflâs kertesinde olan saldırganlık politikasını kurtarma çabasıdır, milli kurtuluş güçleriye tam zafere yaklaşmaktadır. Sömürge halklarının milli kurtuluş hareketleri üstün gele gele gelişecektir. Bugünkü Amerikan politikası da, eskisi gibi, her yerde ilericilik güçleriyle karşılaşacaktır. Çünkü, ilericilik güçleri sömürge-

lerin kurtuluşları için savaşılan güçlerin yanındadır. Amerikan emperyalizminin de, neden her zaman ve her yerde, ters-devrimlerde gerici güçlerin yanında olduğu buradan anlaşılır. «Nevyork Tayms» gazetesi, baş yazısında, dövnüyor: «Birleşik Amerika reformlara karşı çıktıkça gerici ters-devrimciliğe düşüyor», diyor. Evet, başka türlü olabilir mi?

Cumhurbaşkan yardımcısı Hemfri, daha bu yakınlarda, Harp Akademisinde yaptığı bir konuşmada, Amerikan emperyalizminin durumunu açık seçik çizdi. «Yeni ve cesur saldırı şekli, dedi, askerlik önemi bakımından barutun icadıyla birdir. Ben, çok ince hesaplanmış «milli kurtuluş harbinden», güvenliğimize karşı ciddi bir meydan okuma olan bu yeni harp biçiminden söz ediyorum...» Dedi. Hemfri'nin tersyüz edilmiş mantığına göre, soyulan adam bu soyguna karşı koydu mu soyguncunun «güvenliğine meydan okumuş» oluyor.

Amerikan emperyalizmi, Viyetnama karşı harbı genişletirken, özel bir etkeni daha hesaba katıyor. Burada sözü edilen, genellikle Anti-emperyalist güçlerin sıralarındaki, özellikle sosyalist ülkeler arasındaki anlaşmazlıklardır. Amerikan emperyalizmi, sosyalist cephede çıkacak her fikir ayrılığından, her fırsattan yararlanmak ister.

Çinle Hindistanın aralarının açılması, Pakistanla Hindistanın çatışması, Asya ve Afrikada ayrılıklar – emperyalistler bütün bunları hesaba katıyor. Sosyalist cephedeki ayrılık, dünya komünist hareketindeki zıtlıklar, emperyalizmin göze aldığı riziko kefesinde özellikle ağır basıyor.

Bu dağınıklıktan Amerikan emperyalizminin yararlandığı, yeryüzünde bütün anti-emperyalist güçlerin ortak direnişleriyle karşılaşmadan harbi genişlettiği meydandadır. Ortada gereken birliğin bulunmaması, saldırı-gana kaşıkoyuşu zayıflatıyor. Ama birlik sorunu da, üzerinde emperyalizmin en büyük yanlış hesap yapabileceği bir sorundur. Yeryüzünde sosyalizm saflarındaki anlaşmazlık üstesinden gelinmez bir şey değildir. Reel etkenlerin baskısı altında, savaşların gelişmesiyle anti-emperyalist cephede yeni bir birlik pekiştirilecektir. Bu yepyeni birlik, daha şimdiden kurulmağa başlamıştır bile. Anti-emperyalist güçlerin dağınıklığına yardım eden etkenler arka plâna itilmektedir.

Bu deneyi, bütün anti-emperyalist güçler arasında, özellikle milletlerarası komünist hareketin saflarında üzerinde ciddi surette düşünmiye yol açmalıdır. Bu olay bazı yeni fikirleri beslemelidir: Elimizdeki ölçü ne olmalıdır? Savaş birliği, sınıfların rolü, işçi sınıfının partileri arasındaki ilişkiler, sosyalist devletler arasındaki karşılıklı bağıntılar nasıl olmalıdır, bu kavramlara ne gibi bir önem verilmelidir? Bu deneyi, her partinin şu inancaya varmasına yeter olmalıdır: Bütün politik değerler arasında emperyalist saldırganlığa karşı birlikte savaşmak politikası birinci yeri almaktadır. İdeolojik anlaşmazlıklar, ne kadar önemli olursa olsun, böyle bir politikanın yürütülmesine engel olmamalıdır. İdeolojik ayrılıkları ön plâna sürmek, bu ayrılıkları emperyalizme karşı birlikte hareket etmek zorun-

luğuna karşı koymak, bu ayrılıkları emperyalizme üstüngelmekten daha üstün tutmak demektir.

Emperyalizm, düşmanları arasındaki her türlü anlaşmazlıklardan yararlanır. Aslında, bu anlaşmazlıklar onun ümitlerine temel oluyor. Demek ki, eğer anti-emperyalist güçlerden her hangi bir kol, kendisinin geçici, dar çıkarını gözetip, emperyalizmin bu taktiğini «kullanmağa» kalkarsa anti-emperyalist savaş için pek olumsuz, uzun zaman sürecek sonuçların ortaya çıkmasına yardım etmiş olur. Kendisini anti-emperyalist cephenin bir parçası sayan herkes, emperyalist saldırganlığa karşı savaşta birliğin sağlanmasına birinci derecede politik önem vermek zorundadır.

Yeni sömürgecilik

Alana oldukça geç çıkan Amerikan emperyalizminin elinde, tam anlamıyla, az sömürge olduğundan ve imparatorluğunu alabildiğine İkinci Dünya Savaşından sonra, tekelciliğin yüksek bir düzeye ulaştığı ve tekelcilik devletle örülü aşamasına bastığı bir dönemde genişlettiğinden o, yeni sömürgecilik yöntemlerini kullanmak işinde özel bir ustalık kazanmıştır. Bu amaçlar için kurulmuş özel tekelci devlet kurumları ağı avardır. Gene bu amaç için özel federal bankalar, mali kurumlar vardır. Bunlar, Amerikan vergi ödeyicilerinin dolarlarını, Birleşik Amerikanın yabancı ülkelerdeki mallarını – mülklerini ve dolandırıcı tekelcilerin kârlarını savunmak için kullanıyorlar. Devletin açtığı krediler ve bağladığı anlaşmalar gibi, başka ülkelere «yardım» programı da aynı amaca yönetilmiştir. Böylece devlet mekanizması, özel korporasyonların emperyalist niteliğini kuvvetlendiren emperyalist organlar ağıyla örülmüştür.

Bütün kapitalist ülkelerde bir Amerikan devlet memurları ve özel personeller ordusu vardır. Bunlar özel bir işle, borç işleriyle uğraşırlar. Adam satın almak, rüşvet dalaveraları çevirmek işleriyle hem MCS (Merkez Casusluk Servisi), hem özel korporasyonların ayanları uğraşır. «Dışarıya yardım» işlerinin her alanı için bir devlet «uzmanları» kadrosu: «Sendika uzmanları», «finans – para işleri uzmanları», «kültür uzmanları», «ticaret işleri uzmanları» vardır. Ama bütün bunlar, Amerikan kapitalizminin egemenliğini sağlamak «uzmanlarıdır».

Şimdi bu özel organların – örgütlerin kadrolarını doğrudan doğruya korporasyonların temsilcileriyle tamamlamak, ayarlamak kararı alınmıştır. Bunlar, korporasyonların çıkarları için hükümet otoritesini kullanacaklardır. Bu örgütlerin yönetmenleri, çoğu zaman, hükümetten ziyade özel kapitalist birliklere bağlıdır. İşlerine öyle atanırlar ki, üzerlerinde hiç bir kamu kontrolü yoktur. Bundan başka cumhurbaşkanının özel yardımcısı, Makcorc Band gibi danışmanlar vardır. Bu örgütlerin yöneticileri ve bu danışmanlar, Anayasada yeri olmayan bir «görünmez hükümettir».

Eylemleri halktan, Kongreden – Meclisten – gizli olduğu ve saldırganlık birliklerinin tepeleriyle, Pentagonun militarist güçleriyle, MCS ve Federal Büro ile sıkışıkya bağlı bir merkezin ortaya çıkması burjuva demokrasisini baştan aşağı ve oldumolası tehdit ediyor. Hükümetin özellikle bu kısmı emperyalist korporasyonların doğrudan doğruya kontrolundadır. Özellikle hükümetin bu kolu hızla büyüyor.

Ama, hükümetin bu kolunun da Consonun saldırganlık doktrinini oy birliğiyle tuttuğunu sanmak ciddi bir hatâ olur. Genellikle Amerikan kapitalizminin ortamında olduğu gibi bunların arasında da keskin bir savaş vardır. Conson hükümetinin rolünü anlamak için bunu hesaba katmak lazımdır. Çünkü, bugün başlıca olay, «görünmez hükümetin» en harpçi çevresi meleketin dış politikasında ağır basıyor. Dış politika sorunlarını bunlar tezgâhlıyor, yürütüyor. Cumhurbaşkanı Conson onları, egemenliğin bu yüksek katına çıkarmıştır.

Bu güçlerin etkisi daha önceki hükümetler zamanında başlamıştı. Eski den bunların, kısa bir zaman için, egemen duruma geçtikleri oldu. Ama, daha sağ duyulu kimseler, bunları kenara ittiler. Bugün dış politikayı bunlar çiziyor, saptıyor. Dünyada barışı tehdit eden saldırganlıkların baş suçluları özellikle bunlardır.

Hükümette bu kimselerin üstünlükleri de göttükleri saldırganlık politikası gibi sağlam değildir. Hükümetin içinde ve dışında bu politikayla bağdaşmayan erki yüksek güçler vardır. Bugünkü kertesinde bu karşıklığı: «Nevyork Tayms», «San-Lüis Post Dispetç» gibi gazeteler, gazeteler tröstü Nayta ve başkaları temsil etmektedir. Bu karşıklığı Valter Lipman gibi yorumcular yansıtır. Bu karşıklığı: Morz, Fulbrayt, Grüning, Manfild, Ayken gibi senatörlerle bereber Amerikan Senatosunun üçte biri ve Meclis üyelerinden önemli bir grup bu karşıklığı bu veya su ölçüde tutuyor.

Bu karşıklık, onu temsil edenler arasında, taktik meseleler üzerinde, anlaşmazlıklar olmakla beraber, Amerikan kapitalizmini tutanların saflarındaki ayrılıkları yansıtır. 1964 seçimlerinde büyük kapitalistler arasında, Golduoter'e karşı çıkanlar az değildi. Onlar, Viyetnamda harbin kızıştırılmasına karşı oldukları için böyle davrandılar. Onlar, bugün de aynı sebeplerle Consona karşı çıkıyor. Sonra, büyük iş-adamları arasında, Batı Avrupa ve Japon sermayelerinin yarışmada üstelemeleri karşısında, Sovyetler Birliğiyle, Çinle ve bütün sosyalist ülkelerle ticaretin genişletilmesinde ayakdiren, hükümetin Viyetnam politikası buna engel olduğunu gören önemli bir grup vardır. Onlar mutlaka barışçı değildir. Ama, bugünkü saldırganlık politikasının kendilerine yeni yeni zorluklar çıkardığını görüyorlar.

Bu karşıklığın özel bir önemi vardır. Çünkü bu karşıklık Amerikan halkının harbe karşı, emperyalizme karşı çok derinlere giden eğilimlerine uyuyor. Bugünkü saldırma harbi politikası, Amerikan kapitalizminin çıkarları için biricik reel temel yaratacak durumu savunanların gittikçe artan

baskısı altındadır. Oysa hükümetin politikası boyuna çıkmaza saplanıyor. Kapitalist kuvvetler arasındaki bu ayrılık, emperyalist saldırganlık dalgalarını kırmak, geri püskürtmek güvenimizi yalnız kuvvetlendiriyor.

Amerikan kapitalistleri arasındaki tartışmalar, Amerikan emperyalizminin yaşayıp yaşamaması üzerinde değildir. Onların çatışması, bu emperyalizmin ömrünü nasıl sağlıklıcakları üzerindedir. Hükümetle aşırı sağlar arasındaki fark burada da ortaya çıkıyor. Conson gerici bir dış politika rotası tutmuştur. Bu yolda giderse, Cumhurbaşkanı temamiyle aşırı sağların cepesine geçecektir. Faşist aşırı sağlar, harp «meridivenini» baştan-baş, atomuna varıncaya kadar hepsini kayıtsız şartsız kullanmak politika-sından yanadır.

*Bugün Amerikan politikası, sonsuz harp «merdiveni» politikası, kayıtsız şartsız diz çöktürmek ilkesine dayanan bir politika olarak kalıyor. Amerikan hükümeti, Kuzey Viyetnam halkına: «Güney Viyetnamda milli halk kurtuluş hareketini ezmek için bize katılmadıkça, kurtuluş kuvvetlerine karşı «polislik» yapmadıkça şehirlerinizi bombalayacağız», diyor. Böylece, her yeni adımda geri dönmek çok daha zorlaşıyor.

Bazı taktik sorunlar

Kuzey Viyetnamın bombalanmasının durdurulması istemi, bu minimum istem kuvvetleniyor. Konuşmalar oturmak için bu, en azından gereken bir şarttır. Hiç bir konuşma bile olmasa bu istem zorunludur. Bununla beraber, Amerikan emperyalizminin hareketlerinin iç yüzünü açığa vurmak, Viyetnam halkının kendi kaderine tam egemen olması için savaşmak bizim baş ödevimizdir. Biz, bütün Amerikan askerlerinin Viyetnamdan, Döminik Cumhuriyetinden başlayarak bütün yabancı topraklardan geri alınmasını istiyoruz.

Bu iş, Amerikan emperyalizminin saldırganlıklarına karşı savaşta bazı önemli taktik sorunlar ortaya koyuyor. Taktik sorunların çözülmesi, olgunlaşmış bir şeyle muhakkak bağlı olmalıdır. Yapılabilecek te, olgunlaşan şey de güçlerin karşılıklı dengesine bağlıdır.

Yapabileceğimiz nedir? Hayatın ileri sürdüğü çözümlenmesi gereken sorun nedir? Bugünkü durumda Amerikan emperyalizmini mevzilerinden geri çekilmeğe, Viyetnam ve Dominik Cumhuriyetinde tuttuğu sınırları bırakıp gitmiye zorlamak mümkündür.

Memleketimiz içindeki kuvvetler dengesi bakımından bunu yapmak mümkündür, bu olanak reeldir. Amerikan halkının değişik tabakaları, Amerikan askerlerinin geri alınması isteğiyle çıkışlar yapıyor. Bu sorun, yeryüzündeki kuvvetler dengesi bakımından da reeldir. Bunun yapılması, gerçekleştirilmesi «Amerikan emperyalizminin ezilmesi» olmaz. Ama, anti-

emperyalist güçler için önemli bir başarı olur. Böyle bir başarı, bu ülkeler halklarına kaderlerine egemen olmak hakkını sağlar.

Emperyalizme karşı savaşın «gündeminde» hangi sorunların durduğunu belli etmek zorunluluğu neden ortaya çıkıyor? Gereken taktik niteliği bunu gerektiriyor da ondan. Taktik te ileri sürülecek dövizlerin niteliğini belli eder. Anti-emperyalist güçler, «gündemde» duran sorunlara uymıyan, ku-lağa hoş gelen dövizlerle, söğüt şeylerle ellerini kollarını bağliyamazlar. Yapılabilecek şeyin sınırlarını, belli etmek çok önemlidir. Çünkü, yapılabilecek şeyler, gerçeğe uymıyan amaçlar ileri sürmek, taktik bakımından kendini olumsuz, gereksiz, hiç bir işe yaramayan bir duruma sokmak demektir. Eğer amacın gerçekliğine güvenilmiyorsa taktiğin önemi kalmaz. Pratikte, hayatta bu güvensizliği sağ veya sol oportünist dövizlerle örterler. Bu yanlış dövizler anti-emperyalist güçlerin bölünmesine, en ileri elementlerin, kolların izole olmasına yardım eder. Böylece dövizin kendisi, mümkün olar reel amacın elde edilmesine engel olan bir etken olur.

Taktikle sıkışıkya bağlı başka sorunlara geçelim. Bir dünya harbının veya nükleer harbin kaçınılmaz olmadığı yolundaki ilke, bugün yeryüzünde barış için savaşta reel, oldumolısı doğru bir temele dayanıyor. Ama, «savaş» ve «kaçınılmaz değil» kelimeleri üzerinde durmak, buna parmak basmak lâzımdır.

Çünkü, eğer bu şiar, bu temel gevşeklik, gönül rahatlığı veriyorsa yanlış anlaşılıyor demektir. Son ayalardaki bunalımlarda: «Bu anlaşmazlıklarda hiç bir taraf ne dünya, ne nükleer harp ister» sloganını defalarca tekrarlandı. Bu sloganın içinde gerçeğe uygun elemanlar vardır. Ama kendisi, insanı tehlikeli, yanlış yollara sürükliyebilir.

Diploması ile «askeri hareketin» ilişkileri kanunundan söz eden Engels, 1854'te şunu yazmıştır: «... Ordulara bir kere komut verildi mi, ondan sonra denizde, karada askeri hareket artık diplomatların isteklerine ve plânlarına bağlanmaz, kendi özel kanunlarına uyar. Girişilen seferi tehlikeye sokmak göze alınmadıkça bu kanun bozulamaz». Mark ve Engels: Mevcût bağintıların değişmesini yalnız insanların iyi niyetlerine bağlı gören, mevcût ilişkileri bir ide sanan köhne bir görüntüyü şiddetle eleştirmiş ve yermişlerdir.

Amerikanın dış politikasını çizen güçlerin bugün bir dünya harbine, yahut nükleer harbe başlamadıklarına, şimdilik böyle bir harp «istemediklerine» bakarak bundan, dünyanın bu yollardan biri üzerinde, yahut herkesi üzerinde olmadığı sonucu çıkarılamaz. Genel tabloya etki yapan «askeri hareket» kanunlarıyla ilişkili yeni etkenler de vardır. Bu etkenlerden biri, nükleer silâhların yıkma gücündeki ölçülerdir. Sonra, bile bile yıkıcı bir nükleer harbe başlamakla, şaşırap atom silâhının düğmesine basmak arasında hemen hemen hiç bir fark kalmamıştır. Bu da insanlığın kendisine etki yapan «askeri hareket» kanunlarına yeni bir nitelik veriyor.

«Askeri hareket» kanunlarının etkisini Viyetnamdaki harp «merdiveni» basamaklarında da görüyoruz. «Merdivenin» basamakları, ölçüleri önce-

den kestirilemez. Harbi genişletmek yolunda atılan her adım, ondan bir önce atılan adımın başarısızlığını kapamak çabasıyla atılıyor. Böylece, harp kanunlarının devinlediği «merdiven» öyle bir basamağa, öyle bir kerteğe varır ki, yeni politik kararlar almak zorunluğu doğar.

Dünya çapında bir koruyucu atom harbine başlanmak hastalığına tutulmuş olan aşırı sağların temsilcisi manyaklar, «askeri hareket» kanunuyla politik gerçek arasındaki bağı mükemmel görüyorlar. Golduoter ve Pentagon, doğrudan doğruya askeri bölgelerinde ve alanlarındaki komutanlara tam hareket serbestliği verilmesini istiyorlar. Onlar, «askeri hareket» kanunlarının engelsiz yürümesini istiyorlar. Böyle olursa, bu kanunların işi çabucak, kendilerinin çıkarmak istedikleri genel bir harbe dökceğini anlıyorlar.

Yeryüzünde bütün ilerici güçler, yalnız emperyalist kampı yüzgeri etmek yoluyla dünya harbini önlemek olanaklarını değil, bugünkü bunalımın gebe olduğu çok ciddi tehlikeyi de görmek zorundadırlar. Olayların gelişmesi yalnız ülkülerin iyi veya kötü olmalarına bağlı değildir. Gelecek olayları bu veya şu güçlerin «istemelerine» yahut «istememelerine» göre kestiremeyiz. Emperyalizme karşı savaşta gevşeklik, yumuşaklık, içinden geçeni, arzuladığını gerçek sanmak, yahut bu veya şu gücün «isteklerine» güvenip yangelmek çok büyük hatalara yol açar.

«Amerika Birleşik Devletleri Çini bombalasa, yahut ona saldırsa bile dünya harbi çıkmaz» diyenle de yanlış düşünenler kategorisine girer. Çünkü onlar da bir görüntü yaratıyor, yangelme havası estiriyor. Bunların söyledikleri olaylara dayanmıyor. Çünkü, harp «merdiveni» Amerikan emperyalizminin Çin Halk Cumhuriyetine saldırmak, yahut onu bombalamak gertesine çıkarsa, olayların gelişmelerine etki yapan yeni nitelikte bir olaylar kompozisyonu ortaya çıkar. O zaman kararların özüne etki yapan «askeri hareket» kanunları yeni bir nitelik alır.

Yeryüzünde geniş barışçı güçler, Consonun «merdiven» politikasına karşı savaşıyor. Bu güçler, Conson politikasının dünya çapında bir çatışmaya varabilecekinden haklı olarak korkuyor. Amerikan emperyalizmi harp «merdiveni» basamakların yeni yeni adımlar atıyor, sonra harbin genişlediğini, tehlikenin büyüdüğünü maskelemek için de demagoji – lafebeliği yapıyor. Bu görüntüyü yaymak işinde emperyalistlere yardım etmek anti-emperyalist cepheye kime lâzım?

Milli kurtuluş ve sosyalizm

Milli kurtuluş ve sosyalizm

Bu dönemde devrimci güçlerin değişik kollarındaki oranlarına bakarken, çağımızın, insanlık toplumunun kapitalizmden sosyalizme geçiş çağı olduğunu göz önünde tutmak lâzımdır. Bu tarihsel geçiş çağında başlıca güç, başlıca araç işçi sınıfıdır. Ana savaş iki başlıca sınıf arasında: İşçi sınıfıyla

kapitalist sınıfı arasında gidiyor. Ulusal bağımsızlık için savaş, emperyalizmden kurtulmak savaşı, bütün devrim hareketlerini kucaklayan çağımızın önemli bir aşaması olmuştur. Savaşın bu iki biçimi arasında sınıksı bağ vardır, ama bunlar arasındaki farkları da bitbirine karıştırmamak, ört bas etmemek lâzımdır.

Milli kurtuluş için yapılan savaşta kazanılan her zaferden sonra halkların önüne, ülkesinin gelişme yolunu seçmek savaşı, görevi çıkıyor. Emperyalist ağalıktan yakasını başıyla kurtarmış olan bu ülkeler, sosyalizm yolunda mı, kapitalizm yolunda mı gelişeceklerini savaşın süreci içinde çözmek zorundadırlar. Bu ikilemden biri var, başkası yoktur. Bazı ülkeler, örneğin, Küba, milli kurtuluş savaşının üstüngelmesinden hemen sonra, pek çabuk, köklü sosyalist devrim yoluna girdi. Bazıları sallantı, kararsızlık gösterdi. Kimi de şaşırıp, yolunu kaybetti. Bu aşamada, yepyeni nitelikte bir gelişme basamağı olan sosyalist devrime mi gitmek, yoksa sallantı gösterip tehlikeli, dolambaçlı manevralara mı başvurmak ikilemini seçmekte işçi sınıfının niceliği, sayısı, etkisi, tecrübesi kesin rol oynar. Bu çeşit sallantılar, devrim güçleri arasında karışıklık, kararsızlık doğurur.

Bu taktik sorunlar bizi neden böylesine kaygılandırıyor? Kaygılandırıyor, çünkü, Birleşik Amerikada da sol güçlerin bazı temsilcileri bu anlamı tepetakla ettiler, karmakarış ettiler. Onlar, savaş aşamalarının üstünden atlayıp geçmekle işi sadeleştirmek istediler.

Örneğin, «Mansli Revü» 1963 Martında çıkan başyazısında soruyor: «Güney Amerikada bugün bir değil, ... birkaç devrim mümkün müdür? Daha doğrusu, sosyalist yahut burjuva devrimlerinden birini seçmek Güney Amerika ülkelerinin önünde duruyor mu?» Ve Yazıkurulu cevap veriyor:

«... Güney Amerikada bugün yalnız bir egemen sınıf vardır. Dünya görüşü, çıkarları ve temeli bakımından bu da burjuvazi sınıfıdır. Demek oluyor ki, mümkün sayılabilecek biricik devrim, ancak, burjuvazinin egemenliğini yıkacak, köylülüğü ve (yahut) proletaryayı yeni egemen sınıf (sınıflar) olarak ileri sürecek olan devrimdir. Bu da, burjuva mülkiyet bağınılarını sosyalist mülkiyete çevirmek demektir. Başka bir deyimle, Güney Amerikada biricik mümkün devrim yalnız sosyalist devrimdir.»

Bu derginin yazarları, daha sonraki (Mayıs 1965) yazılarında, Guatemala çeteleri arasında «sol» grubun niteliğini çizerken: Bu grup, diyorlar, «sol» ve ileri düşüncenin çok yaygın bir dogmasına, az gelişmiş ülkelerde başarı kazanmak şansı olan biricik devrim biçimi, küçük burjuvaziye ve milli burjuvaziye de içine alan sınıf güçlerinin koalisyonuna dayanan devrimdir diyen düşünceye karşı meydan okudu ... «sol» grup, bunun yerine, doğrudan doğruya sosyalizme giden programı aldı ve bunu gerçekleştirecek araç ta işçiköylü devletidir dedi».⁽¹⁾ «Mansli Revü» dergisi devam ediyor: «Guatemala yığınları meseleyi sanki Orta ve Güney Amerikadaki kardeşlerinden başka bir nitelikte görüyorlar» sanılmamalıdır, diyor.

(1) Guatemala Emek Partisi, bu davranışı, görüşü kökünden tanımıyor.

Bu görüş, ilk omacı emperyalizmin politik egemenliğinden kurtulmak olan milli – demokratik devrimi kökünden inkâr ediyor ve Güney Amerika'da bütün devrimler, tâ baştan, sosyalist devrim biçimi almalıdır, diyor. Başka bir deyimle, bugün bütün kurtuluş hareketlerinin, çıkışlarının bu ölçüde yapılmasını iddia ediyor.

Milli kurtuluş hareketinde sosyalizmden yana güçlerin (en başta komünistlerin) bulunduğu bir gerçektir. Ama onlar, aynı zamanda milli bağımsızlık hareketinin yöneticileri ve savaşçılarıdır. Onlar, emperyalizmden kurtulmak savaşında başka güçlerle dayanışma, birlik kurmak için kendilerinin sosyalist inançlarını ötekilerin kabul etmesini şart koşmuyorlar. Bu görüşe dayanarak komünistler milli kurtuluş savaşına aktif katılıyorlar. Ve inanıyorlar ki, geniş yığınlar, orta tabakalar, burjuvazinin bazı kolları bağımsızlık savaşına atılmağa hazırdırlar. Ama bugün sosyalizm için savaşa atılmak olgunluğuna gelmemişlerdir (bazıları da hiç bir zaman gelmeyeceklerdir). Bağımsızlığını savaşa kazanmış ülkeler için gündemde, bundan sonraki gelişme yollarını seçmek savaşı duruyor. Bağımsızlıkları uğrunda hâlâ savaşan ülkeler için sosyalizm gündem konusu değildir. Onların önünde milli bağımsızlığı kazanmak duruyor.

Milli kurtuluş hareketinin üstüngelmesiyle sosyalizm için savaş arasındaki menzil uzun veya kısa olabilir. Her ikisinin de birbirine örüldüğü seyrek değildir. Ama aradaki farka önem vermemek, onu ihmal etmek, örtbas etmek olamaz. Sosyalizmden yana olmakla milli bağımsızlık savaşı, bunların karşılıklı bağları doğru anlaşılırsa, birbirine çelişik, aykırı değildir. Her konre durumda, gündemde hangi sorunun durduğunu kavramak lâzımdır. Her şeyde olduğu gibi, burada da taktiği seçmek işi, değişikliği yapacak olan yığınların buna hazır olup olmadıklarına bağlıdır.

«Mansli Revü» dergisinin durumu, dıştan devrimci görünüyorsa da, gerçekte bir sis perdesinden başka bir şey değildir. O, işçi sınıfına inanmıyor, bunu maskeliyor. Bu tutum, yığınların savaşına inanmayanların ve bunun yerine küçük grupların hareketine dayanan taktiği propaganda edenlerin tutumudur. Bu taktik, anti-emperyalist güçleri parçalar. Bu taktik, ilerici elemanları, öncü kümeleri, bugünkü aşamada henüz sosyalizm için savaşa hazır olmayanlardan ayırır. Bu taktik yalnız, hem milli kurtuluş savaşında, hem sosyalizm için savaşta sayısız zorluklar, engeller doğurur. Her aşamada taktik tutum reel olanaklara, gündemde duran sorunlara mutlaka dayanmalıdır.

«Mansli Revü» dergisinin bu durumu ne orijinaldir, ne devrimci. Aslına bakılırsa bu tutum, 40 yıldır Troçkist hareketin savunageldiği görüşleri tekrarlamaktan başka bir şey değildir. Bu tutum, emperyalist ülkelerde anti-emperyalist halk hareketini de daraltıyor. Amerika Birleşik Devletlerinde geniş halk yığınları, boyunduruk altındaki ülkelerde halkların kendi gelişme yollarını seçmek için yürüttükleri savaşa katılmağa hazırdır. Onlar, bütün-ülkelerde milli kurtuluş savaşlarını tutmağa hazırdır.

Yığın hareketleri

Viyetnam saldırısının yeryüzünde uyandırdığı tepkiler, barış için savaşta büyük bir etken olmuştur. Hitler, Musolini ve Todzio zamanlarından bu yana – İngiltere, Fransa ve İsrailin Mısır saldırısını almazsak – dünya kamu oyu bugün Conson politikasına karşı durduğu kadar her hangi bir hükümete böylesine kesin karşı çıkmamıştır. Birleşik Amerika, bugünkü kadar hiç bir zaman böylesine izole duruma düşmemiştir.

Bizim için en önemli olan, Amerikan halkı arasında yığın protesto hareketlerinin büyümesidir. Saldırganlık politikasına karşı halkımızın direnişi pek çok kaynaklardan gelmektedir. Bu kaynaklardan biri, yapılan saldırıya karşı ahlak – türe bakımından duyulan derin nefrettir. Genellikle harplere karşı direnişin geniş bir temeli vardır. Bazı kimseler, bu harp «merdiveni» işi dünya çapında bir çatışmaya, yahut nükleer bir harbe dökebileceğinden korktukları için mücadeleye atılmışlardır. Sonra, anti-emperyalist bilince bu veya şu ölçüde varan Amerikalıların sayıları artıyor. Savaşın gelişmesiyle bu bilinç derinleşiyor. Belki de harbin emperyalist niteliğini kavramayan, ama her milletin kendi kaderine egemen olması gibi genel bir demokratik inancaya bağlı Amerikalılar vardır. Bunlar oldukça geniş bir çevre tutar.

Bilinç nitelikleri değişik ölçülerdeki bütün bu akımları, saldırganlığa son verecek genel bir harekette birleştirmek eğilimi vardır. Bu akımlarda ayrı bilinç dereceleri kadar ayrı hareket biçimleri de vardır. Barışsever güçlerin birleşmek yolunda yeni bir basamağa ulaştıklarını artık söyleyebiliriz. Çünkü, kendilerinininkinden daha iyi yeni hareket biçimlerine bir saygı duygusu belirdi. Böylece, saldırganlık politikasına karşı değişik ölçülerde direnişleri yansıtan bütün akımların, minimum bir program üzerinden, birlikte hareket etmeleri mümkün oluyor.

Birleşik Amerikanın saldırganlık politikasına karşı Amerikan halkının savaşı, yurdumuzun, halkımızın çıkarlarını kılavuz edinen yurtseverlik hareketinin yeni ve yüksek bir şeklidir. Bu savaş, yurdumuzu barış, demokrasi ve sosyal ilerleme yoluna çevirmek savaşıdır. Bu savaşın yurtseverlik niteliği, Amerikan emperyalizminin millet düşmanı politikasına taban tabana aykırıdır. Amerikalıların hayatlarıyla, Amerikanın itibarıyla Amerikan emperyalistlerinin ve hükümetinin çılgınca oynamak politikası, yurdumuzun çıkarlarına zarar veren bu bu politika, yığınlarda yurtseverlik kaygısının kaynağı olmuştur.

Bu hareketin, şimdiye kadar yurdumuzda görülen barış hareketlerinden çok daha derin ve çok daha sağlam kökleri vardır. Bu hareket, kendi hükümetimizin politikasına karşı yönelmiş bir protestodur. Nükleer silâh denemelerinin yasaklanması hareketinin gelişmesi sırasında bile protestoların çoğu hükümete karşı yapılmıştır. Kendi hükümetinin politikasına karşı direnme, politik ve idelojik bakımdan çok daha yüksek bir bilinç ister. Bu

direnış, bundan bir kaç yıl önceki barış hareketi kertesini çok aşmış, «her iki eve de lânet» dedikleri günlerden çok ilerlere gitmiştir.

Yığın hareketlerinin halk içinden gelen geniş kaynağı, memleketimizde en önemli politik bir kuvvettir. Genellikle diyebiliriz ki, 1964 seçimlerinde aşırı sağlara karşı, sonra Alabama olaylarıyla gelişen yığın akımı, bugün Amerikan emperyalizminin harp politikasına karşı yönelmektedir. Bu hareketlere katılan yığınlar, Goldouter'e karşı oy kullandı. Çünkü, harp politikasını açıktan açığa o savunuyordu. Yığınlar bugün de, gene aynı sebeplerle, Conson'un saldırganlık doktrinine karşı çıkıyor.

Yeni savaş yöntemi, yeni yeni binlerce kişiyi kucaklayan ve adına «protesto tartışması» («teach-in») denilen metottur. Son aylarda, yüz binlerce insanın katıldığı, böyle binlerce toplantılar oldu. Memleket çapında yapılan bu «protesto tartışması»ndan birine 300 bin kişi katıldı. Üstelik radyolar, televizyonlar bunu yaydı. Bu «protesto tartışmaları» anti-emperyalist bilincin köklüce geliştiğini yansıtıyor. Bazan yarı gecelere kadar süren bu tartışmalarda görüşülen ana sorunları, tartışmaya katılanların hayret edecek surette kavradıkları, öğretmen ve öğrencilerin bilinçleri yeni bir seviye aldığı, kapitalizmden başka toplum sistemlerinin de bulunduğunu gördükleri meydana çıkıyor. Bu bilinç düzeyinde, bu kertede onlar: «Her hangi bir ülkede halk, sosyalizmi denemek istiyorsa buna o halkın hakkı olmalıdır» diyorlar. Bir çok kolejlerde bu «tartışmalar» ilk protesto çıkışları oldu.

Sendikaların protestoları da büyük bir önem taşıyor. Otomobil ve uçak yapımı endüstrisi işçileri Sendikalar Birliği Yürütüm Komitesi'nin kararı, Batı Kıyıları Liman İşçileri Sendikası'nın Kongre kararları ve davranışları, otel, lokanta işçileri Sendikasının N.1199 sayılı seksiyonunun bildirisi, Kamyon Şoförleri, Ardiyedepo İşçileri Sendikasının çağırısı, sendika gazetelerinde çıkan sayısız yazılar, sendika üyelerinin ailelerini birleştiren örgüte bağlı kadınların çıkışları, bütün bunlar, genel barışı sağlamak mücadelesinde sendikaların yeni bir canlılık, bir aktiflik gösterdiklerini ortaya koyuyor. Otomobil – Uçak Endüstrisi İşçileri Sendikalar Birliğinin veznedar sekreteri Emil Meyzi, 15 Mayıs'ta, Detroit'te tertiplenen mitingte yaptığı konuşmasında milyonlar işçinin düşüncelerini yansıttı: «Dominik Cumhuriyetinde, son 35 yıl içinde ilk dafa halkın seçtiği bir hükümeti devirmek için oraya 25 bin Amerikan askerinin gönderilmesi karşısında irkildim, telâşe düştüm», dedi. Sonra, «bana göre, dedi, bizim hükümet tek taraflı olarak dünya jandarmalığına kalkışamaz. Bizim hükümet, görüyorki, militarist diktatörleri kanatları altına alıyor. Bu politikaya karşı protesto haykırışlarımızı yükseltmeliyiz».

Evet, hükümetin saldırganlık politikasını her suretle tutmalıyız diyen David Dubinski ve Corc Mini gibi kimseler de vardır. Bunlaremperezalizmin kapı kullarıdır. Onlar karanlık anılara bağlıdır. Onlar, sendika hareketinin, barış savaşında yerini alması için, daha çok uzun yollar geçmesi lâzımdır, diyorlar. Önemli olanı bu değildir. En önemlisi, protesto dalga-

larının boyuna yükselmesidir. Sendika hareketinin gelişme yönünü özellikle bu gösteriyor.

Sonra. Gazetelerde, ilân yerlerinde, parayla protesto bildirileri yayanların sayıları görülmedik bir hızla artıyor. Bu bildirilerin altında binlerce papazın, yazarın, sendika yöneticisinin, serbest meslekçinin, ressamın, toplum adamlarının imzaları vardır. Yazarların verdikleri bir ilânın altına imza atanların listesi, insanı şaşırtacak kadar uzundur. Bu liste, çok veya az tanınmış hemen hemen bütün yazarların imzası vardır. Protesto seslerine yığın propaganda araçları kapalı olduğuna göre, böyle gazete ilânları yoluyla protesto hiç te küçümsenemeyecek bir savaş biçimidir. Gazetelerin özel köşelerinde yayınlanan okur mektuplarında, bugün Viyetnam harbine karşı böylesine protesto yağmuru hiç bir zaman görülmemiştir.

Sayırsız, yığın yığın protesto mitingleri, bu arada Vaşingtonda 30 bin, Berkli'de (Kaliforniya'da) 20 bin kişilik mitingler başarılı olmuştur. Çeşitli belediye bölgelerinde Halk Komiteleri kuruluyor. Bütün bu çıkışlarda komünist partisi ve ayrı ayrı komünistler çok önemli rol oynuyor. Bu çıkışlar, barış hareketiyle yurtdaşı hakları hareketinin birbirleriyle örüldüğünü ve halk yığınlarının savaş akımlarından biri haline geldiğini gösteriyor. Bu, çok önemli politik bir olaydır.

Barış içinde yanyana yaşamak

Sosyal sistemleri ayrı devletlerin barış içinde yanyana yaşamaları politikası, milletlerarası ilişkilerde bir statuko diye hiç bir zaman alınmamıştır. Bu politika, savaşta iki elin de kullanılmasını sağlayan etkili bir savaş aracıdır ve öyle de kalıyor. Bir elle, yeryüzünde emperyalizmin saldırgan ve harpçi kuvvetlerine gem vuruluyor. Öbür elle, milli bağımsızlıkları için savaşan güçlere ve sosyalist amaçlarına ulaşmak isteyen halklara tam dayanışma gösteriliyor.

Bu politikanın gerçekliğini, olaylara dayanıp dayanmadığını yoklamak demek, onu taktik bakımdan geliştirmek ve savaşa temel yapmak demektir. Taktiğin doğruluğunu gösteren ölçü, onun gerçeği değiştirmek niteli ve yeterliğidir. Taktiğin doğruluğu, geçmişte doğru olup olmadığı ve gelecekte de olup olmayacağı anlamında denetlenemez. Taktika, bugünkü, yaşanan gerçeği doğrulukla yansıtmalıdır. Taktiği kurarken onun en önemli yönü, geçerliliği, zamanında ayarlanması ve esnek olmasıdır.

Savaşın keskinleşmesi, politikanın değiştirilmesini gerektirmez. Savaş bu politikayı dener ve denetler. Bu politikanın dayandırıldığı değerlendirmeler, savaş gidiyor diye değişmez. Bu değerlendirmeler, gelgiti kolay kolay savuşturan tarafsız güçler değildir, savaşa doğrudan doğruya katılan güçlerdir. Politik değerlendirme, ilgili güçler üzerinde savaşın yapacağı etkiyi hesaplamaktır.

Barış içinde yanyana yaşamak politikasından çıkan kavramı bu veya şu

ölçüde şüphe altına koyacak her hangi bir şey, bugün, sertşen savaşta geçmiyor. Evet, bugün kuvvetler dengesi yeniden en çetin deneylerinden birini yaşıyor. Mesele, emperyalizme karşı çıkan ve yeryüzünde barıştan yana savaşan güçlerin emperyalizmi göğüslemesi, harp dalgalarını geri atmasıdır. Ortada böyle bir deney olduğuna göre, bu olay, yeni kuvvet dengesinin varlığını ispat eder. Geçmişte, emperyalizm tek başına egemen olduğu zamanlar, böyle bir sorun ortaya çıkmıyordu. Bundan öncekilerde olduğu gibi, bu deneyi sürecinde de emperyalizmin yüzgeri edeceğine inanıyorum. Bu güven ve inanç, savaşa katılan anti-emperyalist güçlerin erkine, kudretine dayanıyor.

Komünistler ve kitle hareketleri

Henry Winston

Soğuk harp döneminde

İkinci Dünya Savaşından sonra, Amerikada komünist partisine uygulanan sistemli baskı ve terör, Amerikan emperyalizminin başvurduğu başlıca silâhlardan biri haline gelmiştir. Dış politika alanında izlediği gerici politikaya karşı gelişen muhalefeti susturmak amacını güden Truman hükümeti, komünist partisine karşı büyük bir saldırıya girişmişti. «Dünya komünistlerinin komplosuna» karşı «hür dünyayı» savunmak bahanesiyle, dünyanın her tarafında giriştiği saldırıları haklı göstermek için, Truman hükümeti, komünist partisine iftira etmeğe, onu halkımızın gözünden düşürmeğe, özellikle işçi hareketi içinde ve karaderililer arasında etkisini azaltmağa çalıştı.

20 Temmuz 1948 tarihinde, XIV'ü Kongrenin açılışından bir gün önce, komünist partisi yöneticileri «düşüncelerin kontrolü» ile ilgili, utanç verici Smith kanununa dayanılarak, tevkif edildiler; komünist partisini örgütlemek amacı ile, «kanunsuz, bilinçle ve kasıtlı» bir komplo kurmakla; «şiddet ve zor yollarını kullanarak Amerika Birleşik Devletleri hükümetini devirmek zorunluluğunu bilinçli ve kasıtlı bir şekilde savunmak, bu düşüncenin propagandasını» yapmakla suçlandırıldılar. Partiye karşı açılan uzun ve utanç verici dâva, yöneticilerin ağır hapis cezalarına ve çok büyük para cezalarına çarptırılmasıyla sonuçlandı.

1959'da verilen bu hüküm, on yıl süren Maccarthycilik hareketinin başlangıç noktası sayılabilir. Kısa bir süre içinde Parti, onbeş defa komplo kurmakla suçlandırıldı; Amerikanın her tarafında, hattâ Hawai adalarında, yüzden fazla yönetici tevkif edildi. Taft-Hardley kanunları, Landrum-Griffin Kanunları, McCarran Kanunu, «Komünist Partisinin Faaliyetini Kontrol Kanunu» gibi, işçi sınıfı ve halk aleyhtarı yeni baskı ve tenkil kanunları çıkarıldı.

Korkunç bir komünist aleyhtarlığı havası içinde, ilerici sendikaları yıkmak, sendika yöneticileri arasındaki solcu unsurları temizlemek, işçi sınıfını en savaşçı unsurlarından yoksun bırakmak amacını güden Taft-Hardley Kanununun 9-H maddesi, şiddetle uygulandı. Bu madde, sendikacılara, komünist partisi üyesi olmadıklarını, «şiddet ve zor kullanarak hükümeti devirmek zorunluluğu fikrini savunan ve yayan» her hangi bir örgütü desteklemediklerini, yazılı olarak ve yemin şartı ile bildirmek zorunluluğunu yüklemektedir.

Gizli komünistlerin aranması ile ödevlendirilen «Amerikan Aleyhtarı Faaliyetler Komisyonu», bütün devlet kuruluşlarında, dairelerinde, sendikalarda, fabrikalarda, aydın çevrelerinde, bilim çevrelerinde, herhangi bir şekilde demokratik fikirleri savunmuş olanlar arasında, yüzlerce insanı sorguya çekti, malûm deyimle «cadı avına» çıktı. İşinden olmak istemiyenler, bu havaya uymak zorundaydılar. Provokatörlük, artık şerefli bir sıfat haline gelmişti. «Sadakat yemin»leri, yurtseverliğin mihenik taşı haline gelmişti. Barışı ve vatandaş haklarını savunan örgütler, sendikalar, komünist aleyhtarı bir tutum takınmağa mecbur tutuluyorlardı. Benjamin Davis New-York belediye encümeninde üyelik ödevini yerine getirmekten men edildi. Komünistlerin seçilmesini önlemek üzere, New-York belediyesinde uygulanan nisbi temsil sisteminde değişiklikler yapıldı. Sıra ile bütün eyaletlerde, seçim listelerinde komünist aday adlarının çıkarılmasını emreden kanunlar kabul edildi. Kamu hayatının her alanında, komünist aleyhtarlığı bir isteri halini aldı. O kadar ki, Demokrat Partisinin iktidarda kaldığı, Franklin Roosevelt'le Harry Truman'ın Cumhurbaşkanlığında bulunduğu döneme bile «yirmi yıllık bir ihanet» denildi.

Komünist partisi üyeleri, FBI ajanlarının daimi kontrolü ve takibi altında tutuluyorlardı. Birçok komünist işinden çıkarılıyor, yenisini bin güçlükle buluyordu. Smith kanunu ile cezaya çarptırılanların aileleri de özel bir kontrol altında tutuluyorlardı.

Ama bütün bu baskılara rağmen, komünist partisinin etkisiyle, Smith kanununa karşı geniş bir hareket gelişti. Ülkenin her tarafında yüzlerce kitle gösterisi düzenlendi. Kefalet tutarlarını ve avukat ücretlerini karşılamak üzere yüzbinlerce dolar toplandı. Maccarthyciler işi azıttıkça, çok tanınmış şahsiyetlere dokunmağa başlayınca, milyonlarca insan, komünistlerin hakları ile demokrasinin savunulması arasındaki ilişkileri görmeğe başladı. Böylelikle, komünist partisinin kanunen tanınması için yürütülen savaş, Maccarthycilere ve faşist gerici güçlere karşı artan bir direniş hareketiyle birleşti.

Prensiplerinden hiç fedakârlık etmeyen, pratik işlerde şartlara uymasını bilen komünist partisi, Maccarthyciliği yenilgiye uğratan harekete büyük yardımlar sağladı, Smith kanununun uygulanmasına engel oldu. 1957'de, yani Maccarthyciliğe karşı yürütülen hareket en yüksek noktasına vardığı dönemde, Yüksek Mahkeme, Smith kanununun hükümlerine göre suçlandırılmış Kaliforniyadaki sanıkların muhakemesini yeniden gördü, ileri sürülen ve çoğu ilk davada kullanılan delillerin, komplolarla ilgili kanunun hükümlerine dayanan iddiaları ispatlamağa yetersiz olduğunu kabul etti. Yüksek Mahkeme, sanıkların ve genellikle komünist partisinin hükümete karşı herhangi bir kimseyi zor kullanmağa teşvik ettiğini ileri süren iddia makamının, bu iddiayı ispatlayamadığını söyledi. Bu karardan sonra. İstinaf Mahkemesi dört dâvada beraet kararı verdi, hükümet de sekiz dâvada iddialarını geri aldı. Birkaç ay önce, Denver sanıkları dâvası da bir beraet kararı ile sonuçlandı.

Komünist partisi, işçi sınıfının temsilcisi olarak, kanuni faaliyetini yürütmeye hakkını tekrar elde etmek üzere savaş yürütürken dış düşmanlarına olduğu kadar, içindeki düşmanlara karşı da savaşmak zorundaydı: Bir yandan, örgütü ortadan kaldırmak, Marksizm-Leninizmi «hafifletmek» isteyen Cates grupundaki revizyonistlere; öte yandan Partiyi dogmatik bir mezhep haline getirmek isteyen «ultra» solculara karşı savaştı. Ama sağcı ve solcu unsurların bu manevraları vaktinde önlenemedi. İçten ve dıştan gelen bütün saldırılara karşı koyan Partiyi bu iç savaş da yıkamadı.

1959 sonlarında toplanan XVII. Kongre, Partinin gelişmesinde önemli bir dönüm noktası teşkil eder. Kongrede barış, ayrı ayrı sosyal düzendeki devletlerin barış içinde yan yana yaşaması prensipi, ezgi altında yaşayan halkların kurtuluşu, karaderililere eşit hakların tanınması. İşçi sınıfının ileri sürdüğü iktisadi istekler uğrunda yürütülen savaşla ilgili bir kitle hareketi programı tayin ve tesbit edildi: gerici güçleri yenmek, Amerikada tekelci kapitalizmin egemenliğini yıkmak amacıyla tekel aleyhtarı, çok geniş bir birliğin kurulmasına karar verildi.

McCarran Kanunu

Gerici güçlerin komünizme karşı duyduğu nefret ve. düşmanlık bir an bile hafiflememiştir. Komünist partisini yıkmak, kitle savaşından uzaklaşmak teşebbüslerinin boşa çıkmasına kızan gerici güçler, 1950'de Kore savaşı döneminde çıkarılan ve 1954'de «Komünist Faaliyetlerini Kontrol» kanunu ile yeni bir şekil alan McCarran kanununu sık sık uyguluyorlar. Bu kanun, pratikte, komünist partisini kanun dışı tutuyor; «ihanet, yalan, sızma, casusluk, sabotaj, terör gibi metotlara başvurarak, bir dünya komünist teşkilâtı yolu ile, dünyanın bütün ülkelerinde bir totaliter diktatorya kurmayı amaç edinmiş» milletlerarası bir komünist gizli teşkilâtının varolduğunu iddia ediyor. Bu kanunun hükümlerine göre, komünist partisi, yabancı bir devletin kontrolünde ve yönetiminde bulunan, bu «milletlerarası teşkilât»ın bir kolu sayılıyor.

Kanuna göre, üç türlü işçi ve kitle teşkilâtına karşı tedbirler alınmalıdır. Bunlar:

1. Komünist faaliyet «yürüten örgütler». «komünist partisi burada milletlerarası gizli teşkilât»ın aracı kastediliyor.
2. «Gerçek niteliklerini, amaçlarını ve üye listelerini gizli tutan» «Komünist Cephe» örgütleri. Bunlar özel sorunlar, özel faaliyet alanları temeline birleşen komünist ve komünist olmayan unsurların kurduğu kitle örgütleridir.
3. «Bu son üç yıl içinde, komünist faaliyet yürüten herhangi bir örgüte destek veya aktif yardım sağlayan veya sağlamış olan bir veya birkaç kişinin kontrolü ve yönetimi altında bulunan, komünistlerin sokulduğu» örgütler. 1954 tarihli «Komünist Faaliyetleri Kontrol» kanunu ile tesbit

edilen bu üçüncü grup örgütlerinden, ilerici unsurların, solcu sendikacıların yönetiminde bulunan sendikalar kastediliyor.

Bu kanunun hükümlerine göre, «komünist faaliyetler yürüten» örgütler, Adalet Bakanlığına kayıt olarak, adresleri ile beraber bütün daimi üye ve militanlarının listelerini bildirmek, mali kaynaklarını, para yardımıyla bulunanların adlarını açıklamak, ellerinde bulunan bütün basın ve çoğaltma makinelerinin sayısını, yerini bildirmek zorunluluğundadır. Kayıt mecburiyetini yerine getirmiyen örgüt üyeleri ve militanlar için, 5 yıla kadar hapis cezaları, *her gecikme günü için 100.000 dolarlık bir para cezası* gibi çok şiddetli cezalar öngörülmektedir.

1961 Haziranında, Yüksek Mahkeme McCarran kanununda kayıt zorunluluğu ile ilgili hükümleri onaylayınca, komünist partisine karşı birçok yeni dava açıldı, yeni yeni suçlamalar yapıldı. Komünist partisi, teşkilât olarak, bu kayıt zorunluluğuna uymak istememekle suçlandırıldı. İki yıl süren dâvalardan sonra, 1963 de İstinaf Mahkemesi, hükümetin; Parti hesabına çalışan bir kişinin bu kaydı yaptırarak kendi kendini suçlamayı gözüne aldığını ispat etmedikçe, Partiyi bu kayıt mecburiyetine tabi tutamayacağına karar verdi. Bu meselede ısrar eden hükümet, gelecek Ekim ayında başlayacak olan yeni bir dava açtı.

Parti aleyhine açılan dâvanın sonucu olarak, Gus Hall ve Benjamin Davis yoldaşlar, örgütün yöneticisi olarak, kayıttan kaçındıkları iddiası ile tevkif edildiler. Bugün ülkenin çeşitli bölgelerinde oturan elliye yakın komünist kayıt olmak üzere «Yıkıcı Faaliyetler Bürosuna» çağrıldılar. Çağrıya uymadıkları takdirde, kanuna karşı gelmekle suçlandırılacaklardır. McCarran kanununun komünistlere Milli Müdafaa işletmelerinde çalışmayı yasaklayan maddesini ihlâl ile suçlanan bir arkadaş da tevkif edildi.

McCarran kanunu hükümleri «Komünist Cephesi»ne dahil olduğu iddia edilen birçok örgüte karşı uygulandı. Bu örgütlere karşı, üyelerini korkutan, teşkilâtların mali kaynaklarını bitiren uzun dâvalar açıldı. Bunlar arasında, Yabancı Köklü Kimseleri Koruma Komitesi; Abraham Lincoln Tugayı Emeklileri; Sovyet-Amerikan Dostluğu Milli Konseyi, gibi çok eski teşkilâtlar bulunuyor. Maden-Demir-Çelik Emekçileri Sendikası, «komünistleri barındıran» teşkilâtlara dahil olmakla suçlandırıldı; komünistler veya komünizm şüphesi altında bulunan vatandaşlar, yabancı ülkelere gidemiyor, pasaport alma hakkından yoksun bırakılıyor.

Komünist Partisi, McCarran kanununun Anayasaya karşı niteliğini şiddetle protesto etti. İkinci Dünya Savaşında oranla üye sayısı yarı yarıya indiği halde, Parti, McCarran kanununun faşist niteliğini belirtmek amacı ile geniş bir kitle hareketi kampanyasına girişti. Bu kanuna karşı düzenlediği harekete, sendika hareketinin geniş kesimleri, vatandaş haklarını savunan hareketi; genellikle bütün demokratik güçler, ve özellikle üniversite gençliği katıldı. Kolej ve üniversite çevrelerinde bilgi edinme, düşünce ve hareket özgürlüğü isteklerinin etkisiyle bugün gerici güçlerin «Üniversiteler Ayaklanması» adını verdiği bir hareket gelişmektedir.

Bu hareketlerin sonucu olarak, geçen yıl içinde, birkaç önemli başarı elde edildi. Yüksek Mahkeme, Herbert Aptheker ve Elizabeth Flynn yoldaşlara pasaport verilmeme kararının Anyasaya karşı olduğuna karar verdi. Sovyet-Amerikan Dostluğu Milli Konseyi meselesinde hükümetin ileri sürdüğü suçlamaların müriri zamana uğradığını söyleyen Yüksek Mahkeme, «Yıkıcı Faaliyetleri Kontrol bürosunun» sonuçlarını reddetti: Yabancı Köklü kimseleri Koruma Komitesine, ve Abraham Lincoln Tugayı Emeklileri örgütüne karşı yapılan suçlamaların temelsizliğine karar verdi: bu iki örgüte karşı yeni ithamlar temelinde yeni bir dava açıp açmama kararını hükümete bıraktı.

En önemli karar şudur: 7 Haziranında 1965, de Yüksek Mahkeme, komünistlerin sendika örgütlerinin içinde çalışmasını yasaklayan; komünistlere örgüt içinde iş veren sendikalara karşı zecri tedbirlerin uygulanmasını öngören Landrum-Griffin kanunu maddelerinin Arayasaya aykırı olduğuna, – beşe karşı dört oyla – karar verdi. Bu mesele, Landrum-Griffin kanunu yürürlüğe girdikten sonra San-Francisco Liman ve Doklar Sendikasında İcra Bürosu üyesi kalan San-Francisco'da çok sevilen Komünist Partisinin en eski üyelerinden, Archei Brown'la ilgiliydi.

Hiç şüphesiz, bütün bu başarılar yine de MacCarran kanununun fesheilmesi için yetersizdir. Ama bu başarılar, savaşın zaferle sonuçlanabileceğini, hükümetin, bu kanunun yürürlükten kaldırma zorunda bırakılabileceğini göstermiştir. Fakat sonuç, her şeyden önce, Parti teşkilâtı aleyhine açılan dava ile, Gus Hall ve diğer komünistlere karşı açılan davaların sonuçlarına bağlıdır. Hiç şüphesiz, bu davaların sonuçları için, hükümetin adaletine ve iyiniyetine güvenmek, savaş sadece hukuki alanda yürütmek akıllı bir iş olmaz. McCarran kanununu etkisiz bırakmak için tek yol, barış ve demokrasiden yana olan milyonların işe karışmasıdır. Viyetnam savaşı ile ortaya çıkan yeni baskı olanaklarına rağmen, Partimiz, bu savaşın kazanılabileceğine emindir.

1 Eylülde, Amerika Birleşik Devletleri Komünist Partisi, kuruluşunun 46. yıldönümünü kutladı. Komünist Partisi, açığa çıkmaktan çekinen bir suikastçı grubu değildir. Kurulduğu günden beri Partimiz, görüşlerini açıkça belirtti, milyonlarca insanın düşünce ve hareketlerini etkilemeğe çalıştı. Birinci Dünya Savaşından sonra, Adalet Bakanı Palmerin işçi sınıfına karşı uyguladığı terör ve baskı metotları karşısında, gizli faaliyet yürütmek zorunda kalan Parti, kısa bir süre sonra, kanuni faaliyetlerine tekrar başlayarak, işçi sınıfını, demokrasiyi ve eşitliği cesaretle savundu, toplumun sosyalist başkalaşmasını sağlamak üzere, faaliyet yürüttü. Kurulduğu günden beri Partimiz, proletarya enternasyonalizmi prensiplerini kesinlikle savundu. Partimiz saflarında, Charles Rythenberg, William Haywood, William Foster, Elisabeth Gurley Flynn, James Foster, Eugene Dennis, Jack Johnstone, Benjamin Davis gibi, tanınmış, sevilen yoldaşların bulunması bundandır.

1930 yılları başında gelişen iktisadi buhran döneminde, komünist partisi,

çok az üyesi bulunmakla beraber (o tarihlerde üye sayısı 7.500'e yükseliyordu) işsizlerin örgütlenmesinde; Sanayi Teşkilâtları Kongresi (CIO) nin kurulmasında; karaderili halkın iktisadi, siyasi ve toplumsal eşitliği uğrunda yürütülen savaşta; karaderililerle beyazlar arasındaki birliğin kuvvetlenmesinde çok önemli bir rol oynadı. 1930 yıllarında düzenlenen kitle gösterileri, emekçilerimiz için birçok toplumsal başarılarla sonuçlandı. Komünist partisi, böylece büyük bir siyasi güç haline geldi. İkinci Dünya Savaşı süresince Berlin-Roma-Tokyo mihverine karşı yürütülen savaşta bütün ülkenin seferber edilmesinde çok büyük bir rol oynadı.

Bugün yönetici çevrelerin komünist partisini bölmek, yok etmek amacıyla sarfettiği büyük çabaların nedeni, küçük Partimizin, programı ve faaliyetiyle, ülkenin hayatında yeniden önemli bir etken haline gelmesi olanağı karşısında, bu çevrelerin duyduğu endişedir. Ama onsekiz yıldır devam eden bütün baskılara rağmen, komünist partisi yok edilmeyecektir. Komünist partisi yaşıyor, faaliyet yürütüyor. Yılların tecrübeleri ona çok şey öğretti. Dünya emperyalizminin baş merkezinde bulunduğu için, kendisine düşen tarihsel sorumlulukları bilinçle biliyor. Aşacağı yolun, engelsiz, kolay bir yol olmadığını bildiği halde, ülkemizde, çok büyük demokratik ve emperyalist aleyhtarı değişikliklerin yakın olduğunu da iyi biliyor.

1964 seçimleri ve komünist partisi

1964 Kasımında yapılan cumhurbaşkanı seçimleri, Partimiz için, politika-sını ve taktiğini tesbit ederken, büyük bir dikkat ve anlayış gerektiren çok yönlü durumun açık bir örneğini teşkil ediyordu. Kennedy'nin ölümünden sonra, Beyaz Saraydaki yerini alan Lyndon Johnson ile, en sağcı unsurların adayı Barry Goldwater arasında bir seçme yapma zorunda kalan Partimiz, Goldwater'e karşı cephe aldı. Amerikan halkı gibi, bütün dünya halkları gibi, biz de Goldwater'ın, Amerikanın siyasi hayatında, harp, ırkayırımı ve faşizm taraftarlarını temsil ettiğini biliyorduk. Hiç şüphesiz, Partimiz, Johnson için herhangi bir garanti vermedi; tekelci sermayenin temsilcisi ve adayı olarak, Johnson'un halkın isteklerini yerine getirecek adam olmadığını; cumhurbaşkanlığına seçildiği takdirde, onu, halk kitlelerinin hareketleriyle daimi bir baskı altında tutmak zorunluluğunu açıkladık. Öte yandan, şu nokta da açıktı: Goldwater seçimlerde yenilgiye uğrattıldıktan sonra, Johnson, Goldwater'in iç ve dış programını uygulamaya kalktığı takdirde, Johnson ile kendisine oy verenler arasında bir çalışma başlayacaktı; bu ise, demokratik hakların savunulması, karaderililerin eşitliği gibi temel sorunlar ve yönetici çevrelerin uzun süredir ihmal ettiği, konut ve okul sorunları, otomatizasyonun etkilerine karşı, daha kısa bir iş haftasının kabulü gibi, diğer başlıca istekler uğrunda yürütülen savaş derinletir ve genişletirdi. Komünistlerin başlıca ödevlerinden biri, bu olanakların belirmesini kolaylaştırmaktı.

Seçim kampanyası süresince Partimiz üç amaç güttü: 1. Halkı harekete

geçirebilecek sorunları ele alan enerjik bir program hazırlamak. 2. Geniş halk tabakalarının, bütün sorunlarına çiftpartili sistemin çerçevesi içinde çözüm yolu bulunabileceğine inandıklarını göz önünde tutarak, halkın bilincini derece derece yükseltmek. 3. sendikalara ve onlarla işbirliği yapan unsur ve örgütlere, seçim sonuçlarına etki yanabilme olanaklarını sağlayacak bağımsız siyasi aksiyonları geliştirmek.

Cumhurbaşkanı seçimlerinde komünist partisinin adayı yoktu. Bununla beraber, Partimiz elde edilen sonuçları çok etkiledi. Parti, programını milyonlarca insana bildirdi, açıkladı. Ülkenin her tarafında en aktüel sorunlarımızı inceliyen broşürlere, yazılar dağıtıldı.

Gus Hall'un kaleme aldığı «Onbirinci saat: faşist tehlikesini uzaklaştıralım» adlı broşürü büyük yankılar uyandırdı. Bu broşürden 100.000 nüsha dağıtıldı. Broşürü isteyen yüzlerce mektup aldık. Komünist olmayan birçok insan da arkadaşlarına, çevrelerine bu broşürü dağıttı.

Parti yöneticileri ülkenin her tarafında düzenlenen büyük miting ve toplantılara katıldılar. Birkaç üniversitede söz aldılar. Radyoda, televizyonda görüşlerini halka açıkladılar. Örneğin bu yazının yazarı, Amerikanın Orta ve Batı bölgelerinde birçok şehire uğrarak bir ay süren bir gezi yaptı, kolejlerde, kitle mitinglerinde söz aldı. Birkaç şehirde, gazetecilere mülâkatlar verdi, televizyonda konuşmalar yaptı. Bu çağınların bir komüniste yapılmış olması, ülkemizde oluşan yeni iklimi, halkın komünist partisinin görüşlerine karşı duyduğu ilgiyi ispatlamaktadır.

Komünistlerin yaptığı; halkın karşılaştığı sorunlarla; Goldwater'in yenilgisini zorunlu tutan nedenleri ile ilgili açıklamalar, aydınlamalar; bağımsız siyasi örgütlerle karaderili örgütlerin seçimlere aktif olarak katılması için ısrar etmeleri; komünist partisinin otoritesini kuvvetlendirdi; ülkenin her tarafında geniş halk tabakaları ile yeni ilişkiler kurmasını sağladı.

Barış hareketinin güçlenmesi

Bilindiği gibi, cumhurbaşkanı seçimleri, Goldwater'in yenilgiye uğraması ile sonuçlandı. Halkımız Johnson'a barışı koruma ödevini verdi. Ama Viyetnamda yürütülen utanç verici savaş, Dominika Cumhuriyetinde Amerikanın yaptığı silâhlı müdahale, seçimlerden önce verilen sözlerin ayak altına alınışı, haklı olarak, halkımızda öfke ve isyan duyguları uyandırdı. Goldwater seçimleri kazanmış olsaydı, bu duygular bu kadar şiddetle beliremezdi. Çünkü Goldwater'in seçilmesi, Amerikan seçmenleri atom bombası şantajını kullanan, savaş taraftarı politikasını destekliyorlar anlamına gelmiş olurdu.

Seçim kampanyası döneminde, Goldwater'e karşı kurulan ittifak, seçimlerden sonra Johnson hükümetinin siyasi yönelişini durdurtmak isteyen güçlü bir kitle hareketi halini aldı. Ülkenin her tarafında, barış için yapılan gösteriler, Amerikanın tarihi boyunca görülen en geniş gösterilerdir. Yeni savaş şekilleri meydana çıktı: Örneğin karaderililerin hak eşitliği

uğrunda yürütölen savaşta uygulanan grevler, işyerlerinin grevciler tarafından işgalı; bütün kolejlerde uygulanan, onbinlerce öğrenci ve profesörün katıldığı ve «teach-in» adını alan açık, tartışmalı oturumlar. Ünlü yazarların, sanat dünyasında en tanınmış şahsiyetlerin, çeşitli din adamlarının, barış taraftarlarının, sayısız vatandaşların imzasını taşıyan sayısız çağrılar, her şehrin basınında yayınlanıyor; üstelik bu çağrılara imzalarını atanlar, birkaç dolar da yatırıarak, bu çağrılarının yayınlanması için gereken masrafı karşılamış oluyorlar. Viyetnam savaşına bir an önce son verilmesi için, her gün grevler, gösteriler, toplantılar düzenleniyor.

Johnson hükümetinin başvurduğu demagojilere rağmen, Viyetnamda ateşkesin gerçekleşmesi, Amerikan silâhlı kuvvetlerinin çekilmesi, Cenevrede yeni bir konferansın toplanması için yürütölen hareket gittikçe yayılıyor, halkın bütün kesim ve tabakalarında taraftar kazanıyor. Bazı yönetici çevrelerde bile, doğru yolu gösteren sesler yükselmeye başladı: Senato'da, Temsilciler Meclisinde olduğu gibi, Amerikan basınının önemli bir kısmında hükümetin politikasına karşı muhalefet belirmektedir. Guss Hall'un dediğı gibi: «Bu güne kadar hiç bir hükümet, halkın duygularını bu kadar şiddetle rencide eden, halktan bu kadar az destek gören bir politika yürütmemiştir.»

Bugün barış uğruna yürütölen harekette, örgütlenmiş hareket olanaklarını, savaşçılığını ve kararlılığını aksettiren birçok yeni özellikler görülebiliyor. İkinci Dünya Savaşı sona erdiği günden bu yana ilk defa olarak barış hareketinin önemli ve günden güne genişleyen bir kesiminde, gitgide keskinleşen emperyalizm aleyhtarı bir eğilim başlamıştır. Bu eğilim, gençlerde daha da kuvvetlidir. Bugün barışa; ayrı ayrı sosyal düzendeki devletlerin barış içinde yan yana yaşaması prensipine, milli bağımsızlığa ve her milletin kendi kaderini tayin etme özgürlüğü prensipine karşı dikilen başlıca engelin, Amerikan emperyalizmi olduğunu anlayanların sayısı günden güne artmaktadır. Hiç şüphesiz bu anlayış, gitgide derinleşecek, halkın diğer tabakalarına da yayılacak; böylece barış hareketi, gittikçe artan bir şiddetle, Johnson'un müdahaleci askeri politikasına karşı koyabileceklerdir. Komünist partisi, yazılı ve sözlü yayınları ile olduğu kadar, militanlarının kitle savaşlarına katılmasıyla da, emperyalizm aleyhtarı bilincin gelişmesine çok yardım etti.

Barış hareketinde beliren yeni özelliğe gelince: Son aylarda, vatandaş hakları uğrunda hareket yürüten güçlerin önemli bir kesimi, barış hareketinin faaliyetlerine katıldı, tutumunu benimsedi; bu eğilim, örneğin Kongo meselesinde, Amerikan emperyalistlerinin saldırgan müdahalesine karşı yükseltölen protestoların artmasıyla dile geldi. Selma-Montgomery yürüyüşünde, bu gösteriye katılanlardan bazıları, «Askerlerinizi Viyetnamdan geri çekin, Alabamaya gönderiniz!» şıarını ile levhalar taşıyorlardı. 17 Nisanda Vaşingtonda düzenlenen ve genç karaderili militan gruplarının; Missisipi Demokratik Özgürlük Partisinden bir delegasyonun katıldığı gösteri de aynı eğilimi dile getirdi. Vatandaş haklarını savunan hare-

ketin ünlü öncüleri Amerikanın Viyetnama, Dominika Cumhuriyetine saldırılarını protesto ettiler. Kısa bir süre önce, karaderili liderlerin en ünlüsü, papa Martin Luther King, «Viyetnam harbine seyirci kalamayız, sesimizi çıkarmazlık edemeyiz» dedi. King, hükümetin dış politikasına baskı yapmak için yardımcıları ile beraber «barış toplantıları»ndan, «teach-in» oturumlarından nasıl yararlanabileceğini incelediklerini söyledi.

AFL-CIO başkan yardımcısı ve Amerikalı karaderililer sendikası Konseyi Başkanı, A. Philip Randolph, bu teşkilâtın son kongresinde, Viyetnam savaşına karşı bir karar teklifi getirdi; bu karar, delegelerin ezici çoğunluğu ile kabul edildi. Irkların Eşitliği Kongresinin son toplantısında da, Amerikan silâhlı kuvvetlerinin Viyetnamdan ve Dominika Cumhuriyetinden çekilmesini isteyen bir karar alındı. Ama bu teşkilâtın başkanı, James Farmer, bu karara şahsen taraftar olmakla beraber, böyle bir çağırının Kongre taraftarlarından bazılarını kızdırabileceğini söyledi, ve kararın geri alınmasını sağladı.

Vatandaş haklarını savunan hareketin yöneticileri arasında (örneğin karaderililerin kurtuluşu hareketi genel sekreteri Roy Wilkins) vatandaş hakları uğruna yürütülen hareketin, barış uğruna da savaş yürütmesine taraftar olmıyanlar var. Bunlara göre, bu iki hareketin bir arada yürütülmesi, amaçları karıştırır, hak eşitliği uğruna yürütülen savaşın etkilerini azaltır. Ama hiç şüphesiz, gerçekte, bunun tam aksi olur: Gerçekte, hakların eşitliği, barış uğrunda savaşan örgütlerin, sendika hareketinin ve diğer demokratik güçlerin desteği ile ancak sağlanabilir. Üstelik, karaderili halk, elde edeceği hakları ancak barış şartları içinde kuvvetlendirebilecek, savunabilecektir.

Bugüne kadar sendika hareketi, barış uğrunda yürütülen savaşa bütün gücü ile katılmamıştır. George Meany, David Dubinsky gibi ün salmış komünist aleyhtarı yöneticiler, Amerikanın Viyetnama, Dominika Cumhuriyetine yaptığı saldırıları açıkca destekliyor, Johnson hükümetinin iddialarını papağan gibi tekrarlıyorlar. Bununla beraber, durum, görüldüğü kadar karanlık değildir. Bütün sendika liderleri, bu meselelerde Dubinsky gibi davranmıyorlar. Patrik Gorman (Kasaplar Federasyonu Başkanı), Emil Mazey (Otomobil Sanayii Federasyonu Başkanı), Frank Rosenblum (Terziler Federasyonu Başkanı), Harry Bridges (Liman ve Doklar Milletlerarası Sendikası Başkanı), David Livingston, (toptan ve perakende ticaret evlerinde ve 65'nci Bölgedeki büyük mağazalarda çalışan işçi ve stahdemlerin bölge sendikası Başkanı) gibi yüzlerce sendika yöneticileri, hükümete muhalefetlerini açıkladılar. Otomobil Sanayii Emekçileri Birleşmiş Sendikası gibi güçlü bir sendikanın İcra Komitesi, birçok eyalet ve şehir sendika örgütleri, bölgesel sendika teşkilâtları, Viyetnam savaşı karşısında duydukları derin endişeyi belirttiler. *Railroad Labor, Colorado Labor Advocate, Kentucky Labor News, Washington Feamster, Missouri Feamster, Labor Today* gibi gazetelerde, savaşa son verilmesini, barışın bir an önce sağlamak üzere görüşmeler yapılmasını isteyen yazılar çıkmak-

tadır. Hiç şüphesiz, sendikalara yerleşmiş bürokratik zihniyetli yöneticiler, yüzbinlerce emekçinin düşüncelerini açıklamalarına engel oluyorlar; ama bütün bu engellere rağmen, bu emekçiler barış uğrunda yürütülen savaşa katılmanın yolunu buluyorlar.

Çok tabii olarak, bütün bu hareketler, sendika saflarında bugün hâlâ savaşı savunanları susturmak istiyorsak, daha da geliştirilmesi gereken bir mücadelenin ilk belirtileridir. Milyonlarca sendika üyesine seslerini duyurmak olanaklarını sağlayacak yolları bulmak sorumluluğu; sayıları her gün artan siyasi bilince erişmiş sendika yöneticilerine ve komünistlere düşüyor. O zaman ancak, barış hareketi bir kat daha kuvvetlenecek, Washington hükûmetine baskı yapabilecek, bu hükûmeti, körü körüne giriştiği bu topyekûn savaşa son vermeğe zorlayabilecek gücü bulacaktır.

«Yoksulluğa karşı savaş»

Otomatizasyonun sonucu olan sorunlar çoktur, ve çok yönlüdür. Bu sorunlardan biri «yoksulluğa karşı yürütülecek savaş»tır. Bu sorun: Ülkenin kuzey dağlık bölgesinde; büyük sanayi merkezlerinde; köylerde; özellikle karaderililerin, Porto-Riko'luların, Meksikalıların barındığı «kara derililere mahsus» bölgelerde, gecekondu mahallelerinde, yaşayan milyonlarca insanı ilgilendiriyor.

Yoksulluğa karşı yürütülen kampanyayı yönetenlerden birinin dediği gibi, bugün Amerikada gerçek silâhlarla yürütülmiyen tek savaş budur. Bu sorunun çözümü, yılda birkaç milyarlık krediler gerektiren bir programın uygulanmasına bağlıdır. Oysa bugün bu işe ayrılan para tutarı pek önemsizdir.

Her şeye rağmen, «yoksulluğa karşı savaş» bugün başlamış bulunuyor. Ülkenin her tarafında büyük yankılar, ilgiler uyandıran bu harekete binlerce insan katılıyor. Kitleler bugün yoksulluğa karşı savaş yoluna girdiler. Geçmiş tecrübeler, izlenmesi gereken yolu göstermektedir. Örneğin, 1930 yıllarında hüküm süren iktisadi buhranın en kötü günlerinde kabul edilen ve Roosevelt hükûmetinin aldığı ilk önemli tedbiri teşkil eden «Millî Kalkınma Kanunu»nda ufak bir 7-a maddesi bulunuyordu. Bu madde, emekçilere istedikleri sendikaya girme ve örgütlenme hakkını tanıyordu. Oysa, Yüksek Mahkeme, sanayi kurumlarınca hazırlanacak bir iktisadi plânlanmanın kabulünü öngören bu kanunun, Anayasaya aykırı olduğuna karar verdi. Ama sendika üyesi olmiyan emekçiler, yürüttükleri savaşta, bu «7-a» maddesini şiar edindiler Wagner kanununun kabulü ve sanayinin başlıca kollarında sendikaların kurulması ile sonuçlanan kampanyaya temel ödünü gören yine bu madde oldu.

Bugün, iktisadi olanaklar kanununun IInci Bölümü, yoksulları, yoksulluğa karşı yürütülen savaşa «en yüksek ölçüde» katılmaya çağırıyor. Gecekondularda, «özel» mahallelerde savaş, bu temel üzerinde düzenleniyor. Böylece, milyonlarca emekçi, kuvvetli bir kitle hareketi içinde birleşmiş

oluyor; bu hareket ise, ülkenin her tarafında sendika hareketinin kuvvetlenmesine yol açacak, rolünü, önemini arttıracaktır.

Barış, vatandaş hakları, iktisadi kalkınma uğrunda yürütülen hareketlerin birleşmesi, tekel aleyhtarı güçlü bir koalisyonun kurulması ile sonuçlanabilir. Karşılaştığı bütün engellere rağmen bu üç harekete katılan Komünist Partisi, bu hareketlerin güçlenmesini büyük ölçüde sağladığı gibi, gelecekte de bu sürecin gelişmesini hızlandırabilecek, sağlayabilecektir. Böylece komünist partisi bu kitle hareketinde pişmiş insanların partisi haline gelecektir, üye sayısını arttıracaktır, kuvvetlenecektir, ve bugün hâlâ onu kanundışı etmek, onu yok etmek isteyen gerici güçlerin çabalarını başarısızlığa uğratacaktır.

Burjuva Macaristandan sosyalist Macaristana geçiş

Gyula Kallai

I

Kurtuluştan önce Macaristan, Leninin «Her çağdaş millette iki millet vardır» sözünü doğrulayan, bir yandan kapitalistler, büyük toprak sahipleri, yani sömürücü sınıflardan meydana gelmiş bir milletle, öte yandan, işçiler, köylüler yani ezilenlerden, sömürülenlerden meydana gelmiş ikinci bir milleti içine alan burjuva bir millettir. Bütün burjuva milletleri gibi, Macaristanda yönetici sınıflar, özel çıkarlarını milli menfaat diye göstermeğe çabaladığı halde, üykede çetin bir sınıf savaşı yürütülüyordu. Bu şartlar içinde, bütün toplumu içine alacak bir milli birlik acaba bir milli birlik acaba nasıl tasarlanabildi?

Horthy'nin murduğu karşı-devrimci rejim, Macar Sovyet Cumhuriyetini kana boğarak işe başlamıştı. 1919 da, kapitalistlerle büyük toprak sahipleri, yabancı orduların yardımı ile iktidarı tekrar ellerine geçirdiler. Feodalizm kalıntılarını sürükleyen kapitalist bir rejimin varlığını, sınıf üstünlüklerini, burjuva demokrasi metodlarıyla sağlamaktan aciz büyük toprak sahipleri ve kapitalistler, iktidarı yabancı orduların yardımı ile ancak ellerine tekrar geçirebildiler.

Horthy rejimi, faşizmden başka bir şey değildi. Başlıca emekçi sınıfları teşkil eden köylülerin ve işçilerin elinden bütün demokratik burjuva özgürlükleri geri alındı. Kapitalistlerle büyük toprak sahipleri işçilerden ve köylülerden nefret ediyordu. İşçileri vatan haini ilân ettiler. Oysa, yönetici sınıfların yürüttüğü ihanet politikasına karşı savaşmak, Macar milletinin yok olmasını önlemek, kalkınma şartlarını yaratmak üzere, toplumun bütün ilerici güçlerini birleştirmek ödevi, Horthy rejimince vatana ihanetle suçlanan işçi sınıfına ve komünist partisine düştü.

İkinci Dünya Savaşından çok daha önce, karşı-devrimci rejim, Macaristanı, faşist devletlerle, özellikle Nazi Almanyası ile kader birliğine zorladı. Bu ittifak kurulunca da, baskı ve terör arttı, faşist diktatörya metodları uygulandı, komünist aleyhtarı, şövinist propagandalar yapıldı, Maca-

ristanı felâketle sonuçlanan bir savaşa götüren saldırgan bir dış politika yürütüldü.

Bu politika, işçi sınıfının, köylülerin, aydınların, küçük-burjuvaların, bütün emekçi sınıfların temel menfaatlerine karşı geliyordu. Gerçek milli menfaatleri savunma ödevini üzerine alan, ezilenlerin öncülüğünü yapan işçi sınıfı ile bütün baskı ve teröre rağmen faaliyetini yürüten Macar Komünist Partisi idi.

Enternasyonalin VII. Kongresinde alınan kararlardan ilham alan partimiz, faşizme karşı yürütülen milletlerarası mücadelede elde edinen tecrübeleri olduğu kadar, ülkenin konkre durumunu derinlemesine inceliyerek, kendisine doğru bir siyasi hat çizebildi. Yakın amaç, proletarya diktatoryasının kurulması değildi. Ama parti, faşizme ve harbe karşı, milli bağımsızlığın, demokratik hakların sağlanması ve savunulması, Sovyet aleyhtarı politikaya son verilmesi, askeri maceralardan vaz geçilmesi ve büyük toprak mülkiyetinin kaldırılması uğruna yürütülecek bir mücadele programı hazırladı; çeşitli sınıflar arasında daha geniş ittifakların kurulmasını kolaylaştıracak çeşitli demokratik estekler de tesbit etti.

O dönemdeki tarihsel şartlar içinde, işçi sınıfının ve komünist partisinin uygulayabileceği tek politika (sınıf politikası olduğu kadar milli politika olarak) faşizme karşı milleti birleştirme politikası idi. Bu politika, Macar olsun, Alman olsun, bütün faşistlere karşı savaşmak, vatani kurtarmak üzere çeşitli sınıfların, çeşitli toplumsal tabakaların birleşmesini kolaylaştırıyordu. Demokratik dönüşümlere elverişli şartlar hazırlayan bu politika, toplumun sosyalist temeller üzerinde yeniden kurulmasını sağlayacak şartları da yaratıyordu.

Faşist aleyhtarı harekete başlar başlamaz, partimiz şu gerçeği belirtti: Demokratik devrimle sosyalist devrim uyumsuz değildir, aksine: Bunlar, aynı devrimci sürecin içinde yer alabilecek iki aşamadır. İkinci Dünya Savaşı boyunca yürütülen demokratik tek cephe politikası, sosyalizm uğrunda yürütülen savaşın başlıca şartı, organik bir unsuru idi. Gerçekte, bu politikanın amaçları, gerçekleşmesiyle sosyalizme elverişli şartlar sağlayabilecek amaçlardı. Bu politikayı tesbit ederken Partimiz, şu gerçeği biliyordu: Halkın yürüttüğü demokratik devrimin zafere ulaşması ile, işçi sınıfının güttüğü sosyalist amaçların gerçekleşmesine doğru önemli bir adım atılmış olacaktı. Halk cephesi politikası, sınıf mücadelesinden (geçici de olsa) vazgeçmek, milliyetçiliğe taviz verme anlamına gelmez.

Demokratik tek cephe politikası ve Partinin harbe karşı yürüttüğü mücadele, kitleler arasında geniş yankılar uyandırdı. 1941 güzünden 1942 baharına – yani faşistler bütün Avrupaya hâkim olduğu, Sovyet topraklarına girdiği bir dönemde ülkemizde faşizme karşı, harbe karşı savaşan, Macaristanı harpten kurtarmak, demokratik, bağımsız bir ülke haline getirmek amaçlarını güden, güçlü bir devrimci hareket geliştirdi.

1944'de Alman işgaliyle başlanan bu döneme özgü gelişmeler, bir kat daha derinleşti; yığınlar arasında Alman faşizmine ve Macar yönetici

çevrelerine karşı duyulan nefret, bir kat daha arttı: Genellikle siyasi gelişme hızlandı, faşist aleyhtarı milli direniş hareketinin temeli genişledi. Faşistlerin bütün cepheelerde yenilgiye uğramak üzere oldukları düşüncesi kitleler arasında yayıldı. Artık amaç, sadece harbe son vermek, askeri hükümetleri devirmek, faşizmi yenmek değildi. Karşı-devrimci rejime son verilmesi, harp bitince de bir halk demokrasi rejiminin kurulması isteği, gitgide yayılıyor, açıkça belirtiliyordu.

1944 yazında ve güzünde, faşist aleyhtarı hareket Macaristanda çok genişledi. Macaristan Cephesi içinde birleşmiş bulunan demokratik güçlerin başında bulunan Macar Komünist Partisi bu hareketi yönlendiriyor, düzenliyordu.

İşçi sınıfının birliğini sağlamak üzere, komünist partisinin yürüttüğü sabırlı ve inatçı savaş, faşist-aleyhtarı hareketin gelişmesinde ve demokratik tek cephenin kurulmasında çok önemli bir rol oynadı. Bu politika, 1944 Ekiminde, iki işçi partisi arasında hareket birliğini sağlayan ve bu iki partinin ileride birleşmesini öngören bir anlaşma ile sonuçlandı.

İşçi sınıfının birliği hayati bir önem taşıyordu: Gerçekleşmekte olan demokratik cephenin temeli, işçilerle köylülerin birliği idi, bu birliği de işçi sınıfı yönetiyordu. Sadece faşizme ve harbe karşı yürütülen savaşta değil, gelecekteki toplumsal savaşlarda da, başarının başlıca şartı böylece yerine getirilmiş oluyordu.

Birbirini izliyen kısa grevler, iş yerlerinin boşaltılmasını engelleme, işgal kuvvetlerine teslim edilen tarım ürünlerini yok etme, fabrikalarda işleri durdurtma hareketleri, kitle gösterileri, askerlerin kaçıp Sovyet ordularına iltihak etmeleri, partizanların ülkenin her yerinde yaptığı sabotajlar, yürüttükleri savaşlar, Macaristanda kurtuluştan önce de (işgal altında bulunan diğer ülkelerdeki direnme hareketi kadar geniş olmamakla beraber) bir devrimci yığın hareketinin varlığını ispatlamıştır.

Uğradıkları çok ağır askeri yenilgilerin ve anti-faşist harekette günden güne artan gelişmenin sonucu olarak, yönetici sınıflar eski metotlarını uygulayamaz hale geldiği; Sovyet ordusu yaklaştıkça, o zamana kadar ellerinde tuttukları siyasi ve idari makamları kitle halinde terk ettikleri; emekçi yığınları ise, faşizme karşı duydukları düşmanlığı bazan pasif, bazan aktif şekilde belirttiği için, işgalden kurtulan Macaristanda devrimci bir durum yaratıldı.

Bağımsızlık uğrunda yürütülen hareket, Macar komünistlerinin 1936-dan beri uğrunda savaşmışları demokratik, faşist-aleyhtarı savaş ve milli güçler arasında kurulan birlik, komünist partisinin yönetimi altında kurulan Macaristan Cephesinin varlığı, şu gerçekleri ispatlıyordu: Faşizme karşı yürütülen savaşlar içinde, demokratik bir halk devrimini sağlayabilecek şartlar olgunlaşmıştı; harp içinde doğan hareketi geliştiren toplumsal güçler, harpten sonra, ülkeyi halk demokrasisi ve sosyalizm yoluna götürmek için, elverişli tarihsel şartlardan faydalanmağı bilmişti.

Ülkemizde, sınıf çelişmelerinin keskinleşmesi, kurtuluştan sonra başla-

yan devrimi devam ettirdi, hızlandırdı. Devrimci durum, demokratik bir halk devrimi haline gelebildiyse, bunu, Alman ve Macar faşist güçlerini ezen, Horthy devletinin başlıca şiddet araçlarını, orduyu, jandarma ve polis kuvvetlerini yok eden Sovyet ordusuna borçluyuz. Sovyet ordusunun zaferi sayesinde, Horthy ve Szelsi rejimlerini sarsan derin iktisadi ve siyasi buhran, ülkede oluşan devrimci durum, kurtuluştan sonra, devrim şeklini alabildi. Komünist partisinin, Milli Cephe politikası ile sağladığı başarılar, halkın menfaatlerini savunan programı, ülkenin devrimci biçimde yeniden kurulmasında çok önemli bir rol oynadı. Bu etkenler, kurtuluştan sonra ülkenin karşısına çıkan sorunların çözülmesini sağladı.

II

Bu yeni ortam içinde Parti, demokratik güçleri birleştirme politikasına devam etti.

Partimizin, faşizme karşı yürütülen savaş döneminde kurulan demokratik cepheyi devam ettirmesi, ne bir hata, ne de prensipten yoksun oportünist bir uzlaşma teşkil ediyordu. Bu politika, tarihsel durumdan doğan bir zorunluluktu. Hiç şüphesiz, söz konusu olan birlik, burjuva partilerinin de katıldığı bir koalisyondur. Ama öte yandan bu birlik, işçi sınıfının ve devrimci partisinin yönetimi altında bütün emekçi sınıf ve tabakalarının birliğini sağlayabilecek bir çerçeveyi teşkil ediyordu.

Halkımızı, muazzam ödevler, bekliyordu. Ülke her alanda mahvolmuştu. Sanayi, tarım, fikir alanlarında, yönetici sınıfların yüzyıllar boyunca işlediği suçların kötü sonuçlarına çare bulmak, bu sınıfların kabiliyetsizliği yüzünden her alanda görülen gecikmeleri kapatmak gerekiyordu. Mesele sadece varolanı onarmak değil, her şeyi yeniden kurmaktır. Bu işin başarılması ise, bütün bir halkın çabalarını gerektiriyordu. Halkın demokratik kararlarının gerçekleşmesi, toplumun sosyalist dönüşümü, geniş halk cephesinin korunmasına, geliştirilmesine bağlıydı.

Bu amaçla, komünist partisi 1944 yılının Kasım ayında *Macaristanın kalkınması ve demokratik gelişmesi ile ilgili bir program projesi yayınladı.*

İkinci Dünya Savaşı süresince hakim olan faşizm aleyhtarı halk cephesi politikası ışığında, hazırlanan bu program, en geniş milli birliğin temelini teşkil etti, çünkü gerçekte bu program burjuva milletin büyük çoğunluğunun menfaatlerine uygun düşüyordu.

2 Kasım 1944'de, Macar Komünist Partisinin teşebbüsü ve önderliği ile, Szeged'te Macaristan Milli kurtuluş Cephesi kuruldu. Çeşitli partiler koalisyonu şeklini alan bu Cephe, gerçekte sınıflar arasında kurulan geniş bir ittifaktı; işçiler, köylüler, şehir küçük burjuvaları, demokrat aydınlar, ve Alman faşizmine karşı savaşmış bir kısım burjuvalar arasında kurulmuş bir birlikti. İlk oturumunda, Kuruluş Cephesi, komünist partisinin teklif ettiği program projesini kabul etti. Bunun üzerine, Debrecen'de geçici bir Milli Meclis toplandı, geçici bir hükümet kuruldu. Hükümet, yığınların

teşebbüsü ile kurulan «Milli Komiteler» adını taşıyan bölgesel devrimci örgütlere dayanıyordu.

Böylece yeni bir devlet iktidarı, milli kalkınma ve demokrasi uğruna yürütülen savaşta bir dönüm noktası teşkil eden demokratik bir iktidar tipi meydana geldi. İktidar, işçi ve köylü devrimci ve demokratik diktatör-yasının bir şeklinden başka bir şey değildi.

Milli Cephenin ve yeni demokratik iktidarın programını uygulamaya başlayan kitleler, devrimci örgütlerini hızla kurdular: Milli komiteler, müsademe edilen büyük toprakların sayımı ve dağıtılması ile ödevli komiteler, işletme komiteleri vb. Eski sömürücü sınıfların siyasi ve iktisadi durumları şiddetle sarsıldı. Toprak reformuna özel bir önem verildi. Demokratik halk devriminin en büyük başarılarından birini teşkil eden bu reform, ülkenin bütün ekonomik ve toplumsal ilişkilerini değiştirdi; büyük toprak sahipleri sınıfını ortadan kaldırdı, topraklarını yoksul köylülere dağıttı. Böylece demokrasi güçlendi, işçi sınıfının prestiji ve toplumdaki yönetici önemi arttı. İşçi sınıfı ile köylülerin kurduğu birlik, çok sağlam bir temele oturdu.

Harp sona ermiş, toprak reformu yapılmış, demokratik organlar kurulmuştu. Bu sefer, ortaya yeni bir sorun çıkıyordu: bundan sonra ne yapılacaktı? Toplumsal gelişmenin olacağı yönü tesbit etmek, devrimi kararlı bir şekilde, daha da ileri götürüp götürmeme meselesinde, şiddetli bir mücadele başladı.

Kurtuluştan sonra partilerinden yoksun kolon büyük kapitalistlerle gerici toprak sahipleri, Küçük Toprak Sahipleri Partisinde kendilerini temsil edecek unsurlar buldular. Kalabalık köylü yığınlarının desteğinden yararlanan bu partide, karşı-devrimcilerin her türlü toplandı: Eski büyük toprak sahipleri, bankerler, Horthy rejiminin eski memurları, subaylar, gerici papazlar. Gerici güçlerin sözcüleri böylece Kurtuluş Cephesine ve koalisyon hükümetine kadar sokulabildiler, demokratik partiler birliğinin sınıf niteliğini olumsuz yönden etkileyebildiler, bu niteliği bozan değiştirebildiler. Küçük Toprak Sahipleri Partisinin 1945 seçimlerinde oyların % 57 ini kazanması tehlikeyi arttırdı; o dönemde, dışta ve içte, güçler dengesi gerici güçlerin isteklerine uygun düşmediği halde, komünist partisi için koalisyonun atılmak tehlikesi belirdi.

Komünist partisi tehlikeye karşı koymak, halkın ve ülkenin çıkarlarına uygun bir çözüm yolu bularak, gerici güçlerin oyunlarını başarısızlığa uğratmak zorunluluğundaydı. Bilinçli bir karar olabilmek için, durumun objektif bir incelenmesi şarttı. Bu incelemenin sonuçları şu gerçeği ortaya çıkarttı: Halkın büyük çoğunluğu (başlıca şehirlerde, sanayi bölgelerinde oturan ve aktif olarak politikaya karışan nüfusun çoğunluğu dahil) partimizin, kurtuluştan sonra yapılan devrimin kanuni önderi olduğunu kabul ediyordu; başka bir deyimle, komünist partisinin programı ve politikası bütün halkın gerçek menfaatlerini dile getiriyordu.

Kurtuluştan sonra da Partimiz, ülkenin hayatı ile ilgili bütün temel sorunlara doğru, yapıcı çözüm yolları buldu; politik hayata katılan bütün kitleler, Partinin tâyin ettiği ödevleri iyi karşılıyordu, onları destekliyordu. Parti, toprak reformu uğrunda, daha sonraları gerici güçlerin saldırılarına karşı yürütülen savaşı yönetti. Partimiz, köylü mülkiyetini savundu, enflasyona karşı, ülkenin kalkınması, tekelci sermayenin ilk önce sınırlandırılması, sonra da büsbütün kaldırılması için savaştı.

Yığınların sevgi ve güveninden güç alan Parti, gerici güçlerin saldırılarını etkisiz bırakabildi; gerçekleşen sonuçları savunmak, devamlı kalkınmayı sağlamak, milli cephe ve hükümet koalisyonu içinde gerici güçleri başarısızlığa uğratmak üzere, milli birlik politikasını devam ettirebildi.

Bu amaçla, Parti, 1946 Martında, ülkedeki bütün sol güçleri bir cephe içinde topladı. Komünist partisinin önderliği altında bulunan bu cephede, Sosyal-demokrat Partisi, Milli-Köylü Partisi ve sendikalar toplanmıştı. Toplumsal niteliği bakımından bu cephe, proletaryayı, toprağa yeni kavuşmuş küçük köylülerin büyük bir kısmını; orta köylülerin, şehir küçük-burjuvalarının ve aydınların bir kısmını temsil ediyordu. İşçi sınıfının birliği, köylü ve işçilerin ittifakı bu cephe ile örgütlenmiş oluyordu. Bu cephe, Sosyal-demokrat ve Milli-Köylü partilerinin içinde bulunan bazı sağcı politikacıların komünist aleyhtarı oyunlarına set çekiyor; Küçük Toprak Sahipleri Partisinin sol kanadına ise, bu örgütün gerici yöneticilerine karşı yürüttüğü savaşta yardım ediyor, bu savaşı daha etkili bir hale getiriyordu.

İşçi sınıfını, köylüleri, aydınları, şehir küçük-burjuvalarını ve demokratik burjuvaları bir blok içinde toplayan bağımsızlık cephesi kurtuluştan sonra da devam etti. Bu cephenin varlığı, burjuvazinin karşı-devrimci isteklerine set çekiyor; burjuvazinin, yığınlar üzerindeki etkisinden yararlanarak, küçük burjuva ve köylü unsurlarını işçi sınıfına karşı kullanmasına engel oluyordu. Halk cephesi politikasının ve koalisyonun devam etmesiyle, devrimin o döneminde burjuvazi kitlelerden uzak tutulabildi, sosyalizmin kurulmasına geçiş şartlarını sağlamak üzere, toplumsal devrimin gelişmesi içinde, emekçilerin işbirliğini kolaylaştırıyordu.

Dünya şartlarında oluşan başkalaşmalar, siyasi savaşları keskinleştiriyordu. Dünyanın her tarafında, emperyalistler, demokrasi ve sosyalizme karşı saldırılarını arttırdılar. Faşizme karşı savaşmak üzere, büyük devletler arasında kurulan koalisyon bozulmuştu. Fransada, İtalyada, komünistler hükümetten uzaklaştırılmıştı. Bu yeni ortam içinde, komünistlerle istemiye istemiye işbirliği yapan sağcı burjuva güçleri, komünist aleyhtarlığına açıkça yöneldiler, hükümet darbesi yolu ile Macaristandaki güçler dengesini değiştirmeğe kalkıştılar. Gerici güçler, işçi sınıfına ve komünist partisine şiddetle saldırdılar Amaçları, siyasi bir komplo yolu ile, halkın temsilcilerini iktidardan uzaklaştırmak, demokratik halk devrimini geriletmek, bir burjuva demokrasisi kurarak, burjuvazinin sınıf egemenliğini devam ettirmekti.

Bu komplo, 1946 yılının sonlarına doğru meydana çıkarıldı, ezildi, ve

gerici güçlere karşı büyük ölçüde bir saldırı başladı. Burjuvazinin başlıca temsilcileri, koalisyondan ve hükümetten uzaklaştırıldı. Küçük Toprak Sahipleri Partisi, Demokratik Köylü Partisi olarak yeniden örgütlendi. Komünist partisinin yönettiği sol güçler, 1947 seçimlerinde gerici güçleri yenilgiye uğrattı. 1948 Haziranında, işçi partileri birleşerek, devrimci, Marksist-Leninist bir parti haline geldi. Bu ise, önemli bir aşama teşkil ediyordu; sosyalist devrim zafere ulaşmıştı, iktidar işçi sınıfının elindeydi.

Burada bir noktayı belirtmeliyiz: Bugün, şahsa tapma devrinde işlenen hataları, kanunsuzlukları, iktidar uğrunda yürütülen savaşa teşmil edenler; 1947–1949 döneminde fazla acele edildiğini, değişikliklerin vaktinden evvel yapıldığını, «yüksek politika» alanında kalındığını, yığınların, hattâ işçi sınıfının ve parti kadrolarının bu dönüşüme katılmadığını, böylece yeni sosyalist iktidarın dayandığı toplumsal temelin lüzumsuz yere daraltıldığını iddia edenler var.

Kanaatıma göre, bu görüş baştan aşağı yanlıştır. İşin tuhafı, bu görüşü savunanlara göre, bu dönüm noktasının Matyas Rakoşi'nin 1952 tarihli «Halk demokrasi yolu» adını taşıyan raporunda belirtildiği şekilde, gerçekleştiğini; başka bir deyimle, en önemli etkenin, parti yöneticilerinin doğru taktiği olduğunu iddia ediyorlar.

Oysa, bu dönemeç, yani işçi sınıfının iktidarı eline alışı, şu veya bu parti yöneticisinin sübjektif isteği ile kararlaştırılmadı, bunu zorunluluk haline getiren ülkenin içinde ve dışında sınıf savaşının objektif mantığıdır. 1947 yılında, Macaristandaki şartlar, böyle bir dönemeci hazırlamış bulunuyordu. İki ihtimal vardı:

1. Dünyanın her tarafında karşı-saldırıya geçen gerici güçlere teslim olmak; ülkemizdeki temsilcilerinin devrimi durdurtmalarına, burjuva bir demokrasi kurmalarına, başka bir deyimle, kapitalist sistemin yeniden kurulmasına, uzun bir süre için devam etmesine katlanmak.

2. Sosyalist devrim yoluna devam ederek, daha da ileri gitmek.

Hiç şüphesiz, sübjektif bir karar, bu sorunu çözemezdi. Ama durumun incelenmesi, başlamış olan devrimi daha da ilerletmek, kararlı hareketlere geçebilmek için gereken temel şartların o dönemde ülkemizde var olduğunu gösteriyordu.

Bilindiği gibi, 1947–1948 yılları, kitlelerin geniş bir siyasi savaş yürüttüğü, işçilerin, köylülerin, aydınların, politik hayata büyük ölçüde katıldığı yıllardı. Komünist partisinin elde ettiği başarıların nedenleri, her şeyden önce yığınlarda görülen devrimci heyecan, partiye sağladıkları destek, özellikle partinin iktidara geçmesinde fevkalâde önemli bir rol oynayan; büyük şehirlerde, maden bölgelerinde, başlıca sanayi merkezlerinde, ulaştırımda, çalışan bütün işçi ve emekçilerin desteğidir.

Leninin ögüdünü yerine getiren Parti, en önemli sektörlerde üstünlüğü elde etmenin lüzumunu belirtiyordu. Sosyalist devrimin zaferini sağlamak için Parti, yığınların siyasi faaliyetinden yararlandığı gibi, ülkede varolan siyasi ilişkilerin doğurduğu olanaklardan, başka bir devimle, işçilerin ve

köylülerin devlet işlerine etkili katılışından faydalanmasını bildi. Böylece, «yukarıda», yani hükümet organları düzeyinde olduğu gibi, «aşağıda», yani kitleleri seferber ederek, sosyalist ve siyasi devrimin menfaatleri uğrunda, düzenli bir ortak savaş yürütülebildi. Söz konusu döneme bakınca, komünistlerin, bu politikalarını uygularken, hiç hata yapmadığını iddia edemeyiz. Komünistler kitlelerin devrimci faaliyetinden daha mantıklı bir şekilde yararlanabilirlerdi, halkın kurduğu kurumlara daha çok önem verebilirlerdi. Yine de, iddiamız şudur: İktidarı savaşarak alan, partinin önderliğinde bulunan kitlelerdir.

Ülkemizde sosyalist devrimin önemli bir özelliği şudur: Şiddetli bir siyasi savaşla elde edilen bu devrim, başçı yollarla gerçekleşti, ne silâhlı ayaklanma oldu, ne de vatandaş horbi. Bu savaşta kitleler, örnek olacak bir devrimci faaliyet yürütmesini bildi. Silâhlı yollara başvurmak zorunda kalmamakla beraber, partinin ve kitle örgütlerinin kampanyalarına katılarak, devlet mekanizmasında, demokratik poliste, orduda, millileştirilmiş işletmelerdeki pozisyonlarına dayanarak, devrimci ödevlerini yerine getirdiler. İşçilerin iktidarı alması, milli birlik için, proleteryanın müttefiği olan unsurlar bakımından, ne gibi sonuçlar yarattı? Proleter olmayan emekçi sınıf ve tabakalar iktidardan uzaklaştırıldı mı? İşçi sınıfı ile ittifak kurabilecek unsurlar azaldı mı? Hayır, bunlardan hiçbiri olmadı. İşçi sınıfı iktidara geçtikten sonra, halk demokrasisi devleti (sınıf yönelmesini değil, amaçlarını kastediyorum) hiç şüphesiz sosyalist bir nitelik kazandı. İktidar bir tek sınıfın – işçi sınıfının – elindeydi. Ama işçi sınıfı halkın diğer emekçi sınıf ve tabakalarını, iktidardan uzaklaştırmadı. İşçi sınıfının devleti eline geçirmesi, bu sınıfla, proleter olmayan emekçi sınıfları arasındaki birliği zayıflatmadı. Aksine: Bu birliğe yeni, daha sağlam bir temel kazandırdı. Hiç şüphesiz, iktidar uğrunda yürütülen keskin sınıf savaşında, işçi sınıfının karşısına sadece en gerici burjuva ve klise unsurları değil, kararsızlık içinde bocalayan, hattâ her türlü sosyalist gelişme olanaklarına karşı gelen bazı küçük-burjuva siyasi örgütleri de dikildi. Ama bu örgütler, çıktıkları toplumsal tabakanın gerçek temel çıkarlarını değil, bu tabakanın kararsızlığını, devrim karşısında duyduğu endişe ve korkuları temsil ediyordu; peşlerinden gelen yığınları da bu yönden etkiliyorlardı. Hiç şüphesiz, işçi sınıfı bu konuda herhangi bir tavizde bulunamazdı. Tarihsel ortamın gerektirdiği devrimci dönüşümü geciktiremezdi. Bu dönüşümü geciktirmesi, işçi sınıfının ve köylülerin menfaatleri bakımından olduğu kadar, söz konusu olan küçük-burjuva tabakasının gerçek menfaatleri bakımından da zararlı olurdu.

Sosyalist devletin kurulması; 1948–1949 yıllarında, kapitalist sınıfların malı olan üretim araçlarının millileştirilmesi; milletimizin sosyalist bir millet haline gelişini yakınlaştıran önemli adımlardı. Ama 1948'den sonra parti yöneticilerinin uyguladığı şahsa tapma metotları, partinin politikasını (işçi sınıfının tabii ortakları olan unsurlara karşı uygulanan politika da dahil), bu politikanın özünü değiştiren dogmacılık, bu gidişi bir süre

için durdurttu. Sonuçlarını biliyoruz: İllerle durdu, işçilerle köylüler arasındaki bağlar gevşedi, milletin sosyalist birliği yolunda engeller belirdi.

1953 de Parti Merkez Komitesi bu hataları belirtti, bunlara çareler de gösterdi. Ama bir yandan revizyonist eğilimlerin çoğalması, öte yandan sekterliğin ve dogmacılığın devam etmesi, halk cephesi hareketinin gelişmesini, sosyalist bir milletin meydana gelmesini geciktirdi. Sınıf savaşının mantık kanunları içinde, bu tahrifler, objektif olarak, burjuva milletin güçlerini de korumuş oldu, hattâ karşı-devrimci saldırılarını kolaylaştırdı. 1956 Ekiminde meydana gelen karşı-devrimci olaylar bu gerçeği ispatlamıştır. Burada karşı-devrimin nedenlerini, hazırlanış şeklini, gerici güçlerin başvurduğu taktiği bütün ayınlamalarıyla inceliyecek değiliz. Bu inceleme yapılmıştır. Ama burada sadece şu noktayı belirtmek isterim: Gerçek amaçlarını gizlemek için, karşı-devrimciler Horthy ile hempalarının metotlarına başvurdular, milliyetçi lafazanlığını kullandılar. Emekçileri şaşırtmak için, karşı-devrimciler «milli birlik» ten bahsediyor, «bütün Macarlar kardeşler» şiarını ortaya atıyorlardı. Oysa, o anda, burjuva rejimini yeniden kurmak isteyenlerle, sosyalist devrim taraftarları arasında, şiddetli bir savaş yürütülüyordu.

Emekçi sınıfların menfaatleri, bütün halkın çıkarları, karşı-devrimci ayaklanmanın ezilmesini, sosyalizmin kurulmasını sağlayacak şartların yaratılmasını şiddetle gerektiriyordu. Bunun için de, silâhlı kuvvetten başka, sabırlı bir siyasi ve ideolojik çalışma yürütmek; o şartlar içinde şaşıranların, bocalayanların gözünü açmak, içten ve dıştan karşı-devrimi düzenleyenlerin, yönetenlerin maskelerini indirmek; sınıf cephelerinin gerçek niteliğini açığa vurarak, gerici yöneticileri, aldanıp peşlerine takılanlardan ayırmak; işçi sınıfı iktidarını, emekçi halk iktidarını güçlendirmek, sarsılmaz hâfe getirmek bir zorunluluktur. Partinin tekrar düzenlenmesi, bir devrimci işçi-köylü hükümetinin kurulması, bu hükümetin doğru ve mantıklı bir politika izlemesi, bütün bu ödevlerin yerine getirilmesini sağlayan etkenler rolünü gördü.

Bu anormal durumun içinde, hattâ karşı-devrimi izliyen dönem süresince, parti, geniş milli halk politikasından hiç vazgeçmedi; safları günden güne çözülen karşı-devrimcilere karşı, aralarındaki milli birliği günden güne genişleten, günden güne kuvvetlendiren devrim taraftarı kitleleri dikti.

Parti, bu konuda en ufak bir tereddüt bırakmamak için, bu milli birliğin özünü bir kere daha açıkladı, kesinlikle belirtti: Bu birliğin amacı, işçi sınıfının yönetimi altında, sosyalizmi kurmaktır. Halk Cephesi Hareketi bu temel üzerinde yeniden düzenlendi, ve gelişerek, 1957 den sonra, daha da önemli bir siyasi etken haline geldi.

Karşı-devrim döneminde sınıf mücadelesinin kısa bir süre için keskinleşmesi, temel eğilimi, yani Macar milletin aşamalı bir şekilde sosyalist bir millet haline gelmesi eğilimini hiç değıştirmedi: Sosyalist devrimin, sömürücü sınıfları, çözülmöz sınıf çelişmelerini yok etmesine; emekçi sınıf-

ları, sosyalizm temeli üzerinde yaklaştırmasına, bu sınıflar arasındaki birliği bütün topluma teşmil etmesine engel olamadı.

Karşı-devrimin yenilgiye uğramasından, sosyalist iktidarın kuvvetlenmesinden sonra, bu birleştirici eğilimin gelişmesini ve gerçekleşmesini sağlayan en önemli olay, 1959–1961 yıllarında tarımın sosyalist düzen içinde yeniden düzenlenmesidir.

Böylece sosyalist devrim ülkemizde kesin bir başarı sağlamış oluyordu: Sosyalizmin temellerini atmıştık. İktisadın bütün kollarında, sosyalist üretim ilişkileri hâkimdi. Kapitalist üretimden sonra, genel küçük üretime de son verilmiş, böylece kapitalizmi tekrar yaşatabilecek iç olanakların sonuncusu de ortadan kalkmış oluyordu.

Büyük bir sosyalist tarımın kurulması ve işler hale gelmesiyle, toplumumuzda sınıf yapısını değiştirme yolunda önemli bir adım atılmış oldu. Ülkenin kurtuluşu ile başlayan, millileştirme ile gelişen süreç, böylece tamamlanmış oluyordu. Sosyalist bir milletin kurulmasına sağlayacak objektif şartlar, sağlam, değişmez temeller, yaratılmış oluyordu.

III

Partimizin VIII-nci Kongresinde tâyin ve tesbit edilen ilk ödev, milletin sosyalist birliğini sağlamak, kuvvetlendirmektir. Bu ise, sosyalizmin zaferi uğrunda yürüttüğümüz savaşta uygulanan milli cephe politikasının bir devamından başka bir şey değildi. Ama öte yandan, toplumumuzun yapısında köklü başkalaşmaların meydana gelmesi, sosyalist temellerin atılması, yepyeni şartlar yaratmıştı. Bu şartlar içinde artık bu politika, kendisine, yığınlar arasında eskisinden de geniş, ama sınıf özü bakımından farklı bir birliğin sağlanması gibi, daha yüksek amaçlar tesbit edebiliyordu.

Bu son yirmi yıllık dönemi gözümüzün önüne getirsek (sıkıcı olur diye burada istatistiklere baş vurmazsak bile) ülkede meydana gelen, toplumumuzun bütün tabakalarına derin etki yapan başkalaşmaların önemini hemen anlarız. Toplumsal tabakaların milli hayattaki yeri, sınıf nitelikleri, karşılıklı tutumları baştan aşağı değişti. Hattâ bazı sınıflar tamamiyle yok oldu.

Artık bizde sömürücü sınıf kalmadı. Kurtuluştan sonra bu sınıfların elinden siyasi iktidarı alan halk, daha sonra bunların ekonomik iş gücüne şiddetli darbeler indirdi, nihayet bütün sömürme olanaklarını ellerinden aldı.

Yüzyıllarca sömürülen işçi sınıfı, artık yönetici sınıf oldu. Ekonomi ve kültür alanlarında çok ilerlediği gibi, sayı bakımından da çok arttı. Artık bugün proletaryamız, kelimenin tam anlamıyla bir proletarya sayılmaz, sosyalist bir işçi sınıfıdır.

Proletaryamız, sosyalizmi kurarken takındığı kararlı tutumla, Horthy rejiminin işçi sınıfımıza iftira ettiğini ispatlamıştır. Yeni yaşayışımızda ger-

çekleşen muazzam başarılar, işçi sınıfı iktidarının bütün halkımızın menfaatlerine hizmet ettiğini gösteriyor. İşçi sınıfı, milli menfaatleri, yani büyük emekçi çoğunluğunun menfaatlerini en şuurlu, en candan, en etkili şekilde savunmaktadır.

Toplumumuzda bugün yepyeni bir sınıf var: Kooperatiflerde toplanmış bulunan köylüler. Sosyalizmin ilk kuruluş günlerinde, tarımda, tek başına çalışan köylüler, büyük çoğunluğu teşkil ediyorlardı. Bugün ise, tek başına çalışan köylü sayısı, genel emekçi sayısının % 2'ini; tarımda çalışanların ise % 5'ini geçmiyor. Emekçilerin % 22,2'i – sayı olarak 12 milyon insan demektir – üretim kooperatiflerinde üyedir.

Artık köylülerimiz arasında çok büyük servet ayrımları, çeşitli köylü tabakalarının menfaatleri arasında çelişmeler kalmamıştır. Köylüler, tek bir sınıf, sosyalist bir sınıf haline geliyorlar. Bu sınıf, sosyalizmle kader birliği yapıyor, işçi sınıfı ile bozulmaz bir ittifak kurdu. Bu ittifak, bütün toplumsal rejimimizin, milletimizde gitgide güçleşen sosyalist birliğin temelini teşkil ediyor.

Sayıları bir milyonu aşan ücretli memurlar ise, maddi durumları, genellikle toplumsal tutumları bakımından, işçi sınıfına çok yakındırlar. Bunların çoğu, bugün sorumlu mevkilerde bulunan, sosyalizmin kurulma davasına olduğu gibi, bütün milletin menfaatlerine hizmet eden eski işçiler, eski köylülerdir.

Çeşitli işlerde çalışan aydınlar, halkın, memur adı ile anılan bu kesiminin çoğunluğunu teşkil ediyor. Değişen sadece toplumsal durumları, oynadıkları rol değil. Memurların toplumsal niteliği de değişti. Kültür alanındaki devrim, genç işçilere, genç köylülere, üniversitelerin kapılarını açtı. Eskiden el emeği ile geçinen birçok emekçi, tahsil gördü, ve bugün aydınların arasına girdiler. Şehirlerde aydın emekçilerin % 40 i, eski işçilerdir. Aydınlarımız böylece, sanayi işçileri, üretim kooperatifleri üyeleri gibi, sosyalist emekçilerdir.

Büyük anlam taşıyan birkaç sayı verelim: Bugün çalışanların % 74,2 i, ücretlidirler; üretim kooperatifleri üyeleri dahil, iş görebilen halkın % 96,4'ünü teşkil ediyorlar. Sanayi ve tarım alanlarında, ufak üreticiler, kapitalist diye vasıflandırılan unsurlar, ve «çeşitli iş gören»lerin toplamı ancak % 3,6 yı buluyor. Görüldüğü gibi, bu toplumsal tabakalar iktisadi bakımdan özel mülkiyetin ve kapitalist ilişkilerin tekrar canlanmasına sağlayabilecek güçte değildir. Üstelik, ufak üreticilerin yaptığı işler, sosyalist topluma faydalı, hattâ onun için elzemdir. Devlet bunları destekliyor, sosyalist ekonominin içinde yer alabilmeleri için kolaylık gösteriyor.

Parti kongresinde tesbit edilen amaç, yani milli birliğin kuvvetlenmesini ve gelişmesini sağlayan objektif etkenler, sınıflar arasındaki ilişkilerde oluşan köklü başkalaşmalardır. Burjuva toplumunda, milli birlik, nazariyede olduğu gibi gerçekte de mümkün değildir. Sosyalizmin kurulmasında, toplumumuzdaki önemli sınıf ve tabakaların objektif menfaati vardır. Önümüzde duran ödevleri sosyalizmin menfaatına uygun şekilde yerine

getirebilirsek, ülkemizdeki emekçi yığınlarını – kısa bir süre için bile – hiç bir şey bölemeyecektir.

Sosyalizmin kurulması, elde ettiği başarılar, yığınların şartlarını yaşama düzeyini durmadan yükseltiyor, birliklerini perçinleştiriyor. Büyük çoğunluğun bugünkü ve yarındaki maddi şartları, refahı, doğrudan doğruya sosyalist iktisadın kuvvetlenmesine, ilerlemesine bağlıdır. Çeşitli emekçi tabakaları arasında hâlâ toplumsal farklar olmakla, önemsiz noktalarda menfaatler arasında çelişmeler çıkmakla beraber, temel sorunlarda menfaatleri birleşmektedir. Bütün sosyalist ekonominin gelişmesi, toplumumuzdaki sosyalist niteliğin gitgide kuvvetlenmesi, elde edilen başarıların hayatın bütün alanlarına yayılması, emekçi yığınlarına sağlanacak refahın temel şartlarıdır.

Böylelikle, partimizin VIII-nci kongresi milletin sosyalist birliğini, yani toplumun bütün sınıf ve tabakalarını içine alan bir birliği amaç edinirken, sübjektif bir istek dile getirmemiştir. Hareket noktası şu bilimsel gerçektir: Toplumumuzu meydana getiren toplumsal sınıf ve tabakaların temel menfaatleri arasında hiç bir ayırım yoktur.

Tarihimizde ilk defa olarak, toplumun bütün sınıf ve tabakalarını içine alan, özü ile sosyalist olan bir milli birlik şartları gerçekten yaratılmıştır. Ama milletin sosyalist birliği, bilinçli politik çabalar sarfedilmeden, mücadelesiz, tartışmasız, «kendiliğinden», sadece objektif olanaklar varolduğu için, gerçekleşemez. Bu birliğin meydana gelmesi, kuvvetlenmesi için, hem politik, hem ideolojik kararlı bir savaş yürütmek zorunludur.

Bazıları «milli birlik» sözünü hoş karşılıyor, benimser görünüyor, hattâ propagandasını yapıyorlar. Ama nedense, bu sözün gerçek anlamını anlamazlıktan geliyorlar, söz konusu olan birliğin, herhangi bir milli birlik olmadığını, işçi sınıfına yönetici rolünü tanıyan, sosyalist bir toplumun kurulmasını amaç edinen bir sosyalist birliğin olduğunu anıyamıyorlar.

Bir anlaşmazlık noktası daha var: Bazılarına göre, sosyalizmi kurmak istediğimize göre, geniş bir milli birlik lâfını nasıl edebiliriz? Herkesle işbirliği yaparsak, kime karşı savaşaçağız? Sınıf mücadelesi ne olacak?

Milli birliği sadece soyut bir kavram olarak anlamak, bu birliği yaratan, gittikçe kuvvetlendiren programdan ayırmak demektir. Komünistler bu birliği, sosyalist teori ve amaçları feda ederek, her türlü prensipten yoksun tavizlerde bulunarak gerçekleştirmek istemiyorlar. Aksine: Milli birliğin gerçekleşmesini bu kadar istemeleri, sosyalizmi gerçekleştirmek üzere bütün milleti bir ortak iş ve savaş cephesi içinde toplayabilmek içindir. Hiç şüphesiz, milli birlik politikasının özü, sosyalist bir özdür. Bize göre, milletin sosyalist birliği demek; sosyalizm konusunda büyük lâflar etmek, methiyeler düzmek demek değildir. Bize göre, milli sosyalist birlik, sosyalizmi kurmak için gerçekleştireceğimiz ekonomik, politik ve kültürel ödevlerin, daha mükemmel şekilde yerine getirilmesi demektir.

Bugün çeşitli emekçi kesimlerinin siyasi bilinç düzeyi, dünya görüşleri, ideolojik kanaatları arasında farklar bulunması, milli birlik için bir engel

teşkil etmez. Partinin yönetimi altında ortak amaçlara varmak üzere yürütülecek faaliyet, kitlelerde sosyalist bilinç düzeyini yükseltecek, onlara doğru bir dünya görüşü kazandıracak, en emin yoldur. Böylece siyasi düşüncelerin, dünya görüşlerinin birleştiği sosyalist birlik, daha kuvvetle perçinleşmiş olur.

Milli birliğimizin sosyalist bir birlik olduğunu gösteren ikinci bir özellik te, işçi sınıfının bu birlikte oynadığı yönetici roldür, bu rolün etkililiğidir.

İşçi sınıfının tarihsel ödevini yerine getirdiğine kanaat getirmek için, bu sınıfın, halkın, bütün insanlığın yetiştirdiği en mükemmel insanların, uğrunda savaştığı, kendilerini feda ettiği amaca ne dereceye kadar yaklaştığımızı düşünelim. Sosyalizmin temelleri atıldıktan, sosyalizm kurulduktan sonra, bütün sınıfların, bütün emekçi tabakalarının objektif olarak sosyalist bir nitelik kazandıkları; başka bir deyimle bu sınıf ve tabakaların, daha önce sosyalist olmuş işçi sınıfına yaklaştıkları; böylece emekçi sınıflar arasındaki birliğin daha yüksek bir düzeye çıkarıldığı için, işçi sınıfının yönetici rolünü tehlikeye düşürdüğünü iddia etmek acayip bir mantık olur. Bir bütün olarak, toplum, eskiden sadece işçi sınıfının amacı olan amaca yaklaşmıştır, gelecekte de bu amaca daha çok yaklaşacaktır: İşçi sınıfı, bu amaç uğrunda yürüttüğü savaşta, halkın diğer emekçi sınıf ve tabakalarına tabii müttefikleri gözüyle bakmıştır.

İşçi sınıfının toplumdaki yönetici rolü için tehlikeli olan, milli birliğin ilerlemesi değil; tehlike, bu iki kavramı birbirinden ayıran, birbirine karşıt diye gösteren etkenlerdir: Bir yandan, işçi sınıfının milli birliği gerçekleştirmesine engel olan eğilimler; öte yandan, işçi sınıfına, yönetici rolünü yerine getirme yeteneklerine karşı beslenen güvensizlik. Milli birlikle işçi sınıfının yönetici rolü, birbirinden ayrı tutulamaz.

Milletin sosyalist birliği politikası demek, varolan çeşitli kanaat ve görüşün bir «ortak bölün» haline getirmek demek değildir; bütün toplumsal sınıfların bilinç düzeyini, en ileri olan sınıfın bilinç düzeyine yavaş yavaş yükseltmek demektir.

Düşman unsurlara, manevralarına karşı yürütülecek savaş bugün de sınıf savaşının bir şeklidir. Ama öteye gidememek, bu savaşta sınıf savaşının özünü bulmak, meseleyi fazla basitleştirmek olur. Marksistler için, sosyalizmin kurulma döneminde sınıf mücadelesi, eski kapitalist dünyanın direnişini kırmak için, ilerlemeyi engelliyen bütün güçlere karşı, sosyalizmin zaferi uğrunda, bütün cephelelerde yürütülen savaştır.

Lenin bu gerçeği şöylece belirtiyordu: «Proletarya diktatoryası, eski toplumun güçlerine ve geleneklerine karşı, kanlı veya kansız, şiddet yollarına giden veya barışçı yollara başvuran, askerlik, iktisat, eğitim, idare alanlarında yürütülen inatçı bir savaştır. Milyonlarca insanda, en korkunç güç, alışkanlıktır. Savaşın içinde çelikleşmiş, demir gibi bir parti olmazsa; bu parti, söz konusu sınıftaki bütün namuslu unsurların güvenini kazanamamış ise; bu parti, kitlelerin ruh durumunu inceliyemezse, bu ruh durumuna etki yapamazsa, bu savaş başarı ile yürütülemez.»

Sosyalizmin kurulma döneminde, sınıf savaşı cephesi, bizi düşmandan ayıran, kesinlikle çizilmiş bir hat değildir. Sosyalizme düşman olanlarla sosyalizme taraftar olanlar arasında mücadele her zaman belirli değildir. Bu çeşitli unsurları birbirinden ayırmak her zaman kolay olmaz. Bu savaş, fevkalâde karışık, fevkalâde çapraşık olduğu için, kullanılacak metot ve yollar da çok-yönlüdür. Hiç şüphesiz, burada birinci plâna çıkan, sınıf savaşının kanlı, askeri, şiddetli cephesi değil; eğitim, iktisat ve yönetim alanlarında yürütülen savaş şekilleridir.

Sınıf savaşı ile sosyalist birlik politikası arasındaki bağ, açıktır: Bütün güçlerin (bu güçler arasında varolan önemsiz ayrımlara rağmen) birliğini bugün sosyalizmin zaferini sağlayacak en önemli alanlarda, sosyalizmin lehine olarak gerçekleştirebilecek en emin yol, bu politikadır.

Milletin sosyalist birliği, sosyalizmin ekonomik kuruluşu ve bir sosyalist bilincin meydana gelmesi için yürütülen savaşlar içinde perçinleniyor; bu savaşlar, bugün sosyalizmin eksiksiz zaferi uğrunda yürütülen savaşın başlıca kesimlerini teşkil ediyor.

Bu birlik, daha çok, sosyalist fikir ve kültürünün yayılmasına bağlıdır. Sosyalist düşüncenin halkın geniş yığınlarına yayılması, siyasi birliği, işbirliğini gerçekleştiriyor.

Sosyalist birliğin önemli bir unsuru, halkta ortaya çıkan yeni bir milli bilinçtir: Bu da sosyalist yurtseverliğidir. Kaynağını devrimci başkalaşmalarından alan bu yurtseverlik, ideoloji alanında bu son yirmi yıl içinde yeni bir yurdun – sosyalist Macaristanın – meydana gelmiş olduğunu dile getiriyor. Bu yurtseverlik proletarya enternasyonalizmine sıkı sıkıya bağlıdır. Bu yurtseverlik diğer sosyalist ülkelerle; bağımsızlığa yeni kavuşmuş ülkelerle, sömürgecilik boyunduruğundan kurtulmak için savaşan ülkelerle, işçi sınıfı ile, bütün emekçilerle, dünyadaki bütün ilerici güçlerle işbirliğini, dayanışmayı, kapsamaktadır.

Sosyalist birlik, sosyalizmin kurulmasına kadar yürütülen bilinçli bir sınıf savaşı ile, sosyalist bir temele dayanan bir milli birliği diyalektik bir şekilde birleştiriyor. Partimizin VIII-nci kongresi bu birliğin bugünkü siyasi özünü şöylece tâyin etmiştir: «Sosyalist rejimin savunulması ve gelişmesi, sosyalizmin eksiksiz zaferi, barış ve milli bağımsızlık uğruna; dünya emperyalizmine, içte hâlâ varolan düşman güç ve eğilimlere karşı yürütülen bir savaştır.»

IV

Bu son yirmi yıl içinde, Macar milletinin dünyada oynadığı rol, çeşitli ülkelerle kurduğu ilişkiler, büyük ölçüde değişmiştir. Eskiden «tarihsel» diye anılan sınıflar, imtiyazlarını korumak için, hiç utanmadan, milli menfaatlere ihanet ederlerdi. Gericiler, milliyetçi, şövinist bir dış politika izleyen bu sınıflar, kitlelerde komşu ülkelere karşı nefret ve düşmanlık duygularını kışkırtıyorlardı. Sınıf imtiyazlarını, sınıf egemenliklerini korumak için, dünyadaki gericiler güçlere dayanıyorlardı, ülkenin içinde devrimci hareketleri

bağmak için, bu güçlerden yardım istiyorlardı. İç ve dış gerici güçler arasında kurulan ittifak, ilerici hareketlere, devrimlere çekilmiş bir setti: 1848–1849 yıllarında, özgürlük uğruna yürütülen savaşların; burjuva devriminin; 1919 yılında, Macar Sovyet Cumhuriyetinin akibeti, bu tutumun birer örneğidir.

Bugün artık ülkemiz, dünya ilerici güçlerinin müttefiğidir, müttefiği kalacaktır. Ülkemizle dünya sosyalist sistemi ve dünya komünist hareketi arasındaki bağlar çözülmez niteliktedir. Sömürgeciliğin boyunduruğundan yeni kurtulmuş ve gelişme yoluna girmiş birçok ülke ile kurduğumuz dostluk, derin ve sürelidir. Milyonlarca insanla beraber, barış, toplumsal ilerleme, sosyalizm uğrunda savaşıyoruz.

Ülkemizin siyasal, toplumsal, ekonomik ve kültürel gelişmesi, sosyalist milletimizin meydana gelmesi; çağımızın büyük tarihsel süreçlerine sıkı sıkıya bağlıdır; bu süreçlerin başlıca özellikleri ise, iki dünya sistemi arasındaki savaş ve rekabet; sosyalizmin gelişmesi ve başarıları, sömürgecilik sisteminin çözülüşü, yeni bağımsız devletlerin ortaya çıkması ve gelişmesi, halkların emperyalizme karşı, barış, demokrasi ve sosyalizm uğrunda yürüttükleri savaştır.

Sovyetler Birliği ve diğer sosyalist ülkelerle kurduğumuz sıkı birlik bağları ve kardeşçe yürüttüğümüz işbirliği, gelişmemiz bakımından olağanüstü bir önem taşımaktadır.

Sosyalist ülkeler, tarihte, aralarında çözülmez çelişmeler bulunmayan, menfaatleri gerçekten uyuyan, karşılıklı yardımlaşma ve destekleme gerektiren ilk egemen devletlerdir. Sosyalist dünya sisteminin kurulmasıyla, yeni tip milletlerarası ilişkiler kuruldu. Bu ilişkilerin temel özellikleri, karşılıklı yardım, iç işlerine karışmama prensipi, siyasi ve iktisadi eşitlik, egemenliğe ve toprak bütünlüğüne saygı gösterilmesi ve herşeyden önce, proletarya enternasyonalizmidir. Sosyalist ülkelerde, aynı iktisadi ve siyasi rejimin varlığı, bu yeni tip ilişkinin meydana çıkmasını ve gelişmesini sağladı. Bu ülkeleri yöneten partiler, aynı ideolojiyi, Marksizm-Leninizmi benimsemişlerdir. Hiç şüphesiz, temel menfaatlerin özdeşliğine rağmen, şu veya bu özel konuda, görüş ayrılıkları, hattâ çelişmeler olabilir. Ama bu çelişmeler geçicidir, ikinci derecede önemlidir. Sosyalist ülkeler arasındaki başlıca eğilim, birliktir; bu birliği sağlamlaştırmaya, kuvvetlendirmeye çalışmak ödevimizdir. Sosyalist ülkeler arasındaki birlik, siyasal, ekonomik, kültürel, askeri, bilimsel ve ideolojik alanlarda görülmektedir. Bu birlik, bu alanlarda gerçekleşen gelişmede, sosyalist milletlerin oluşumunda ve güçlenmesindeki başlıca etkenlerden biridir.

Sosyalist ülkeler arasındaki ilişkilerde iktisadi işbirliği ve işbölümü, günden güne daha önemli bir yer tutuyor. Bu iş bölümü bir olanak değil, bir zorunluluktur. Çünkü işe katılan her devletin iktisadi ve toplumsal kalkınmasını hızlandırır.

Sosyalist ülkeler arasındaki iktisadi işbirliği, bu ülkelerin ekonomik temellerini sağlamlaştırdığı için, egemenliklerini, millî bağımsızlıklarını

kuvvetlendiriyor. Oysa kapitalist «işbirliği» devletlerin bağımsızlığına zarar veriyor. Çünkü en güçlü devletlerin tekelci kapitalist çevreleri, bu sözde-birlikten faydalanarak, daha zayıf ülkenin iktisadına sokulabiliyorlar.

Sosyalist ülkeler arasında karşılıklı ihtiyacı, ve karşılıklı kardeşçe yardımı dile getiren, sosyalist milletler cemaatinin ortak menfaatlerini olduğu gibi, her sosyalist millete özgü çıkarları eşit olarak göz önünde tutan özgür bir işbirliğidir. Böylece sosyalist dünya sisteminin ilerlemesine aktif bir katkı, her sosyalist ülkenin egemenliğini, eşitliğini ve bağımsızlığını sağlıyor ve kuvvetlendiriyor. Sosyalist dünya sisteminin kuvvetlenmesi, bu sisteme dahil bütün üyelerin gelişmesini sağlayan başlıca şarttır. Her sosyalist milletin gelişmesi ise, bütün cemaatin devamlı şekilde gelişmesini sağlar.

Sosyalist ülkeler arasında yürütülen işbirliğinin kuvvetlenmesi bütün cemaata özgü bir bilincin oluşumuna bağlıdır. Bir sosyalist ülkenin sağladığı ilerlemeler, başarılar, diğer sosyalist ülkelerin halklarında gurur duyguları uyandırıyor.

Enternasyonalizmin en önemli unsurlarından biri, sosyalist cemaatin bir üyesi olma bilincidir; bu bilinç şimdiden sıkı ilişkiler kurmuş olan sosyalist ülkelerin birliğini koruyacaktır, kuvvetlendirecektir. Macar halkının sosyalist bir millet haline gelebilmesi için, vatandaşlarımızda bu bilinci ile sosyalist enternasyonalizmi bilincini geliştirmek üzere, çabalarımızı esirgememeliyiz.

Çok tabii olarak, kapitalist ülkelerin varlığını; iki dünya sistemi arasında yürütülen savaşın sonuçlarını ve etkilerini hesaba katmak zorundayız. Dünya emperyalizmi sosyalist rejimi mahvetmek; sömürgeciliğin kesin çöküşünü durdurtmak, egemenliğini kuvvetlendirmek, bütün dünyaya kabul ettirmek çabasıdadır. Bu amaçlarına varmak için de, emperyalizm, yerine ve zamanına göre, ya ekonomik ve ideolojik yollarla çeşitli ülkelere sızmağa çalışıyor, ya para yardımlarını kullanıyor, ya askeri tehditlere başvuruyor, yahut da açıkca silâhla saldırıyor.

Emperyalistlerin kullandığı tattık iki amaç güdüyor: Bir yandan, sosyalist ülkelerin birliğini bozmağa, Sovyetler Birliği ile bağlarını gevşetmeğe, öte yandan, bazı sosyalist ülkelerde, toplumsal rejimi içten yıkmaya, bu ülke halklarında gelişmekte olan sosyalist birliği bozmağa çalışıyorlar. Emperyalistler işe milliyetçiliği geliştirmek, yaymakla başlıyorlar. Sosyalist ülkelerin «milli bağımsızlığı»nı, «egemenlik»lerini korumak istediklerini iddia ederek, şu veya bu sosyalist ülkeyi bütün sosyalist cemaata karşı kışkırtmak, onu sosyalist dünya sisteminden ayırmak, kendi etkileri altına sokmak istiyorlar. Plânlarının birinci kısmı da başarıya ulaşıncı da, bu sefer kosmopolit görüşleri savunmaya başlıyorlar, bu ülke halkına «insanlık uğruna» yurtseverlikten, milli geleneklerinden, milli kültüründen vazgeçmek zorunda olduğunu, bağımsızlık ve egemenlik kavramlarının bugün artık eskimiş kavramlar olduğunu telkin etmeğe çalışıyorlar. Başka bir deyimle,

«bağımsızlığa» kavuşan ülkeler, böylece emperyalizmin ve özellikle, Amerikan emperyalizminin boyunduruğu altına girmek zorunda kalıyor.

Emperyalistler bu taktiği sosyalist ülkelerin birliğine karşı, milletimizin sosyalist birliği aleyhine kullanıyorlar. Bu manevralara karşı koymağa hazır olmak istiyorsak, her günkü çalışmalarımızda bile emperyalistlerin bu taktiğini gözönünde tutmak zorunluluğundayız. Dünya ölçüsünde güçler dengesinde meydana gelen köklü değişiklikler, bu işimizi kolaylaştırmaktadır. Bugün sosyalizm, barış ve ilerlemeden yana olan güçler, emperyalist güçlerden daha kuvvetlidir; emperyalistlerin ve gerici güçlerin saldıracı plânlarını başarısızlığa uğratabilecek kadar güçlüdür.

Bu durumun sonucu olarak, emperyalizmin – özellikle Amerikan emperyalizminin – saldırılarına göz yummamakla, karşı gelmekle beraber, sosyalist devletlerin birliğini bozma taktiğini sonuçsuz bırakmakla beraber, barış içinde yan yana yaşama prensipi temelinde, ekonomi, kültür ve bilim alanlarında, kapitalist ülkelerle elverişli ilişkilerimizi korumağa ve geliştirmeğe çalışıyoruz. Ama milli bağımsızlığımızı, egemenliğimizi, toplumsal düzenimizi, sosyalist ve komünist amaçlarımızı hiç bir zaman pazarlık konusu etmeyeceğimiz de iyice bilinmelidir.

•

Sosyalist bir iktidarın kurulması, iktisat alanında sosyalist üretim ilişkilerinin zafere ulaşması, burjuva milletin, aşamalı bir şekilde, sosyalist bir millet haline gelmesi için, objektif bir temel teşkil eder.

Macaristanda, sosyalist bir temel üzerinde gerçekleşen milli birlik, sosyalist bir milletin oluşumuna doğru önemli bir aşama teşkil eder. Sosyalizm, üretimde, bugün varolan kapitalizm kalıntılarını yenilgiye uğrattığı, mülkiyet şekillerinde ve toplumsal bilinçte zafere ulaştığı, vatandaşlarımızın çok büyük çoğunluğu sosyalist bir toplumda ahlâk ve hayat prensiplerine uygun şekilde yaşadığı, çalıştığı ve düşündüğü gün, tam anlamı ile bir sosyalist millet niteliğini elde etmiş olacağız.

Sosyalist emekçilerin menfaat birliği, ideoloji, siyaset ve ahlâk alanlarında, bütün toplumun sosyalist birliği ile sonuçlanacaktır. Her hangi bir burjuva milletinde gerçekleşmesi olanak dışı olan bu birlik, komünizm yolunda cesaret verici, kalkınma ve ilerleme olanaklarını sağlayacak bir güç, büyük bir sosyalist kuvvet olacaktır.

Kadarerili halkın kurtuluşuna doğru

Claude Lightfoot

Claude Lightfoot'un bu makalesi Los Angeles'de cereyan eden olaylardan önce yazılmıştır. Los Angeles'de, Watts mahallesinde yaşayan karaderili halkın spontane ayaklanmasını, polis ve ordu kuvvetleri şiddetle bastırdılar. Bütün dünyada büyük yankılar uyandıran bu kanlı olaylar, Amerikada karaderililer sorununun keskinliğini bir kere daha belirtti. 19 Ağustos'ta, Güs Hall, Henry Winston ve Claude Lightfoot, Amerikalı komünistler adına basına bir açıklamada bulundular. Bu açıklamada özellikle şu aşağıdaki noktalar belirtiliyordu:

«Burada uygulanan şiddet, tarihimiz boyunca karaderili halka uygulanan şiddet, karaderililerin, insan gibi muamele görmek isteklerine karşı kullanılan zorbalıktı. Bu meselede asıl suçlular; insanların izdirabından doğan bu ayaklanmaların asıl nedeni, insanlara insandışı şartlar uygulanlardır. Ve bu sorunlara tek çözüm yolu olarak, insanları koyun gibi kesenleri, ne kadar suçlasak azdır.»

Güs Hall, Winston ve Lightfoot, baskıya son verilmesini, karaderili mahallelerinde oturanlara, yardım ve iş sağlayacak bir programın bir an önce hazırlanmasını istedikler. Açıklamalarında belirttikleri gibi: «Her şeyden önce ... Güneyde medeni hakları uğrunda savaşan emekçilerin katilleri cezalandırılmalıdır. Bu katiller bugün hiç bir ceza görmeden cinayet işliyeabiliyorlar. Bugüne kadar bir gün bile hapse atılmadılar. Her şeyden önce karaderili mahallelerinde polisin zorbalığına, askeri polisin mutlak hakimiyetine son verilmelidir. Her şeyden önce Viyetnamda saldırgan savaş durdurulmalıdır. Böylece bu savaşta çarçur edilen paralar yoksulluğa karşı yürütülecek amansız mücadelede kullanabilmelidir.»

Aşağıdaki yazı, Amerikada karaderililerin yürüttüğü savaşın çeşitli yönlerini incelemektedir.

Yıllardan beri, Amerikanın karaderili halkı, ırkçılığa, ırk ayırımına son vermek üzere, inatla, yılmadan savaşıyor. Yürüttüğü savaşa, bazan «medeni hakları devrimi», bazan «karaderililerin isyanı» adı verilmektedir. Bu savaşın, bütünü ile, günden güne daha çok yankı uyandıran, durmadan gelişen bir devrim olduğunu söyleyebiliriz.

Bugün Amerikada etkili bazı çevrelerin kanaatine göre, karaderililerin sorunlarına bulunacak çözüm yolu, ülkemizin en önemli iç meselesidir. Bunu söylemekle, barış, özgürlük, refah gibi sorunların önemini küçüktmek istemiyorlar. Aksine bu sorun ırkları, renkleri, dinleri ne olursa olsun

bütün Amerikalıları ilgilendirir. Ama karaderililerin sorunundaki başlıca özellik şudur: bu soruna çözüm yolu bulunmadıkça, diğer sorunların hiç birine köklü, hatta kısmi, bir çözüm yolu bulunamaz. Karaderili meselesi, milletlere ası bir önem de taşıyor. Haklarını elde etmek üzere savaşılan azınlıklardan hiç biri dünyanın dikkatini bu derece çekmemiştir. Bu özelliğin sebepleri şunlardır:

1. Bu savaş, Amerikan emperyalizminin güttüğü amaçları, izlediği dış politikayı çok güzel açıkladı: sömürgeciliği, emperyalizmi yok etmek üzere savaşılan halkların; Amerikan emperyalizminin gerçek amaçlarını, gerçek isteklerini sezmelerini, bu emperyalizmin gerçek niteliğini anlamalarını kolaylaştırdı.

2. Amerikanın bu soruna karşı takındığı tutum, Amerikadaki güçler dengisini değerlendirmemizi, Amerikanın bugünkü ve yorunki dünyada oynayacağı rol hakkında daha açık bir fikir edinmemizi kolaylaştırıyor. Bu şartlar içinde, Amerikada olsun, bütün dünyada olsun, kalkınma ve ilerleme sorunlarıyla ilgilenenlerin, ırkçılığın yok edilmesi için yürütülen savaşta beliren akım ve eğilimleri dikkatli izlemeleri fevkalâde önemlidir. Bu yazının amacı, bu akım ve eğilimler hakkında bilgi vermektir; *ırk ayrımına karşı yürütülen hareketin bugünkü dönemini tespit etmek; rastladığı bazı engelleri incelemek; hareketin bugünkü aşamasında sınırlarını belirtmek, bu soruna köklü çözüm yolları bulmak üzere yapacağımız işleri göstermektir.*

Yeni bir dönem

Amerika Birleşik Devletlerinde ırkçılığı yok etmek üzere yürütülen savaş, yeni bir döneme girdi. Son yıllarda oluşan gelişmelerin etkisiyle, önümüzdeki yıllar içinde, durumun köklü bir değişikliğe uğrayabileceğini gösteren objektif şartlar meydana geldi. Bununla beraber, bu süreç otomatik olmayacaktır. Hareket belki geriliyecek, yerinde sayacak, belki ilerliyecektir. Yeni unsurların meydana çıkması, rol oynayıp gidişati değiştirmesi de hesaba katılacak bir olanaktır. Bununla beraber, ırkçılığa karşı yürütülen savaşın bugünkü çerçevesi, önemli başarılar elde edileceği umudunu uyandırmaktadır. Bugünkü durumda yeni olan yönleri belirtmek üzere son on yıl içindeki başlıca olayları gözden geçirmemiz gerekiyor.

1964'de, Amerika Yüksek Mahkemesi, karaderili öğrencilere uygulanan ırk ayrımı prensipinin kanunsuz ve Anayasaya aykırı olduğuna karar verdi. Bu kararın dayandığı prensipler, bütün ırkçı ve ırk ayırıcı sistemi tehlikeye düşürüyordu. Çünkü okullarda uygulanan ırk ayrımı kanunsuz ise, bu ayrımın bütün şekilleri de kanun ve ahlâk bakımlarından savunulamaz hale gelir. Yüksek Mahkemenin verdiği karar, tarihsel bir karar olarak karşılandı. Bir çoklarına göre, bu kanunla, ileri sürülebilecek bütün istekler gerçekleşmiş oluyordu. Böyle düşünenler, Yüksek Mahkemenin verdiği kararın etkili hale gelmesi için, yapılması gereken işleri küçümsü-

yorlardı, ya da anlamıyorlardı. Ama bu kararın her yerde uygulanmasını beklemek üzere savaştan çekilenler olduysa, karaderili hareketin geniş kesimleri – özellikle Güneyde – böyle davranmadı. Aksine; Yüksek Mahkemenin verdiği kararın uygulanması için yürütülen savaş çerçevesi içinde, karaderili halkımız, ülkemizin yıllardır görmediği ölçüde en savaşçı hareketlere girdi. 1955 de Mississippi’de, Emmet Till’in katli ile başlayan hareketler, bütün dünyada derin yankılar uyandırdı.

Emmet Till’in öldürülmesiyle başlayan gösteriler, Montgomery’de otobüslere karşı yapılan boykotla izlendi. Bu boykot hareketi, ırkçılığın yok edilmesi uğrunda yürütülen uzun mücadelede, bir dönüm noktası olarak tarihimizde yer alacaktır. Bu iki olaydan sonra, ve bu son sekiz-dokuz yıl boyunca, karaderili halk çok olumsuz şartlar içinde savaş yürüttü. Bununla beraber, bu son yıllar içinde, özgürlük uğrunda yürütülen savaş, bugüne kadar eşi görülmemiş bir tempo ile hızlandı ve genişledi.

Karaderili halkın dâvasında, son zamanlara kadar hâkim olan görüşlerden, özellikle hareketin ancak «derece derece» yürütülebileceğini savunan düşüncelerden vazgeçildi. Bu düşüncüyü savunanlar, belirli bir noktadan öteye gitmek istemiyen liberal beyaz ve karaderili liderlerdi. Bu görüşün sonucu olarak ta, bu liderler, karaderili sorunuyla karşılaştıkları her durumda, taviz vermediği, uzlaşmayı kabul ediyorlardı. Ama bu görüşü reddeden karaderili kitleler, artık sadece ırkçı unsurlara karşı değil, birçok beyaz liderin, sendika yöneticilerinin görüşlerine karşı de savaşmak zorunda kaldılar.

Tarihimiz boyunca, diğer hareketlerden tecrid edildiği dönemlerde, karaderili hareketi faaliyet yürütemedi. Bir azınlık teşkil eden karaderili halk, müttefik kazanmak zorunluluğunu daima bildi. Ama bulunduğu şartların etkisiyle, çoğu zaman, en sadık dost diye bildiği unsurlardan bile yardım bekliyemeyeceği duygusu ile mücadelesini hazırları ve yürüttü. Bununla beraber, Karaderililerin bu savaşlara müttefiksiz girdiğini sanmak yanlış olur: dünya şartlarında meydana gelen köklü bazı değişiklikler, bundan yirmi yıl önce akla bile getirilemeyecek bazı şeyleri olanak haline getirmiştir.

Yeni olon, sosyalist dünyasının, özellikle büyük Sovyet halkının fevkalâde gelişmesi; sömürgeci ve emperyalist devletlerin boyunduruğundan kurtulan, özgürlüğe kavuşan, bir buçuk milyar insanı toplayan halkların varlığıdır. Sosyalist halkları de bağımsızlığa kavuşan halklar, Amerikadaki ırkçılığa karşı çabalarını birleştirdiler. Böylece milli alanda kendine müttefik sağlayamayan karaderili hareketine, dünya alanında büyük yardımlar sağlanabildi. Bu çeşitli güçlerin karaderililerin yürüttüğü mücadeleye karşı takındığı tutum, Amerikadaki iç durumu etkiledi; bu etki ise, birçok yeni iç unsurun bu savaşta desteklemesiyle sonuçlandı.

Dünya güçlerinin bu savaş karşısında takındığı tutumun tipik bir örneğini, 19 Eylül 1957 tarihinde Birleşmiş Milletlerde Ghana’nın Adalet Bakanı

bay Ako Edjei'nin söylediği nutuk teşkil ediyor. Bu nutkunda bay Edjei özellikle şunları belirtti.

«Ghana, yabancı boyunduruğundan kurtulmak için savaştı, hattâ, sırf karaderili olukları için, yaşadıkları ülkede, Anayasanın garantisi altında bulunan temel medeni ve siyasi haklardan yoksun bırakılan, Afrikalı veya Afrikalı kökten gelmiş bütün halklara karşı özel bir sorumluluk, özel mecburiyetler taşıdığını biliyor. Birleşmiş Milletlere üye olan bütün devletlerin şu noktayı göz önünde bulundurmalarını isterim: Yeni Ghana devleti, bütün Afrika halklarının özgürlüğü ile, dünyanın neresinde olursa olsun, Afrikalı kökten gelmiş bütün halklara uygulanan muamele ile yakından ilgilenmektedir. Küçük, büyük, bütün milletlerin vicdanına hitap ederek, bu milletleri Birleşmiş Milletler Beyannamesinde yer alan insan özgürlükleri ve temel haklarına saygı gösterilmesi için yürütülen harekete katılmaya çağırıyoruz.»

İki öncü

Karaderili halkın çabaları, dünya demokratik hareketinin sorumluluklarını daha iyi anlamasını sağlamıştır. Bu gelişmenin öncülüğünü yapan; Amerikalı ırkçıların, ve liberal yardımcılarının nefretini kazanan şahsiyetler arasında, Paul Robeson ile William L. Patterson'un adlarını saymalyız. William L. Patterson'un bütün ömrü Amerikada mücadele yürüten Karaderililere destek bulmakla, bu destekleri örgütlemekle geçti. Bu çabalarına, 1930 yıllarında, Scottboro ve Anglo Herndon'da, güneşli ırkçıların kurbanı olan genç karaderilileri kurtarmak üzere savaş yürütmekle başladı. Bu son yıllarda en çok yankı uyandıran teşebbüsü ise, 1951'de Birleşmiş Milletlere verdiği dilekçedir. Patterson'un kaleme aldığı ve «Jenositle suçluyoruz» adını verdiği bu dilekçe, Birleşmiş Milletleri, İnsan Hakları Beyannamesi temelinde, Amerikadaki duruma müdahaleye çağırıyordu.

Paul Robeson ise, bundan on iki, ömür yılı önce Pariste söylediği ünlü nutkunda, karaderili sorununun büyük önemini açıkladı. Robeson'un Amerikalı karaderililerin gerçek durumu konusunda yaptığı açıklamalar, Batı Avrupa halkları, sosyalist ülkeler ve sömürgecilikten yeni kurtulmuş ülkeler arasında, o kadar büyük yankılar uyandırdı ki, Amerika Dış İşleri Bakanlığı hemen harekete geçti, Karaderililerin Amerikadaki büyük kalkınmasından şairane tablolar vermekle ödevlendirilmiş «Tom Amco»ları dünyanın her tarafına gönderiverdi.

Robeson, bugün karaderili hareketin esasını teşkil eden ideolojik temel kurulmasına büyük ve önemli yardımlar sağladı. «Dereceli hareket» prensipinden ayrılan, karaderili hareketin gücünü belirten ilk önderlerden biridir. «Bir an önce özgürlük» şiarı ortaya atılmadan çok önce, Robeson bu görüşlerini «Here I stand Görüşlerim» (Othello Associates, New-York, 1958) addı kitabında belirtti. «Zaman gelmiştir» başlıklı bölümde, Paul Robeson şöyle demektedir: «Bazılarına göre – bunlar dostumuz olduklarını

iddia ediyorlar! – kanuni haklarımızın bir an önce uygulanmasını istemek, imkânsızdır. Onlara bakarsak, bize eziyet edenlerin yumuşamasını, «Jim Crow»ların yatakta rahat rahat ölmelerini beklememiz lâzım. Bu görüşe, «dereceli hareket» adını veriyorlar. Bu taktik için, karaderili Amerikalıların, demokrasinin nimetlerinden faydalanmalarını sağlayacak pratik, yapıcı bir taktik diyorlar. Ama bu görüş, ırk ayırımının bir yeni şeklinden başka bir şey değildir. Toplumumuzun başka hiç bir alanında, kanunlara karşı gelenlere, bu kanunlara uygun şekilde hareket etmeleri için bir mühlet verilmez.»

Karaderililerin yürüttüğü hareketin gücünü belirten Robeson şöyle diyor: «Bu süre ne olacaktır? Bu soruya verilecek tek cevap şudur: Biz bu işlere müsaade ettiğimiz müddetçe . . . Tekrar ediyorum, karaderililerin yürüttüğü hareket, en önemli etken haline gelebilir. Tekrar ediyorum: Teröre son verdirecek, ülkenin her tarafında bizleri barışa ve güvene kavuşturacak güce sahibiz. Bu gerçeği iyi anlarsak, daha büyük bir cesaretle, daha büyük bir kararla hareket programımızı kurabiliriz; amaçlarımıza varmak üzere yeni bir savaşıklık kazanmış oluruz.»

Bu görüşlerden kuvvet alan karaderili kitleler, Amerikada ırkçılığın ve ırk ayırımının kalelerini zorlamaya başladılar. Ama önemli sonuçlar elde edindiği halde, hareket, bir bütün olarak, kesin ve gerçek bir başarı sağlamadı. Daha köklü değişikliklerin gerçekleşmesi için, yeni yeni unsurların gerektiğini açıkça görüyoruz. «Özgürlük yolunda bir dönüm noktası» (New Century Publishers, New-York, 1962) adlı kitabımızda, bu zorunluluğu şöyle belirtiyoruz:

«Bugün ülkemizin bulunduğu aşama, «tokenism» (sembolizm) adını alan son derece ufak değişiklikler sistemi aşamasıdır. Hemen herkes ırklar ve azınlıklar sorununa bir çözüm yolu bulma zorunluluğunu kabul etmektedir, ama köklü dönüşümlere taraftar olanlar azdır. Karaderililerin ve bazı solcu güçlerin hareketleri dışında, günün modası hâlâ «dereceli hareket» ve «tokenism» dır.»

Şu noktayı da belirttik:

«Karaderililerin yürüttüğü hareketin gücü, bu dönemde karaderili halka verilen tavizleri sağlayan başlıca etkidir. Ama bugün artık şu gerçek anlaşılmıştır: Karaderili halkın hayatında herhangi bir köklü, esaslı değişikliğin sağlanması için, başlıca şart, karaderili hareketin, işçi hareketi ve diğer demokratik güçlerle birlik kurmasıdır; öte yandan, isterik, şuursuz, kudurmuş bir komünist aleyhtarılığı havası içinde de hiç bir değişiklik sağlanamaz.»

Görüldüğü gibi, ilerlememizi köstekliyen başlıca engel, hareketimizin müttefiklerimizde uyandırdığı yankıların yetersizliğidir. Üstelik, iktidarın üç kolu (teşrii; icrai ve adli organlar) ırkçılığa son vermek üzere iş birliği yapmamıştır.

Bu yazının başında, ırkçılığa ve ırk ayırımına son vermek amacını güden hareketin, yeni ve daha yüksek bir döneme girdiğini belirttik. Bu şartlar içinde, müttefikler sorunu ve çeşitli iktidar organlarının takındığı tutum bakımından, yeni bir durum meydana geldi.

Bu alandaki yenilikleri gözden geçirelim. Her şeyden önce, Medeni Haklar Hareketinde önemli bir değişiklik oldu, bu hareketin tabanı genişledi. Öte yandan, teşrii kuvvetle icra kuvvetinin oynadığı rolde, olumlu bir değişiklik oldu. Bu iki sorunu etkileyen maddi şartlar oldukça değişti.

Birkaç yıl önce, hükümet olsun, birçok sendika ve liberal görüşlü şahsiyetler olsun, karaderili meselesiyle, sırf bu meselenin bütün dünyada uyardığı olumsuz yankılar yüzünden ilgileniyorlardı. Ufak tefek dönüşümlere razı oluşları, sırf Amerikanın demokratik bir ülke olduğunu göstermek içindi. Yüksek Mahkeme bile, 1964 tarihli kararının nedenlerini açıklarken, bu noktadan hareket etti. Bu gibilerin ırkçılığa ve ırk ayırımına karşı cephe almaları, haksızlıklara isyan etmelerinden; Amerikalıların çoğunu ilgilendiren başlıca sorunlarla karaderililer sorunu arasındaki bağları görmelerinden ileri gelmiyor. Çok tabii olarak, bu görüşten hareket edenlerin çabaları ancak yarım yamalak sonuçlar verebildi. Ama Amerikada ortaya çıkan yeni sorunlar şu gerçeği ispatladı: Milli menfaatler, Karaderili halkın içinde bulunduğu şartların değişmesini gerektiriyor.

Evvelâ meselenin manevi yönünü ele alalım: Amerikan toplumunun bugün geçirdiği manevi buhran, faşist devletlerin yenilgiye uğradığı gündən beri geçirdiğimiz en ciddi buhrandır.

Bugünkü dönemin büyük özelliği şudur: Ahlâksızlık milli hayatın bütün alanlarına girmişken, Amerikan gençliği, içinde yaşadığı dünya ile, büyüklerin gerçekteki hareketleriyle, kendisine tavsiye edilenler arasındaki büyük farkı görüyor. Bu şartlar içinde, karaderililer sorununun, Beyaz Amerikalı larasında, gençliğin büyük çoğunluğuna etki yapması çok tabidir. Bu gençlerin faydalı, yaratıcı, amacı olan bir hayat sürmek isteği; Medeni hakların elde edilmesi için savaşılan hareketin amaçlarını desteklemekle dile geliyor. Günevde, 1960'da, tarihsel «oturma grevleri» hareketine başlarken, karaderili üniversite talebelerinin çağrısı, Amerikanın her tarafında, beyaz üniversiteliler arasında büyük yankılar uyandırdı. Genç beyazlar arasında uyanan bu yankılar, beyaz Amerikalıların Karaderililere sağladığı destek hareketinde, yeni bir dönemin başlangıç noktasıdır.

Manevi otoritenin azalması, gençlerde beliren isyan duyguları; bir yandan, dış politikamızdaki iki yüzlülükten, öte yandan da, karaderililerin Amerikadaki yaşama şartlarından ileri gelmektedir. Bütün dünyada kamu oyunun suçladığı durum, bugün artık Amerikanın içinde de, çeşitli güçlerin bilincine etki yapıyor. Gençlikte gündən güne artan isyan, klise yöneticilerine, eğitimcilere de tesir etti. Böylece 1960 da sadece talebeler arasında başlayan bu hareket genişliyerek, din adamlarının çoğunluğ, tanınmış

pedagog ve profesörler arasında, medeni haklar uğrunda yürütülen bir savaş haline geldi. Din adamları, Kliseyi tehdit eden tehlikeyi gördükleri için, bu savaşa girdiler. Bu tehlike, bir kaç yıl önce «İrk ve bilinç meseleleri Konferansı» adı altında toplanan bir konferansta açıklandı.

Sendika hareketinde de büyük anlam taşıyan değişiklikler oldu. Birkaç yıl önce, AFL-CIO federasyonları başkanı, George Meany, halkın ve sendika hareketinin en sevilen önderlerinden, A. Philip Randolph'a, İcra Komitesinin toplantısında hakaret edebiliyordu. Bugün artık George Meany böyle bir tutum takınamaz. Bugünkü şartlar, Meany'yi, dün Randolph'un hakarete uğramasına sebep olan amaçları (hiç değilse sözlerinde) savunmak zorunda bırakıyor.

Daha dün AFL-CIO'nun en ilerici sendikalarından bazıları, örgütlenmiş işçi hareketi saflarında bulunan ırkçı unsurlara karşı savaşmaktan çekinirken, bugün artık bu savaşı yürütmek zorundadır. Sendika hareketinde bu gelişmeyi sağlayan nedenlerin biri şudur: Büyük işverenler, soğuk harp yıllarında işçilere vermek zorunda kaldıkları bazı tavizlerden vaz geçmeğe hazırlanıyorlar. Amerikanın karşılaştığı büyük sorunlar karşısında, sendika hareketi, elindeki bütün güçleri kullanmak zorunda kalacaktır. Sanayiinin bütün kollarına yayılan otomatizasyon, işsizliği artırıyor, ve herkeste işinden olma kaygusunu uyandırıyor. İşçi sınıfı bu gerçeği anlamaya başladı; önümüzdeki dönem, işçi sınıfını birliğini gerektirecektir. Oysa karaderili işçiler, bu sınıfın çok önemli bir kesimini teşkil etmektedir.

Beyaz halkın bazı tabakalarında oluşan gelişme; bu tabakaların menfaatleri icabı ırkçılığa ve ırk ayırımına karşı savaşıma zorunluluğunu anladıklarını gösteriyor. Bu da, karaderili halkın durumunda, köklü ve süreli değişikliklerin sağlanması için gereken şartlardan birdir.

Beyaz Amerikalıların kendi çıkarlarını daha iyi anlamalarını sağlayan bir tehlike daha var: Bu da, bütün ilerici, bütün namuslu unsurları yok etmek isteyen aşırı sağcı hareketin gelişmesidir. Yukarıda saydığımız etkenlerin tesiriyle, ve aşırı sağcı güçlerin tehditi karşısında, 1964 seçimlerinde ülkemizin siyasi iç yapısı, bugüne kadar görülen en şiddetli baskı altında kaldı. Bu geniş halk koalisyonunun içinde, en önemli güçlerden biri, karaderili halkın hareketiydi.

Bu koalisyon yepyeni bir unsurdur. Bu koalisyona bakarak, önümüzdeki dönemde, karaderili halkın durumunda köklü dönüşümler bekleyebiliriz.

Seçim hakkı uğrunda yürütülen savaş

Seçimlerden sonraki dönemde de, yeni halk koalisyonu kuvvetini gösterdi. Karaderililerin özgürlüğü uğrunda üç yüz yıldır devam edegelen savaşın tarihinde, büyük bir dönüm noktası teşkil eden Selma gösterileri, bunun bir örneğidir.

Güney Hristiyanlar Yönetimi Konferansı ve şiddet yollarına başvurmaman Güneyli Öğrenciler Hareketleri Koordinasyon Komitesinin yönettiği kara-

derili hareket, Johnson'un, 1964 seçimlerinde halkın kendisine yüklediği ödevi yerine getirmesini beklemedi; durumda değişiklik sağlamak üzere, hemen hareketleri düzenledi: Bölgesel idareciler Selmada düzenlenen gösterileri,            bir            karşıladılar. Bu terörün          her tarafında uyandırdığı heyecan karşısında, Bakan ve Kongre, Vatandaş Savaşı ve Kalkınma Döneminden beri kullanılmayan tedbirlere başvurmak zorunda kaldılar. Binlerce din adamı, binlerce sendikacı, binlerce genç, karaderili hareketine ve Selma-Montgomery tarihsel y  r  y    ne katıldılar.          her tarafında, binlerce rahibe y  r  y    ne, g        e i           etti. 5.000'den fazla din adamı, Selma'daki        teröre son verilmesi i    n, Başkana baskı yapmak üzere, Va  ingtona kadar gittiler.

Bütün bu olaylar, seçimler münasebetiyle kurulan ve medeni haklar uğrunda yürütülen savaşa yeni bir g     sağlıyan koalisyonun canlılı  nı g        r. Johnson'un ve di    er politikacıların davranmasını beklemeyen bu koalisyon, teşebbüsü eline almağa kararlıdır. İlerici ve     nc   g        de görülen ve günden güne artan bağımsızlık, geleceğe güvenle bakmamızı kolaylaştırıyor.

Bu hareketler           n önemli bir sonuç sağladı: Başkan Johnson, Güneyde karaderililere seçim hakkının tanınması i    n yürütülen harekete kar  şı daha açık bir tutum takınmak zorunda kaldı. Medeni haklarla ilgili 1964 tarihli kanunda, bölgesel yöneticilerin kaydetmek istemedikleri se    menleri kayıtlı   devlendirilmi   federal memurların gönderilmesi konusunda bir hüküm yoktu. Bugün gitgide gelişen hareketin baskısı karşısında, başkan Johnson, Güneyde se    menlerin haklarını koruyacak yeni bir kanun projesini Kongreye vermek zorunda kaldı. Federal memurların Güney b  lgeslerine gönderilmesi meselesi, bu yeni kanunda yer almaktadır. Bu kanunun kabulü ile önemli bir adım atılmış olacak, karaderililerin medeni hakları sorununda k    kl   de  i  şiklikler sağlanabilecektir. Bu kanunla Amerikada demokratik burjuva devrimini tamamlayacak yeni geli    melerin temelleri atılmış olacak. Bu bakımdan bu kanun, karaderili halkın kurtuluş hareketinde yeni bir dönemin başlangıcı sayılabilir.

Bu yeni dönemin özellikleri ne olacaktır? Bu sorunun kilit noktası, Güneyde karaderililere seçim hakkının tanınmasıdır. Kuzeydeki karaderililer de seçim haklarını daha etkili, daha bilinçli bir     ilde kullanırlarsa, Amerikada siyasi hayatın bütün alanlarında karaderililerin temsilci sayısı birdenbire çok artabilecektir.

Güneyde ise, karaderililer belediye reisi, belediye encümeni   yesi,   arif olabilecekler, eyaletlerin te    ri meclislerine, Kongreye se    lebilecekler, devlet memuru olabileceklerdir. Bu süreç Kuzeyde başlamıştır; ger    ekte Kuzeyde birçok sanayi şehirlerinde, karaderili se    menlerin oyları dengeyi de    ir tirmiştir. Bundan sekiz on yıla kadar, New-York, Philadelphia, Cleveland, Detroit, Los Angeles, San-Fransiso gibi en önemli merkezlerde, karaderili se    menlerin oyu, en önemli etken haline gelecektir. Güneyde karaderili vatandaşların seçim hakkına kavu    maları, K  zeyde de bu hak-

larını daha iyi kullanmaları yalnız karaderili temsilcilerin sayısını arttırmakla kalmıyacak, aynı zamanda ülkede siyasi gruplaşma sürecini de hızlandırıp keskinleştirecektir.

Her şeyden önce, Güneyin büyük ağaları, Amerikan siyasi hayatının başlıca alanlarından uzaklaştırılmış olacak. Bu Güneyli ağalar, yıllardan beri, gerici güçlerin başlıca desteğidir. Bu unsurların politika hayatından uzaklaştırılması, genellikle gerici güçlere müthiş bir darbe indirir. İlerici güçler ise tutumlarını çok kuvvetlendirebileceklerdir. Bu yeni durumun başka bir sonucu da, Güneyde, genellikle ilerici politikayı destekliyecek olan yeni siyasi güçlerin ortaya çıkması olacaktır. Kuzeyde, sayıları ve güçleri artan karaderili kuvvetler, sendikalarla, ilerici güçlerle birleşerek yönetim kadrolarında çok önemli değişiklikler sağlayabileceklerdir.

Böylece savaşın bu yeni dönemindeki başlıca öz, toplumun bütün kesim ve tabakalarını temsil edecek bir hükümet şeklinin gerçekleşmesidir. Böyle bir gelişme, tekel aleyhtarı bir hükümetin, hattâ ileride sosyalist bir toplumun kurulmasını sağlayabilir.

Karşıma çıkan engeller

Bugün, toplumumuzun bütün kesim ve tabakalarını temsil eden, daha demokratik bir hükümetin kurulması; ırkçılığın ve ırkayırımının, bütün kalıntılarıyla beraber yok edilmesi uğrunda savaşa girmiş bulunuyoruz. Ama bu gelişmenin bizi başarıya götüreceğinden emin olamayız. Bu yolda, birçok engelle karşılaşyoruz; bugün varolan önemli olumsuz etkenler bir an önce yok edilmezse, yukarıda saydığımız olanakların gerçekleşmesi gecikecektir.

Bu bakımdan, en büyük rol oynayan sorunlardan biri, barış-savaş sorunudur. Barış sorunu ile medeni haklar sorunu arasındaki bağları görebilenlerin sayısı günden güne artmaktadır. Bugüne kadar, barıştan yana olan güçler ancak dış politika meseleleriyle ilgileniyordu; vatandaş hakları uğrunda yürütülen savaş meselesinde, tutumlarını açıkça belirtmiyorlardı. Öte yandan, vatandaş haklarını sağlamaya çalışan hareket de, bu iki büyük dâva arasındaki bağları göremiyordu, dış politika meselesinde görüşlerini pek ender belirtiyordu. Hattâ kendi durumlarını kuvvetlendirmek umudu ile, soğuk harpten faydalanmağa kalkışan karaderili yöneticiler bile vardı. Irk ayırımına son vermek iddiası ile önemli ödevler yüklenmiş olan bazı karaderili Amerikalı, Amerikan emperyalistlerinin başlıca amacına; yani diğer halkları köleleştirme amaçlarına yardım bile ettiler. Bununla beraber, Selma olaylarından beri, barıştan yana olan güçlerle, medeni haklar uğrunda savaşan güçler arasında, genellikle bir yakınlaşma görülmektedir.

Barış uğrunda savaş yürüten güçler, Selma olaylarını protesto ettiler, medeni hakları savunan hareketin yöneticileri de dış politikadaki yönelişi şiddetle tenkit ettiler. «Altı Büyük» karaderili yöneticinin, hükümetimizin Kongo'da izlediği politika ile ilgili açıklamaları; A. Philip Randolph, Mar-

tin Luther King, John Lewis gibi, Medeni haklar hareketinin en tanınmış yöneticilerin, bugün Vietnamda, Dominika Cumhuriyetinde izlenen Amerikan politikasına karşı takındıkları tutum, bu tenkitleri dile getiriyor. Bu gelişmenin tipik bir örneğini Martin Luther King'in şu sorusunda bulabiliriz: «Karaderililerin ırk ayrımının uygulanmadığı bir büfeden bir bardak süt ısmarlamak hakkını kazanmaları, ne işe yarar, eğer bu sütte strontium 90 bulunuyorsa?» Bayan King ise, New-York'ta, 18.000 kişilik bir toplantıda şu soruyu sormuştur: «Herkese eşit haklar, evet, ama bu haklardan faydalanabileceğimiz dünya yok edilirse, bu haklar ne işe yarar?»

Bu gibi açıklamalar, Medeni Haklar Hareketinin günden güne daha yüksek bir bilince eriştiğini, barışın bir zorunluluk olduğunu günden güne daha iyi anladığını göstermektedir. Hiç şüphesiz, Viyetnam'da yürütülen utanç savaşı ile Dominika Cumhuriyetinin işgalı, medeni haklar uğruna yürütülen savaşı yavaşlattı. Bundan bir kaç ay önce, Viyetnam savaşı kızışmadan evvel, başka Johnson seçim hakkı ile ilgili kanunun bir an önce çıkmasına taraftardı. Ama o zamandan beri, herkesin nefretini uyandıran bu haksız savaşın, yönetici çevrelerde uyandırdığı endişeler; hükümetin Güneyli ağalara muhtaç oluşu; çıkması muhakkak görünen bu kanunun kabulünü frenledi. Böylelikle, karaderili halkın özgürlüğüne doğru giden yolda yeni bir adımın atılabilmesi için, hükümetin izlediği saldırgan politikaya son vermek bir zorunluluktur.

İkinci engel ise, aşırı sağcıların varlığıdır. Bu unsurların iktidara gelmesine, veya diğer güçleri etkilemesine müsaade edilirse, bunlar, yeni adımların atılmasına engel olacağı gibi, hareketi birkaç kuşak boyunca yerinde saydırtır, geriletir. Bu noktada aldanmıyalım: Bu unsurların iktidarı ellerine geçirmesi olanağını küçümsemek büyük bir hata olur. Bunlar, son cumhurbaşkanı seçimlerinde kesin bir yenilgiye uğradılar. Ama artık hiç bir tehlike teşkil etmediklerini sanmak yanlış olur. Seçimlerden beri bu unsurlar, sadece intikam almayı düşünüyorlar.

Johnson hükümeti, aşırı sağcıların dış politika programının bir kaç noktasını benimsemiştir. Hiç şüphesiz, aşırı sağcılar sanayi için, hükümetin ve ordunun bütün kilit noktalarında kendi adamlarını bulunduruyorlar. Ordunun başkana karşı bir suikast hazırlayısını Amerikada askeri bir diktatörya kurmağa kalkışmasını anlatan «Mayıste yedi gün» adındaki film, temelsiz, boş bir fantazi değildir. Hiç şüphesiz, Amerikada bazı unsurlar bu işi düşünmektedir. Durumları kötüledikçe, tehlike de artıyor. Hükümetimiz CIA (Amerikan Casusluk Servisi)ni kullanacak, bir halk hükümetini devirmek isteyen çeşitli ordulara defalarca yardım etti. Ülkemizde de aynı şey başımıza gelebilir.

Gerici güçlerin, karaderililere medeni hakların tanınmasına karşı başvurduğu başlıca silâh, komünizm aleyhtarlığıdır. Demokratik güçler, komünizm aleyhtarlığının, bütün ilerici güçleri zayıf düşürmek, yok etmek için, kullanıldığını anlamağa başladılar. Ama yine de bu eğilim, ters-devrimci güçlü bir silâhtır.

Bugün, medeni hakların karaderililere tanınması için savaş yürüten çeşitli teşkilâtlara yapılan bütün saldırılar, «kızıl avına çıkmak», her yerde ve her işte «komünist parmağı» görme şekillerini alıyor. Komünizm aleyhtarlığına başvuran sadece gerici partiler değil; sözde «liberal» partiler de, daha etkili faaliyet isteyen karaderili militanların baskısına son vermek amacı ile, «kızıklarını» her tarafa sokulduğunu iddia ediyorlar.

Bu tutumun bir örneğini, Kuzeyde, birçok dini «liberal» grupların davranışında gördük: Bunlar medeni haklar uğruna yürütülen savaşa katıldılar, ama bu savaşın keskinleşmesinden, istedikleri tavizlere yanaşmamasından korkuyorlar. Böylece, sağcı güçlerle beraber falân veya filân örgütün komünistlerin idaresi altında bulunduğunu, veya komünistleri barındırdığını söylüyorlar.

Maalesef, Medeni Haklar Hareketinin bazı yöneticileri – özellikle en muhafazakârları, en az enerjik olanları – bu propagandanın etkisinde kalıyorlar. Hattâ bazıları FBI teşkilâtı ile işbirliği yaparak, örgüt üyeleri arasında komünist alanlarla olmiyanları tesbit etmeğe çalışıyorlar. Bu durum devam ettikçe, Medeni Haklar Hareketi önemli başarılar sağlamıyacaktır. Çünkü medeni haklar uğruna savaşın örgütlerin içinde, komünist unsurları tesbite kalkışmak, bu örgütlerin zayıf düşmesiyle sonuçlanır.

Bu davranış, ortak savaşı en iyi savaşçılarından yoksun bırakıyor; prensiplere en bağlı, en kararlı unsurların başına gelenleri gören diğer unsurların cesaretini kırıyor: Medeni haklar uğruna savaşan örgütlerin içinde, kolektif ve kişisel çatışmalar yaratıyor. Bu durum ise, ırkçılığın devam etmesini isteyenlerin işini kolaylaştırıyor.

Üçüncü engele gelince: Bu da Ku-Klux-Klan gibi ırkçı teşkilâtların Güneyde sürdürtüğü terördür. Kongre, seçim hakkı ile ilgili mükemmel bir kanun kabul etse bile, karaderililer bu hakkı tam olarak kullanamazlar, çünkü Güneyin bazı bölgelerinde hayatları bile tehlikeye düşer. Federal hükümet, haklarını kullanmak isteyen karaderili halkı tam manasiyle korumadıkça, seçim hakkının her yerde kullanılabileceğini ummak bir hayal olur. Federal hükümet, Güneydeki teröre karşı yürütülen savaşı çok gevşek tutuyor; karaderili halkı korumağa pek niyeti yok. Bazan, fevkalâde önemli olaylar karşısında, hükümet, olay yerine federal askerleri gönderiyor, ama federal makamların hiç müdahale etmediği, vatandaşlara karşı terörün rahatça uygulanabildiği birkaç bölge vardır. Güneyde, medeni haklar uğrunda savaşan beyaz ve karaderili vatandaşları öldüren, herkesçe bilinen katilleri, Ku-Klux-Klan'cı jüriler beraet ettiriyor. Federal hükümet de kanunun bu katillere uygulanmasını sağlamak üzere hiç bir şey yapmadı.

Bazılarına göre, federal hükümet, bu katilleri mahkemeye verebilecek yetkilerden yoksundur. Bunu iddia edenler ya fevkalâde cahildir, yahut da sadece sorumluluktan kaçmak istiyorlar. Bunlara, federal hükümetin 1871 yılında kabul ettiği ve bugüne kadar yürürlükte kalan bir kanunun şu maddesini hatırlatalım:

«Herhangi bir eyalette, ayaklanma, şiddet, kanunsuz hareket, veya

komplotu nedeniyle, bu eyaletin kanunları veya Birleşik Devletlerin ortak kanunları uygulanamaz ise, veya uygulanması bu eyalet halkının bir kısmını veya bir sınıfını Anayasanın öngördüğü haklardan, faydalardan, garantilerden, himayeden; bu hakları, faydaları, garantileri koruyan kanunların sağladığı haklardan, faydalardan, garantilerden yoksun bırakacak kadar engellerirse; bu eyaletin yönetici makamları bu haklara sahip olanları korumaktan aciz olursa, veya bu hakları korumak istemezse, veya bu korumayı ihmal ederse; bu gibi olaylar, bu eyaletin Amerika Birleşik Devletleri Anayasasının garanti altına aldığı kanunlardan herkesin faydalanmasına engel oluyor anlamına gelecektir; ayaklanma, şiddet, kanunsuz hareketler, veya komplotu nedeniyle, Amerikan kanunları uygulanamadığı veya bu kanunlara göre hareket eden adli makamların işleri imkânsızlaştığı veya zorlaştığı takdirde; Birleşik Devletlerin polisine, kara ve deniz kuvvetlerine; veya bu kuvvetlerden sadece birine, veya faydalı gördüğü her hangi bir yola başvurarak, bu ayaklanmaya, şiddete, kanunsuz harekete son vermek üzere, gereken tedbirleri almak, Cumhurbaşkanı için kanuni bir imkân, ve bir ödev olacaktır.»

Bu kanun maddesinin belirttiği gibi, Güneyde devamlı şekilde uygulanan teröre karşı, federal hükümetin müdahalesi bir kanuni temeli dayanır. Bunu anlamak isteyen anlar. Müdahale etmiyorlarsa veya çok sınırlı bir şekilde müdahale ediyorlarsa, Amerikada ırkçılığa, ırk ayırımına son vermek istemeyişlerindendir. Bu şartlar içinde, bütün halkımızın cesaret ve inatla yürüttüğü savaş ancak, Johnson hükümetini – veya herhangi bir hükümeti – durumun gerektirdiği tedbirlere almağa zorlayabilir.

«Tokenizm» eğilimini devam ettiren nedenlerin yok edilmesi; medeni haklar uğruna yürütülen savaşın hızlandırılması için gereken şartları özetliyorum:

1. Hükümetin emperyalist politikasına son verilmesi; bütün dünyada barışın sağlanması.
2. Aşırı sağcı politikaya son verilmesi; aşırı güçlerin faşizme gitmesinin önlenmesi.
3. Komünizm aleyhtarlığı mikrobunu etkisiz bırakarak, medeni hakları savunan bütün güçlerin birliğini ilerletmek.
4. Federal hükümeti, Güneyde özgürlük uğruna savaşanların hayatını korumağa; bütün vatandaşların Anayasa haklarını garanti altına almağa zorlamak.

Bugünkü amaçlarla yarınki amaçlar

Burjuva demokratik hakları uğruna yürütülen savaşın başarıya ermesi, yüzde yüz garanti değildir; ama bu da, ilerici güçlerin durumu enine boyuna incelemelerine; toplumun sosyalist temeller üzerinde yeniden düzenlenmesi için güdülecek amaçları tesbit etmelerine engel değildir.

Komünistlerle sol güçler, kapitalist düzen içinde gerçekleştirilecek amaçları tesbit etmekle yetinmemelidir. Bununla beraber, sosyalist düzen içinde ancak gerçekleşebilecek amaçlarla ilgilenmek; böylece kapitalist düzende yapılması gereken işleri ihmal etmek, büyük bir hata olur. Bugün gerçekleştirilecek amaçlar uğruna yürütülen savaş içinde, yarın günün meselesi olacak işleri şimdiden tespit ve tayin etmek bir zorunluluktur; hem de kaçınılmaz bir zorunluluktur, çünkü karaderili halkın hareketi çoğu zaman pragmatik bir yol izledi. Komünistlerle sol güçlerden, veyahut aşırı milliyetçi unsurlardan başka kimse, bu sorunlara esaslı bir şekilde yanaşmadı, kimse bütün bu sorunları birden çözebilecek yolu bulmağa çalışmadı. Medeni haklar uğruna savaşan örgütler, «bir an önce özgürlük», «1966'da özgürlüğümüzü veriniz» gibi genel nitelikte şiarlar ortaya atmakla yetindiler; bu şiarların gerçekleşmesi için gereken şartları ne tespit ettiler ne de tartıştılar. Çoğunlukla bu örgütler, «karaderililer, kapitalist düzen içinde eşitliğe kavuşabilirler» kaziyesinden hareket ettikleri için, hiç biri, bütün sorunları içine alan bilimsel bir plan teklif etmiyor. Bu yazı yolu ile, bu sorunlarla ilgili bir tartışmanın açılacağını umuyoruz.

Her şeyden önce yürütülen savaşın bugünkü döneminde sağlanabilecek başarılar sorununu ele almalıyız: kapitalist düzen şartları içinde karaderililer, eksiksiz bir özgürlüğe, eksiksiz bir eşitliğe kavuşabilirler mi? Komünist olarak, biz bu sorunu hayır diye cevaplandırırız. Kapitalist düzen şartları içinde, işçi sınıfı, bütün sorunlarını çözemeyeceği gibi, karaderili halk da eşitliğini, özgürlüğünü elde edemez.

Bunu söylemekle, sosyalizme kavuşmazdan önce de gerçekleştirilebilecek büyük sonuçların önemini küçümsemiş olmuyoruz. Bu sonuçlar köklü olabilir, ırklar arasındaki eşitsizlikten doğan bütün sorunlara çözüm yolları hazırlayabilir.

Hiç şüphesiz, Güneyli ağalar siyasi bir güç olmaktan çıktığı; en ilerici, en liberal güçlerin etkileri genel siyasi gelişmenin çerçevesi içinde kuvvetlendiği gün, ırkçılığın ve ırk ayırımının bütün kanuni yapısı yıkılabilecek; Amerikada, hayatın bütün alanlarında, herkese eşit olanaklar sağlanabilecektir.

Kamu hayatında karaderililerin temsilci sayısını arttırmak mümkün olacaktır. Böylece karaderililer siyasi alanda, sendikaların ve diğer güçlerin yanbaşı, iktidara katılabileceklerdir; ırkçılığa son veren kanunların çıkmasını sağlayabileceklerdir. İktidarın icra organlarına girmeleri, bu kanunlara saygı gösterilmesini, bu kanunların yerine getirilmesini sağlayacaktır. Böylece, insan faaliyetinin bütün alanlarında «Tokenisme»e son vermek mümkün olacaktır. Siyasi, toplumsal ve iktisadi alanlarda önemli adımlar atılabilecektir. Karaderililerle diğer azınlıklar, Amerikan halkını meydana getiren bütün diğer kesimlerin yararlandığı burjuva demokratik haklarına kavuşabileceklerdir.

Ama bu kadar önemli değişiklikler elde edilse bile, karaderililer yine tam manasiyle eşitliğe ve özgürlüğe kavuşamayacaktır. Bu amaca varabil-

meleri için, toplumun sosyalist temeller üzerinde yeniden kurulması gerekiyor.

Karaderili halkın dâvasını başarıya götürecek rejimin sosyalist rejim olduğunu ispatlayan birçok neden vardır. Ama bu yazıda, biz birkaç noktayı incelemekle yetiniyoruz.

Her şeyden önce, eşitlik ve özgürlük kavramının tarifini yapalım. Bazılarına göre, bu kavram eşit hakların, eşit olanakların kurulması demektir. Hiç şüphesiz, bu amaçlara, toplumumuzda köklü dönüşümlerin gerçekleşmesiyle ancak varılabilir; bunlara varabilmek, çok önemli bir başarı sağlamak demektir. Bununla beraber, üç yüzyıldır süren bir sömürme döneminden sonra, eşit hakların, eşit olanakların verilmesi, özgürlüğün ve eşitliğin gerçekleşmesi demek değildir. Bunun sonucu olarak, birçok alanda, özel tedbirlerin alınması gerekecektir. Bu meseleyi biraz daha açıklayalım: Özgürlük, alınmış kararları savunabilmek, demektir. Özgürlük verilmez. İnsan ya hürdür, ya değildir. Tavizlerde bulunan herhangi bir iktidar, bağışladığını her zaman geri alabilir. Halkımın eskiden beri dediği gibi: «Veren Tanrı, geri alan da Tanrı.» Bu formülü şöyle yorumlayabiliriz: Karaderilileri eşitsizlik içinde yaşatan iktidar, devlet yapısının içinden çıkarılıp, atılmadıkça, elde edilen sonuçları daima yok edebilir. Bu gerçeğin açık bir örneği Güneyde, Kalkınma döneminde, görülmüştür. Bu dönemde, Kuzeydeki sanayi kapitalistleri, yenilgiye uğratılan Güneyli kölelik taraftarlarına karşı durumlarını kuvvetlendirmek için, eski kölelerle bir ittifak kurmuşlardı. Bu ittifak, karaderililerin siyasi hayata geniş ölçüde katılmalarıyla sonuçlandı. Bugün yürütülen savaşın amacı, bundan yüz yıl önceki duruma benzeyen bir durum sağlamaktır. Önümüzdeki döneme İkinci Kalkınma adını verenler bile var. Ama bu yeni dönemi hazırlarken, Birinci Kalkınma döneminden sonra, karaderililerin ihanete uğradıklarını unutmuyalım. Birinci Kalkınma döneminde karaderililerin elde ettiği haklar, Kuzeyli kapitalistlerin bir tavizinden başka bir şey değildi. Kuzeyli büyük sermayedarlar, barışın çıkarlarına hizmet ettiğine, böylece Güney ekonomisinde baş rolü oynayabileceklerine karar verdikleri anda, karaderili halk Ku-Klux-Klan'a terk edildi.

Sosyalizm ve iktisadi eşitlik

Kalkınma döneminde sağlanan tecrübeler bize şu gerçeği göstermiştir: Karaderili devrimin süreli başarılar elde edebilmesi için, sınıf dengesinde bir değişiklik gerekiyor. Sıyasi iktidar daima yetersiz kalıyor; ekonomik iktidar elde tutulmadıkça, siyasi egemenlik özünden daima yoksun kalabilir.

Bugün Afrikalı milletler, bağımsız ve egemen bir hükümetin yetersizliğini anlamağa başlamışlardır. Kendi ekonomilerinin kontrolünü ellerinde tutmadıkça, ekonomik alanda karar verme yeteneğine sahip olmadıkça, gerçekte özgür ve bağımsız olamayacaklarını öğreniyorlar. Bazı ülkelerde

hükümet, kökü dışarda güçlerin emirlerini yerine getiren bir kukladan başka bir şey değildir. Kongodaki durum bunun bir örneğidir. Belçikalı emperyalistler Kongonun bağımsızlığını tanıdılar, ama başlıca işletmelerin kontrolünü ellerinde tuttular. Bu işletmeler yolu ile, ve kukla Çombe hükümetine dayanarak, Katangayı elde tutabildiler. Daha sonra da, diğer emperyalist devletlerle – özellikle Amerika ile – işbirliği yaparak, bütün Kongo'da egemenliklerini sürdürtebildiler.

Kalkınma Döneminden çıkarılacak ikinci ders de şudur: Bu dönemde, özgürlüğe ve eşitliğe temel teşkil edebilecek hiç bir ekonomik temel yaratılmadı. Her kömle için «kırk dönümle bir katır» şiarı ile dile getirilen temel ekonomik istek, gerçekleşmedi. Azat edilen köleler, durumlarını sağlamlaştıracak her türlü ekonomik araçlardan yoksun bırakıldı.

Bugün İkinci Kalkınma Dönemine girmek üzere iken, geçmişteki tecrübeleri göz önünde tutmak, eskiden işlenen hatalardan kaçınmak zorundayız. Karaderili hareketi, yüzyıllar boyunca, karaderili halkı boyunduruk altında tutan güçleri yıkacak kadar güçlüdür. Yukarıda belirttiğimiz gibi, halkın bütün kesimlerini temsil edecek bir hükümete kavuşabilmek için, Güneyli ağaları devletin iç yapısından atmak bir zorunluluktur. Ama iş bununla bitmeyecek, çünkü Güneyli ağaların arkasında daha da büyük bir kuvvet gizleniyor: Bütün ülkede olduğu gibi, çağdaş Güney'de de ekonomimizi ellerinde tutan, yöneten büyük tekeller. Tekelci sermayenin, ve arkasından, bütün kapitalist sınıfın gücünü yıktığımız gün, Karaderililer sorununa süreli bir çözüm yolu sağlayabilecek şartlar yaratılmış olacaktır.

Kapitalist dönemde elde edilebilen sonuçların devamı için, başlıca şart sosyalizmin kurulmasıdır. Sosyalizm, karaderililere iktidarın bütün kesimlerine, üretim araçlarının mülkiyetine katılma olanaklarını sağlayacaktır. Ülkenin servet ve kaynaklarından karaderililere düşen pay, sayılarına ve emeklerine uygun olduğu gün ancak, eksiksiz bir eşitlik elde edilebilecektir. Çünkü üç yüzyıl süren eşitsizlik, en çok bu alanda etkilerini göstermiştir.

Bunun nedeni açıktır: Karaderilileri beyazların boyunduruğu altında tutmakla, tek bir amaç güdüüyordu: Kapitalist sınıfına fevkalâde büyük kârlar sağlamak. Üçyüz yıl boyunca ilk önce kölelik, sonra yarı-kölelik şartları içinde yaşayan karaderililer, emekleriyle milyarlık servetler yaratırlar; Amerikada büyük sermayenin gelişmesini sağlayan, işte bu milyarlardır.

Hiç şüphesiz, Amerikan işçi sınıfı da emeğinin ürünlerinden yoksun bırakıldı. Ama karaderilere gelince, sömürülen bütün bir halktır. Köleliğin ve ırk ayırımının sonucu olarak, ülkenin iktisadi kurumlarında hiç bir temsilcisi bulunmayan tek azınlık, karaderili halktır. Karaderililer tek bir endüstriye sahip değiller, tek bir endüstriyi kontrolleri altında tutmuyorlar. Birkaç dağıtım sektöründe, bazı önemsiz üretim alanlarında, karaderili birkaç ufak kapitalist var. Ama bunların varlığı, yönetici sınıfların hoşgörülüğüne bağlıdır.

Amerikanın kurulmasına katılmış olan bütün cemaatler, iktisadımızın şu veya bu kolunda büyük hisselerle sahip olmuştur. Hiç şüphesiz, bu cemaatlardaki emekçiler de sömürülmüştür ve sömürülmektedir. Ama bu sömürülme, karaderililere uygulanan şartlar kadar korkunç değildir.

Bu «beyaz ekonomik duvar»ın varlığını gören birçok karaderili, eşitliğe varmanın tek yolunu, Amerikadan ayrılmakta; kendi hükümetlerini, kendi ülkelerini kurmakta gördüler. Hiç şüphesiz, bu, bir çözüm yolu değildir. Karşılaştığımız sorun çetindir, ama bu sorun, bu ülkede, diğer güçlerle işbirliği yaparak, çözülebilir. Bu sorun, sosyalist bir toplum çerçevesi içinde çözülebilir. Bugün artık, iş işten geçmiştir. Karaderili kapitalistler, kapitalist ekonominin bir parçası haline gelemesler. Çünkü kapitalizmin son dönemine yaklaşıyoruz. Sosyalizmin doğduğu dönemdeyiz. Serbest rekabete dayanan kapitalizm dönemi çoktan kapandı. Bugünkü kapitalizm, bütün mülkiyetin, bütün kontrolün birkaç kişinin elinde toplandığı, tekelci bir kapitalizmdir. İktisadın bu «krallar», üçyüz yıl boyunca karaderili halkın sırtından toplanan bu milyarları geri vermeğe hiç razı olurlar mı?

Zaman zaman, kitlelerin baskısı altında, bu milyarderler, işe alma usullerinde, emekçilerin terfii meselesinde, bazı tavizlerde bulunuyorlar. Hattâ şu veya bu firmanın başına bir karaderili müdür bile getiriyorlar. Ama hiç bir zaman karaderilileri, beyazlarla eşit tutmazlar, onlara eşit bir oy hakkı, eşit bir otorite, önemli bir hisse, iktisadi mekanizmanın başında bir yöneticilik vermezler. Bu da kapitalizmin özünden, niteliğinden ileri geliyor.

Bu kapitalistler sınıfı, bugünkü kontrolü kaybettiği; yeni bir sınıf – işçi sınıfı – egemenliği ele aldığı zaman ancak, bu durum değişecektir. Çünkü işçi sınıfı iktidarı eline aldığı gün, bütün temel işletmeleri millileştirecektir, bunları bütün halkın malı haline getirecektir.

Bu şartlar içinde ancak, karaderililer ülkenin iktisadında bir hisseye sahip olabilecekler; bu şartlar içinde ancak devlet yapısının içinde büyük bir güç haline geleceklerdir; o zaman ancak, başkalarının iyiniyetine, keyfine bağlı olmıyan gerçek bir özgürlüğe, gerçek bir eşitliğe kavuşacaklardır. Sosyalist bir Amerika çerçevesi içinde ancak, karaderililer gerçekten özgürlüğe erişeceklerdir. Bu çerçeve içinde ancak «bir an önce özgürlük» şiarı gerçekleşebilecektir.

Avrupa kapitalizminde ekonomik eğilimler

Maurice Dobb

Yazıma başlarken, Batı Avrupada ve Kuzey Amerikada İkinci Dünya Savaşı yılları içinde, kapitalizmde belirmeğe başlayan ve bugüne kadar devam eden başlıca özellikleri gözden geçirmemiz, her halde faydalı olacaktır. Ele alacağım noktalar, bundan önce de tartışma konusu olduğu için, yapacağım tekrarın ortaya yeni unsurlar çıkaracağını iddia etmiyorum. Sadece çeşitli noktalar daha kuvvetle belirtilmiş olacaktır. Bununla beraber, aşağıdaki özetin, bazı önemli sorunlara dikkati çekeceği için, faydalı olabileceğini sanıyorum.

Üzerinde duracağımız birinci nokta şudur: Görüldüğü gibi, sermayenin ve iktisadi gücün birkaç elde toplanması eğilimi, fevkalâde artmıştır. Bunun yanında, iktisadi hayatta tekелci usuller, tekелci egemenlik de çok artmıştır. Bugün artık burjuva ekonomistlerinin eserlerinde göklere çıkartılan «serbest rekabet» efsanesi, hâlâ insanlara tesir etmekle beraber, etkisi gittikçe azalan, bir ideolojik «tatlı dönem» diye anılan 19ncu yüzyılın ortalarından artakalmış bir soluk hayal haline geldi. Bilindiği gibi, İkinci Dünya Savaşından biraz önce, Amerikan Senatosuna bağlı, ekonomik gücün belirli ellerde toplanma eğilimini inceliyen bir Muvakkat Tahkikat Komisyonu kurulmuştu. Bu komisyonun soruşturmaları birkaç önemli gerçek meydana çıkarmıştı: Özellikle, 200 dev şirketin, imalât endüstrisindeki üretim değerinin % 28'ini kontrol ettiğini öğrenmiştik. İkinci Dünya Savaşından sonra (1946) verilen buna benzer bir istatistiklerden anlaşıldığı gibi, Amerikan imalat endüstrisinde, «emlak, işletme ve donatım»ın yarısı, 113 büyük imalat şirketinin elinde bulunuyordu. Bu tarihten sonraki yıl-

larda, durumu inceliyen buna benzer yeni araştırmaların yapılıp yapılmadığını bilmiyorum. Ama herhalde, Batı Avrupa ülkelerinde yapılmadı. İngilterede Tekelleri inceleme Komisyonu çalışmalarını pek yavaş yürüttü, Tahkikat Mahkemesi ise çalışmalarında, durumun genel bir özeti çizemeyecek kadar taraftutuyordu. Her halde, son on onbeş yıldır sayıları fevkalâde artan (ve ekseriya Amerikan sermayesine bağı olan işletme birleşmesi, büyük firmanın küçük firmaları yutmasına bakılırsa, ekonomik hayatın belirli ellerde toplanma eğiliminin son yirmi yıl içinde çok arttığını anlıyoruz. Böylece, iktisadi politikada tekelci eğilimler çok artmış olacaktır. Bu eğilim pazar bulma savaşında, reklam için harcanan korkunç para miktarında, ve fiatların seviyesinde, belli oluyor.) Ama bu gelişmenin, bugün liberal ve sosyal-demokrat çevrelerinde, 1930–1940 dönemine oranla daha az lafı geçen, ama üzerinde önemle durulması gereken bir başka yönü vardır: Bu da, iktisadi gücün birkaç elde toplanması eğiliminin, demokrasi için teşkil ettiği büyük tehlikedir: bu eğilim, siyasi demokrasi iddialarını gülünç bir komedi haline getirecek kadar, genişlemesidir.

İkinci özelliğe geçelim: bu özellik, özel tekellerin genişlemesine ve ekonomist gücün belirli ellerde toplanmasına paralel olarak, devletin ekonomide oynadığı rolün ve faaliyetin artışıdır. Bazı ülkelerde – ve özellikle Amerikada – bu özelliğin, kısmen, soğuk harp döneminde askeri pasrafların artmış olmasından, ve askeri üretimin ekonomi de gittikçe daha büyük yer tutmasından ileri geldiği söylenmiştir. Ama bu özelliğin daha başka nedenleri vardır. 1962 yılında profesör Pesenti ve Profesör Vitello «İtalyan kapitalizmindeki eğilimler» adlı raporlarında, «İtalyada, Devlet Kapitalizminin günden güne artan önemi, yeni niteliği, ve çağdaş iktisadi hayatta başlıca unsurlardan biri haline gelişinden bahsetmekte; «Avrupanın diğer kapitalist ülkelere oranla, İtalya, devletin, endüstride en büyük paya sahip olduğu ülke olmağa başlamıştır» demektedirler (s. 79–80).

İngiliz ekonomisinde, devlet sektörü (yani millileştirilmiş sektör), bütün üretimin ancak beşte birini soğlıyor; ama devlet, bütün masrafta, özellikle yatırımlarda, çok büyük bir yer tutmaktadır (bazı yıllarda, bölgesel ve merkez organlarının faaliyetleri hesaba katılırsa, bu tutar, yatırımların % 40–50 ine yükseliyor). Fransada millileştirilmiş sektörün, sabit sermaye olarak, bütün yatırımların beşte birini tutuyor; Devlet 500 büyük sanayi ve ticaret şirketinde hisse sahibidir. 1955–1960 yıllarında, «Batı ülkelerinin çoğunda, milli gelirin üçte biri kamu sektörü kanalından geçiyor, hükümetin mala ve kamu hizmetlerine ayırdığı para, kamu işletmelerine ayrılan yatırımlarla beraber, gayri-safi milli üretimin % 15–25'ini yutuyor.» Tekelci devlet kapitalizmi deyimi, bu yüzden, İkinci Dünya Savaşından sonraki dönemde, Batı Avrupanın durumunu çok güzel açıklamaktadır. Ama bu deyimi kullanırken, çok basitleştirilmiş ve eskiden çok yaygın olan bir anlayıştan kaçınmak zorundayız.

İktisadi gücün günden güne daha az elde toplanması ve bu toplanmanın siyasi tehlikesi hakkında yukarıda söylediklerimiz, bu yeni gelişmelerin bir yönünü belirtiyor: Amerikalıların «Big business» dedikleri tip ten, geniş tekелci teşkilatların, devlet üzerindeki hakimiyeti, günden güne artmaktadır. Ama tekелci örgütlerle Devlet arasındaki «birleşme»ler, «karşılıklı-karışma»lar, çoğu zaman, tek taraflı ve mihaniki bir şekilde anlaşılıyordu. Hiç şüphesiz, bu süreç, sadece bir «boyunduruğa girme», bir «uyruk-luk» meselesi değildir. Şu noktayı da unutmayalım: Devlet cihazının daha geniş bir iktisadi faaliyet yürütmesi, ekonomik durumu (kısmen) bağımsız ve olumlu şekilde etkiliyor; bu etkiler, tekелcilerin çıkarlarına hizmet etmekle beraber, tekелcilerin politikasını kontrol altında tutabilir, ona gem vurabilir; bazan da, büyük şirketlerin rekabetinden doğan anarşiye bir dereceye kadar set çeken, genel durumdaki çelişmeleri bir kat daha keskinleştirebilecek etkililerdir. Bu etkilerin, genişliği ve doğurduğu sonuçlar, çok tabii olarak, belirli bir ülkede, belirli bir dönemde, sınıf güçlerinin dengesine, politik faaliyet durumuna, ve özellikle işçi sınıfının ve bütün halkın yürüttüğü siyasi faaliyetin aldığı konkre şekillere bağlıdır. (Yukarıda adı geçen Pesenti-Vitello raporu, bu noktanın üzerinde ısrar etmektedir.) Bu gerçeği inkâr etmek; bu etkenlere bağlı olmayan bir gelişme olabileceğini farzetmek, meseleyi fazla basitleştirmek, bunu mihaniki bir süreç sanmak demektir.

Üçüncü özelliğe gelince: Hiç şüphesiz, iki savaş arasındaki döneme, hatta 1914 önceki döneme oranla, Batı Avrupa ülkelerinde, sermaye birikimi çok hızlı bir tempo ile artmıştır, ekonomik gelişmedeki artış oranı da oldukça yükselmiştir. (örneğin, milli gelirdeki veya gayrisafi milli üretimdeki yıllık artış temposu ile ölçülürse). Bu meseleyi daha ileride tekrar ele alacağız.

Dördüncü noktaya geçelim: Bu özelliğe, bir zamanlar, «ekonomik devrenin bozulması» adını veriyorlardı, Maalesef, bu tarife, çok yanıltıcı anlamlar verilmiştir. 1920–1930 yıllarında iktisadi faaliyette durgunluklar, düşüşler olduğu halde, İkinci Dünya Savaşından bu yana, bu durgunluklar, bu düşüşler çok çabuk durdurulmuştur. Harpten öncesine oranla, iktisadi buhran dönemleri çok kısa sürmüştür. 1948–1960 yılları arasında, Batı Avrupa ülkelerinde, gayri-safi milli üretim tutarı «gerileme dönemleri»nde, en çok % 1 kadar düşmüştür. Yalnız Belçikada ve İsviçrede bu düşüş oranı % 1'i geçmiştir. Oysa, iki dünya savaşı arasındaki dönemde, bu düşüş oranı birkaç defa % 10'u; Fransada ve Almanyada % 15'i bile geçti. (Tabii, Amerikada, 1929–1931 yıllarındaki buhran döneminde, bu düşüş % 30'u bulmuştu.) Neticede, İkinci Dünya Savaşından sonraki «gerileme»lerin süresi 12 ayı pek eender geçmiştir. Oysa, devamlı gelişme dönemleri kolayca 3–4 yılı bulmaktadır. Bu dönem içinde, yüksek konjonktür yılları ve çok büyük ekonomik faaliyet dönemleri çoktur. Bu durumun sonucu olarak, işsizlik oldukça az görülmüştür. Batı Almanyada ve İtalyada

bazı özel etkenler, emek gücü fazlalığına ve hafif bir işsizliğe sebep olmuştur. Buna karşılık, İngilterede, bundan önceki dönemlere oranla, iş bulma oranı fevkalâde yüksek olmuştur. İşsizlik oranı çoğu zaman % 2'yi bile bulmamıştır. Hattâ zaman zaman, bu oran % 1'e bile inmiştir. Yine bu duruma paralel olarak, bu dönemde, fiatlarda genellikle yükseliş kısa süreli bazı istisnalar olmakla beraber enflasyonist eğilimler görülmüştür. İki dünya savaşı arasındaki deflasyonist buhranlara karşılık, bu son dönemdeki bütün iktisadi buhranlar «enflasyonist» buhranlardır.

Beşinci noktaya geçelim: İkinci Dünya Savaşından sonraki dönem, teknik değişiklikler alanında çok büyük bir dönüm noktası teşkil ediyor. Teknik buluş ve yenilikler yüzde yüz veya kısmen uygulanan otomasyonla beraber hiç bir dönemde bu kadar büyük yer tutmamıştır. (kanaatima göre, çağımıza «teknik devri» dedirtebilecek kadar). Belki de bu devri, iki dünya savaşı arasındaki dönemden, yani üretimdeki artışın fevkalâde hızlı olduğu yıllardan, ve Amerikadada, iktisatçıların «teknikten doğan işsizlik» tehlikesi lafını etmeğe başladıkları 1920–1925 yıllarından başlatmak daha doğru olur. İkinci Dünya Savaşından sonra Batı Avrupa ülkelerinde meydana gelen durum, hiç şüphesiz bu eğilimin bir devamı, belki de *keskinleşmiş* bir devamıdır.

Son noktaya gelince: Daha sonra da belirtileceği gibi, sayacağımız nedenler yüzünden, işçi sınıfının toplumsal ilişkiler sistemindeki durumu, bu dönem içinde genellikle kuvvetlenmiştir. Bu durumu yansıtan bir olay da, bazı ülkelerde zaman zaman görülen istisnalara rağmen, ücretlilerin satın alma yeteneğinin oldukça yükselmesidir. Bu yükseliş, iş bulma olanaklarının artışına da bağlıdır.

Şimdi yukarıda saydığımız noktaları sayılarla belirtelim. Evvelâ, sermaye birikiminin artışını ele alalım. Bir yıl önce yayınlanan bir inceleme («*Batıda ekonomik Gelişme*», Angus Maddison, Londra ve New-York, 1964) de, şöyle denilmektedir: «1950–1960 yıllarında bütün Batı Avrupa ülkelerindeki yatırım oranlarına bakılınca, bundan daha önce hiç bir dönemde bu kadar yüksek bir yatırım oranına varılmadığını görüyoruz. Bugün normal olan yatırım nispetleri, bundan önce, sadece en yüksek konjonktür dönemlerinde görülebiliyordu. Üstelik, 1950–1960 yılları arasında, yatırım nispeti hemen hemen her ülkede yükselmiştir.» Yazarın belirttiği gibi: «1950–1960 yıllarında görülen yatırım oranının artışı ile, ekonomik gelişmesin hızlanışı arasındaki bağlar çok belirlidir.»

Bu eserden alınmış aşağıdaki cetvelde, yirminci yüzyılın üç ayrı döneminde gayri-safi milli üretime oranla gayrisafi yatırım oranları verilmektedir.

CETVEL I

Gayri-safi milli üretimle gayri-safi yatırım oranı (bugünkü fiatlara göre) verilen yılların ortalaması:

	1900—1913	1914—1949	1950—1960
<i>İngiltere</i>	7.7	7.6	15.4
<i>İtalya</i>	15.4	13.5	20.8
<i>Almanya</i>	—	14.3 (1925—937)	24.0
<i>Fransa</i>	—	—	19.1
<i>Norveç</i>	12.7	15.4 (1914—938)	26.4
<i>İsveç</i>	12.3	15.5	21.3

Yine aynı eserden (s. 28) alınmış 2 numaralı cetvel, birinci dünya savaşından önceki 40 yıl içinde gerçekleşen yıllık gelişme artışları oranla, bu son on yıl içinde gerçekleşen yıllık artış oranları vermektedir:

CETVEL II

Genel gelişmede ortalama yıllık artış oranları

	1870—1913	1950—1960
<i>İngiltere</i>	2.2	2.6
<i>Fransa</i>	1.6	4.4
<i>Belçika</i>	2.7	2.9
<i>Almanya</i>	2.9	7.6
<i>İtalya</i>	1.4	5.9
<i>Hollanda</i>	2.2 (1900—1913)	4.9
<i>Danimarka</i>	3.2	3.3
<i>Norveç</i>	2.2	3.5
<i>İsveç</i>	3.0	3.3

(Amerikaya gelince, 1870—1913 dönemi içindeki artış oranı *daha yüksekti*: 4.3. Oysa 1950—1960 dönemi içinde bu oran 3.2 idi.)

İşsizlik meselesine geçelim: 1950—1960 dönemi boyunca, Fransada, Hollanda, Norveçte, İsveçte, İngilterede, işsizlik oranı çoğunlukla % 2.5 u bulmamıştır. Batı Almanyada ise, 1950—1960 döneminde, ortalama oran daha yüksekti: % 4.1. (bildiğimiz özel nedenlerin etkisiyle, tabii.) Ama 1960'a

doğru, bu oranın % 2'ye düştüğünü görüyoruz. Buna karşılık, İtalyada, bu oran % 8'e kadar yükselmişti. Belçikada, Danimarkada, ortalama oran daima % 4 veya % 5 idi. Bütün bu dönem boyunca, Kuzey Amerika ülkelerinde, işsizlik oranı Batı Avrupa ülkelerindeki ortalamadan daha yüksek olmuştur, ve yükselmeğe yüz tutmuştur.

Birleşmiş Milletlerin Avrupa ile ilgili komisyonu, 1950–1960 yılları arasında imalât ve yapı endüstrilerinde üretimin gelişme oranlarını vermektedir («1950 yıllarında Avrupadaki iktisadi gelişmenin bazı etkenleri» Cenevre 1964).

CETVEL III

*İmalât ve yapı endüstrilerinde 1949–1959 yılları arasında
yıllık üretim artışı*

<i>İngiltere</i>	2.2
<i>Fransa</i>	4.3
<i>Belçika</i>	3.3
<i>Almanya</i>	6.0
<i>İtalya</i>	7.4
<i>Hollanda</i>	4.3
<i>Danimarka</i>	2.1
<i>Norveç</i>	2.8
<i>İsveç</i>	3.7 (yalnız imalat)
<i>Avusturya</i>	4.0

Bu sayılardan anlaşıldığı gibi, teknik yeniliklerin etkileri, düzenli bir çizgi izlememektedir. Üretimdeki büyük artışlar, çalışan emekçi sayısı ve genel üretim arasında ilişkiler olmakla beraber, bu ilişkiler bütün ülkelerde görülmektedir (örneğin, bu dönemde, Fransada, çalışan emekçi sayısı yavaş artmakla beraber, üretimdeki artış oranı çok hızlıydı). Öte yandan, üretimdeki artış oranı ile yatırım oranları arasında (bu yatırım oranları gayri-safi yatırımlara ayrılan gayri-safi gelir oranlarıyla ölçülmüştür) ki ilişki, daha belirsizdi. Bu alanda tek istisna, Norveç olmuştur: bu ülkede yatırım oranı çok yüksek; gelişme oranı ise çok düşüktü. (Yatırılan sermaye ile üretimi arasındaki oran çok yüksek görülmekteydi.)

İkinci Dünya Savaşından sonraki dönemde görülen bu olayların nedenlerini açıklamak meselesine gelince, buradaki tarihfel nedenler oldukça karışık ve çok yönlüdür. Bir yandan, askeri masrafları, askeri ihtiyaçları; yatırım tutarının, böylece de iktisadi gelişmenin de artmasına sebep olan teknik icat ve yenilikleri de hesaba katmamız gerekiyor. Bazılarına göre,

devletin günden güne daha büyük bir rol oynaması özellikle yeni «Keynes'ci teknikleri»ni kullanması, ekonomik gidişatta, 1930 yıllarıyla mukayese edilince, görülen büyük değişikliklerin bir etkeni olmuştur. Bazılarına göre ise, bu coğrafi bölgede Avrupa Ortak Pazarının kurulması, ticarette, üretimde ve yatırımda görülen büyük artışın başlıca nedenidir.

Bütün bu etkenlerin yukarıda incelediğimiz olaylarda az çok rol oynadığını inkâr etmek istemiyorum. Özellikle iktisadi faaliyet, yatırım, gelişmenin yüksek düzeyi (etki oranları bu sıraya göre azalarak), üzerinde büyük etkileri olmuştur.

Ama kanaatıma göre, bu etkenler, tek başlarına (veya bir arada), Marksistleri tatmin edecek bir tarihsel açıklama teşkil edemez. Bugünkü dönemde, kapitalist toplumun iktisadi ve toplumsal temelinde, başka bir deyimle, bir tarihsel üretim sistemi olarak, kapitalizmin temel iskeletini teşkil eden toplumsal-ekonomik ilişkilerde meydana gelen büyük değişimleri izah etmek için, daha başka nedenler aramalıyız. Bu nokta ile ilgili olarak, şunu belirtmeliyiz: Yukarıda da söylediğim gibi, toplumsal ilişkiler sisteminde, işçi sınıfının durumu oldukça kuvvetlenmiştir. Bununla beraber, bu değişikliğe, sadece istatistik yönünden, yaşama seviyesinde bir yükselme olarak değil; politikada, sendika hareketinde bir baskı, etki ve potansiyel etki meselesi olarak bakmalıyız; öte yandan, bu mesele, «sosyalizmin bir dünya sistemi haline gelmesi» diye tanımlanan yeni yeni şartlar çerçevesi içinde incelenmelidir.

Hatırladığınız gibi, SBKP-nin XX-nci Kongresindeki tarihsel bildiriye göre, «çağımızın başlıca özelliği», «sosyalizmin bir tek ülkenin sınırlarını aşması ve bir dünya sistemi haline gelmesi»dir. Bundan başka, bu bildiri «emperyalist ve sömürgeci sisteminde oluşan çözülme»nin «ikinci dünya savaşından sonra, tarihsel bir dönüm noktası teşkil eden bir gelişme» olduğunu söylüyordu. 1960 Moskova Konferansının Bildirisi ise şöyle diyordu: «*Çağımızın başlıca özelliği, dünya sosyalist sisteminin, toplumun gelişmesinde en önemli etken haline gelmesi... ve bugün toplumun tarihsel gelişmesinin başlıca özünü, başlıca eğilimini, başlıca niteliğini tâyin ve tesbit etmesidir.*» İkinci Dünya Savaşından hemen sonra dünya güçleri dengesinde meydana gelen bu değişikliklerin, (hiç değilse birkaç kapitalist ülkede) kapitalizmin iç işlenişine, ve özellikle, sınıf güçleri dengesine büyük bir etki yapmamış olması, bir itici güç rolünü oynamamış olması, düşünülemez. Bu noktayı inceledikçe, bu itici gücün bütün dünya şartlarına etki yaparak, çok çeşitli şekiller olarak, çok çeşitli sonuçlar doğurduğunu anlarız; işçi sınıfı ve sendika hareketlerinde artan kararlılık ve güven, bu sonuçlardan biridir. Eskişine oranla bugün, varlıklı sınıf – bir bütün olarak – büyük çapta işsizlikten daha fazla korkmakta, işsizliğin siyasi sonuçlarında varolan tehlike ihtimallerinden daha çok çekinmektedirler. Bu sınıf, birçok ülkede, 1930 yıllarındaki iktisadi buhrandan o kadar

korkmuşlar ki, kapitalist yapının bu çapta ikinci bir buhrana dayanamıyacağına kanaat getirmiştir, bunu gösteren belirtiler çoktur.

Aklımızda tutacağımız ikinci nokta da şudur: tekellerin gelişmesi ve kuvvetlenmesi, bir bakıma, iktisadi yönetimin daha çok merkezleştiğini gösterdiği gibi, bir bakıma da, sistemdeki çelişmelerin fevkalade keskinleştiği anlamına geliyor. «Tekelci rekabet»; iktisadi gruplar, kesimler arasında çatışma adı verilen bu çelişmeler, bütün mekanizmanın dengesine olağanüstü zararlar vermektedir. Bugün işverenler, sendikaların direnişiyle, grevlerle vb tedbirlerle karşılaşma pahasına kollektif şekilde veya teklaşına ücretlerde büyük çapta indirimler yapmağa kolay kolay kalkışamazlar; onlar bugün sendikaları memnun ederek, rahat iş görmeyi tercih ediyorlar; hele yüksek ücret verdikleri halde, tekelci egemenliklerinden yararlanarak, mallarını pazarda daha yüksek fiatlara satabiliyorlarsa. (Hiç şüphesiz, bu da, eski kurtların kuzulaştığı, cönge kanununu uygulamaktan vazgeçtikleri anlamına gelmiyor.) Bu yönetici sınıf, geleneksel saldırgan ve zorba metotlarını rahatça yürütebileceğini anladığı, bunu yapacak gücü kendinde bulduğu gün, eski usullerine futsursuzca başvuracaktır.

Son yıllarda görülen diğer bir olay da, çağımızın başlıca özelliğine, yani «iki sistem arasındaki rekabet»e açıkça bağlı olan, kapitalist dünyada görülen «iktisadi gelişme» kaygusudur. Bu kaygu, kapitalist işverenin, büyük tekelci-tröstün, *konzern*'in «yaratıcı rol»ünü; «dinamizm» i göklere çıkaran bir ideoloji haline gelmiştir. Bruno Trentin, bundan önceki bir toplantıda, bu «neo-kapitalizm» ideolojisini inceledi. Bu konu üzerinde çok şey yazıldığı için (Gramsci Enstitüsünün 1962 konferansında okunan raporlardan başka, Theodor Prager'in «*Wirtschaftswunder – oder keines?*» adlı eserini kastediyorum), bu noktanın üzerinde daha fazla durmama lüzûm yoktur.

İşçi sınıfının ekonomik cephedeki gücüne gelince: Bu güç, kısmen işbulma sorununa bağlıdır; daha önce belirttiğimiz gibi, bu alandaki durum çeşitli ülkelere göre değişmektedir. İtalyada, Almanya'da (1960 a kadar), Danimarkada, Belçikada, ve tabii, Amerikada, işsizlik düzeyleri oldukça yüksek; 1920–1930 yıllarındaki ortalama düzeyi kadar yüksek olmuştur. Hattâ bazan onu da geçmiştir. Buna karşılık, İngilterede, Fransasda, Hollandada, Norveçte, İsveçte, çok düşük işsizlik oranları görülmüştür. Bu oranlar, 1920–1930 yıllarındaki oranlardan da düşüktü. (Hattâ İngilterede bu oranların çok altındaydı.) Bütün bu ülkelerde, işsizlik oranı, 1930–1940 yıllarına oranla, oldukça düşüktü; genellikle, Amerikadaki oranı bulmamıştır. İşsizlik oranının düşük olduğu ülkelerde, kapitalizm, geleneksel silâhından – yani endüstride bir yedek emekçi ordusundan – yararlanamadı. Oysa bu yedek güçlerden, ücretleri arttırmamak, veya – artıkdeğe re tecavüz ettiği hallerde – indirmek için faydalanıyordu. İtalya, Almanya gibi, emekçi sayısının iş miktarını aştığı ülkelerde bile, sendikalar, ücret seviyesini korumayacak, hattâ yükseltmeyecek kadara kuvvet-

lidiler. Emekçilere talep yüksek olduğu, yahut da yükselmekte olduğu zaman da öyle. Kanaatıma göre, Batı Avrupada, kapitalizmin rastladığı iktisadi güçlüklerin daha çok enflasyonla, enflasyonist buhranlarla ilgili olması, (oysa İkinci Dünya Savaşından önce, bu güçlükler deflasyonist eğilimler, buhranlarla ilgiliydi) nedeni, emek piyasasında görülen bu yeni şartlardır. Ama bu nedenlerin yanında, devlet kapitalizminde görülen büyük gelişme, ekonomik etkilerinin artışı, güttüğü spesifik amaçlar, çağdaş dünyanın iki sistemi arasındaki rekabetin en geniş şekillerine, hattâ bütün şekillerine bağlıdır.

En son yıllarda görülen eğilimler konusunda ne denilebilir? Bu eğilimlere bakarsak, 1960–1970 yıllarında şimdiye kadar incelediğimiz dönemden oldukça farklı özellikler, bambaşka bir gelişme tipi görülecek mi acaba? Endüstrideki gelişmeyi ele alalım: Batı Avrupa ülkelerinde genellikle, 1950–1960 döneminde görülen sanayi artışı 1960 dan sonra devam etmiştir. (Bazı ülkelerde 1961 yılında faaliyetin azalmasına rağmen.) Birkaç ülkede de, gelişme temposu biraz yavaşlamıştır. Öte yandan, son yıllarda, iş piyasasında, işçi yetersizliği gittikçe artmıştır; işsizlik, özellikle Batı Almanya (bu ülkede oran % 1'i bile bulmuyor); İtalya, Avusturya, Belçika gibi oranın daha önce oldukça yüksek olduğu ülkelerde bile, işsizlik oranı çok düşmüştür. Bununla beraber, 1963 de, imalât endüstrisinde, iş bulma olanakları biraz azalmıştır. Birleşmiş Milletlerin Avrupa ile ilgili iktisadi komisyonunun «1963 yılında Avuranın iktisadi tablosu» adlı raporunda belirtildiği gibi: «Batı Avuranın en gelişmiş sanayi ülkelerinde, iş olanaklarının çokluğu ve işçi talebi yüksekliği sürekli bir sorun haline gelmiştir. Bu sorun bazı ülkelerde yenidir; bazılarında ise, İkinci Dünya savaşından beri devam edegelen bir özellik teşkil ediyor... 1963 de Batı Avrupa emek piyasasında en önemli özellikler, çalışan emekçi sayısında yavaş bir artış temposu, ve imalât endüstrisinde kullanılan emekçi sayısında düşüştür.

1961 yılında ekonomik gelişmede görülen ağır temponun etkisiyle bu gelişme oranı 1960 yılındaki yüksek oranın yarısına veya üçte ikisine ancak varabildi. 1962 ve 1963 yıllarında, bu oran aşağı yukarı değişmedi. Ama 1950–1953 yıllarındaki ortalama oran da bu kadar olduğuna göre, daha önceki yıllara nispetle, savaş sonrası dönemindeki en yüksek gelişme oranlarında büyük bir düşüş olduğunu söyleyemeyiz. Batı Almanyada belirli bir yavaşlama oldu, ama Endüstri üretiminin gelişmesinde, İtalya (geçen yıla kadar) hâlâ başta gelmektedir. Bununla beraber, yatırım oranında azalma belirtileri görünmektedir (özellikle sabit sermaye yatırımlarında). Aşağıdaki iki cetvelde, 1959 dan 1964 e kadar endüstri üretimindeki gelişme ve işsizlik oranlarında bazı sayılar verilmektedir.

CETVEL IV

Endüstri üretiminde yıllık artış oranları

	1959	1960	1961	1962	1963	1964
<i>Bütün Batı Avrupa için</i>	6	10	5	5	4,5	6,6 ⁽¹⁾
<i>İngiltere</i>	5	7	1	1,0	3,7	6,5
<i>Fransa</i>	3	12	6	6,1	4,8	7,9
<i>Batı Almanya</i>	7	11	6	4,5	3,8	8,6
<i>Belçika</i>	5	6	5	5,6	6,2	6,4
<i>İtalya</i>	10	15	10	9,6	8,8	1,0
<i>Avusturya</i>	6	10	4	2,3	4,2	—
<i>Hollanda</i>	9	13	2	5,6	4,5	7,9
<i>Norveç</i>	6	7	7	4,0	5,8	—
<i>İsveç</i>	4	6	5	1,1	2,3	5,7

(¹) Sadece Ortak Pazarı ülkeleri için.

4 numaralı cetvelde görüldüğü gibi, ülkelerin çoğunda, artış oranları — 1960'daki rekorlara yetişmemekle beraber — 1964'de yükselmiştir. Buna karşılık, aynı yılda, İtalyada bu oranda büyük bir düşüş görülmektedir. Ortak Pazara dahil ülkelerde, gayri-safi milli üretim, genellikle % 5,5 artmıştır. (1963 de ise, bu artış % 4 ü buluyordu.) Yatırımlar ise % 7 artmıştır.

CETVEL V

İşsiz sayısı oranları

	1959	1960	1961	1962	1963
<i>İngiltere</i>	2,0	1,7	1,8	2,1	2,6
<i>Fransa</i>	1,3	1,1	0,9	1,0	0,9
<i>Belçika</i>	8,2	6,6	4,2	3,3	2,7
<i>Batı Almanya</i>	2,2	1,3	1,1	0,7	0,8
<i>İtalya</i>	8,5	7,7	7,1	3,1	2,5
<i>Avusturya</i>	4,3	3,2	2,7	2,7	2,9
<i>Hollanda</i>	1,7	1,1	1,0	0,8	0,9
<i>Norveç</i>	2,6	2,0	1,5	1,2	1,5
<i>İsveç</i>	1,6	1,1	1,2	1,3	1,4

5 numaralı cetvelden anlaşıldığına göre, Batı Avrupa ülkelerinde, teknik gelişme, örneğin Amerikada olduğu gibi, emekten sağladığı tasarruflarla sermaye birikiminden çok daha çabuk ilerliyerek, teknolojiden doğan işsizliğe ve sanayi alanında, çalışan işçi sayısında hızlı bir azalmaya sebep olacak kadar yükselmemiştir. Ama bu durumun gelecekte hiç değişmeyeceğini söyleyemeyiz. Sermaye-üretim oranına gelince, bu oranın (Amerikada olduğu gibi) düşmeye devam edeceğini gösteren bazı belirtiler var.

Bütün bu verileri özetliyeim: 1950–1960 yıllarında bazı kapitalist ülkelerde elde edilen istisnai ve şaşırtıcı yüksek artışlar özel ve kısa süreli etkenlerden ileri gelmiş benziyor. Bu artışların kısa süreli, devam edemeyecek, belki de bir daha gerçekleşmeyecek ani «rekor»lar olduğunu, geçmiş tecrübelerden, biliyoruz. Bu özel etkenler arasında: iş gücünün, yani yedek emekçi sayısı şartlarındaki elastikiyet; ihracatta artan talebin etkisi, yatırımları teşvik eden teknik yenilikler, yeni donatım ihtiyacı, savaş döneminin sonucu olan büyük gecikmeleri ve zararları biran önce telâfi zorunluluğu, bazı hallerde, devlet sektöründeki büyük yatırımlar ve diğer masraflar.

Bugünkü dönemde, gelişme oranı genellikle biraz yavaşlamışa benziyor. Bununla beraber, bugüne kadar, bütün ülkelerde ortalama, genellikle 1950–1960 yıllarının ortalamalarından aşağı düşmemiştir. Hattâ, gördüğümüz gibi, 1964 yılında, yükselmiştir bile. Savaş sonrası dönemin genel iktisadi durumunda bir değişikliğin olduğunu, yahut da yakın bir tarihte olacağını gösteren herhangi bir belirti görülmemektedir. Bugünkü dönemde, de, kapitalizmin – yukarıdan beri özetlemeğe çalıştığım – özelliklerinde, önemli bir değişikliğin olacağını da pek tahmin edemeyiz.

Bununla beraber, son yıllara özgü bir gelişmeyi önemle ve dikkatle belirtmeliyiz: Bu da, Avrupa ülkelerine yapılan Amerikan yatırımlarında görülen büyük artıştır. Hiç şüphesiz, bu özellik, 1950–1960 yılları döneminde; hattâ – daha ufak çapta olmakla beraber – iki savaş arası döneminde de görülmekteydi. Amerika Ticaret Bakanlığı ve Maliye Bakanlığı bu konuda, çeşitli tarihlere ait bilgi vermektedir. Yedi yıl önce, J. Dunning, «İngiliz imalât endüstrisinde Amerikan yatırımları» (Londra, 1958, Unwins) adlı eserinde, Amerikalıların İngiliz endüstrisine yaptıkları yatırımlar konusunda her çeşit enformasyonu özetlemiştir. 1929 yılında, Büyük Britanyada doğrudan doğruya yatırılmış dolar tutarı, 485 milyonu buluyordu. Bu miktarın aşağı yukarı % 55 i, imalât endüstrisine yatırılmıştı. Bu miktar, Avrupadaki dolaysız Amerikan yatırımlarının % 36,7 ini teşkil ediyordu. Böylece, bütün Avrupadaki Amerikan yatırımları, 1 milyar 300 milyon doları buluyordu. 1955 yılında, İngilteredeki Amerikan yatırımların tutarı, 1 milyar 420 milyon dolara yükselmişti. İmalât endüstrisine yatırılan miktar oranı, bunun % 67 ini buluyordu. (Kalan % 33 ü ise, petrol, ticaret, banka, maden, kamu hizmetleri vb. alanlarına ayrılmıştı.) Aynı tarihte, Avrupadaki (dolaysız) Amerikan yatırımlarının toplamı, 3 milyar dolar civarındaydı.

İkinci Dünya Savaşından önce, bütün Avrupada, endüstriye yatırılan Amerikan sermayesinin en büyük kısmı (%25) elektrik donatımına, ve sonra sıra ile, otomobil ve kamyon, makine, madeni eşya, ve kimya endüstrilerine ayrılıyordu. Amerikan sermayedarları genellikle dolaysız yatırımları tercih ediyorlardı. İkinci Dünya Savaşından beri, İngilteredeki Amerikan yatırımları petrol rafinelerine, otomobil, makine, kimya endüstrileri alanlarında artmış; maden endüstrisine, kamu hizmetlerine ayrılan miktar, azalmıştır. Amerikan şirketlerinin İngilterede yaptıkları yatırımların ortalama kârı, % 19–20 idi.

Bu konuda konke sayılar bulunmadığı halde, son zamanlarda özellikle geçen yıl, Avrupadaki Amerikan yatırımların tutarında hızlı bir artış – «Avrupa dolar istilâsına uğramaktadır» dedirtecek kadar büyük bir artış – görölmektedir. (Bu cümle, bir İngiliz gazetesinde, 4 Şubat 1965 tarihli *The Guardian* da kullanılmıştır.) Bu yatırımların en büyük kısmı, ticarete ve endüstriye yapılmıştır. Birçok firma ve fabrika satın alınmış, birçok Amerikan şirket ve işyerlerinin şubeleri açılmıştır. Geçen yılın başlarında, Amerikanın dış ülkelere yaptığı bütün yatırımların dörtte biri, Avrupa ülkelerine ayrılmıştır. Ama 1964 yılında (yine 4 Şubat tarihli *The Guardian* gazetesine göre) Amerikanın ihraç ettiği sermayenin % 60'i, Avrupaya yatırılmıştı. Örneğin, Fransada, Amerikanın endüstriye yaptığı yatırımın 1959 ile 1964 yılları arasında iki katına çıktığı görölmüştür. (1959 da 632 milyon dolar iken, 1964 yazında 1.250 milyona yükselmiştir.) Bu durum Fransada (özellikle Amerikan sermayesinin en ileri teknikleri kullanan sanayilere sokulması) büyük kaygı ve hoşnutsuzluk yarattı. Her halde, bu hoşnutsuzluk, Fransız hükümetinde son zamanlarda tutumunu değiştirmesinde; Avrupa ve genellikle dünya sorunları konusunda, Amerikan egemenliğine cephe alan, daha bağımsız bir nitelik taşıyan bir dış politika yürütmesinde büyük rol oynamıştır.

Amerikan sermayesi yine yatırımlar yolu ile Federal Almanyaya da sızmıştır. Ama bu yatırımların son yıllardaki tutarı ve yönü hakkında kesin bir bilgi verilmemiştir. Amerikanın, iktisadi etkiler yolu ile, Federal Almaya hükümetine kolaylıkla söz geçirdiğini görmekteyiz.

Kanaatıma göre, karşımıza şu soru çıkmaktadır: önümüzdeki dönem, Amerikan sermayesinin, Amerikan iktisadi politikasının, kapitalist Avrupayı, günden güne, daha bağımlı bir ekonomik «nüfuz bölgesi», hatta bir «yarı-sömürge», bir iktisadi uydu haline getirmeğe çalıştığı bir dönem mi olacaktır? (Bu durum, 1930 yıllarında, Nazi Almanyasının Güney-Doğu Avrupa ülkelerine iktisadi sokuşunu hatırlatıyor.) Böyle bir dönemin başında bulunuyorsak, kanaatıma göre, bu yeni eğilim çok önemli sonuçlar doğurabilir: Örneğin, iktisat alanında, tekeli politikası bir kat daha gerici bir nitelik kazanacaktır; devlet politikasında, siyasi örgütlerde, daha otoriter, daha sağcı eğilimler birinci plâna geçecektir.

Bu yazıya son verirken, Batı Avrupa ülkelerindeki işçi hareketine, incelenmesi büyük faydalar sağlayabilecek, üç önemli sorun üzerinde durmasını teklif ediyorum. (Bu meseleler, kanaatıma göre, ajitasyon konusu olarak ele alınmamalıdır; teklif ettiğim inceleme, konjonktür araştırması düzeyinde yapılmalıdır.)

1. Amerikan egemenliği altında bulunan, Amerikan-Avrupalı şekiller olarak, gelişmekte olan yeni milletlerarası tekелci örgütler hangileridir? Bunlar hangi sektörlerde, hangi endüstrilerde gelişmektedir?

2. Bu gibi gelişmelerden iç yapılarda ne gibi değişiklikler, ne gibi etkiler beklenilebilir? Devlet iktisadi politikasının, devlet kapitalizmi eğilimlerinin etkileri, bu geliştirmeleri keskinleştirecek, yoksa bunlara set çekecek nitelikte midir?

3. Son yıllardaki değişikliklerin etkisiyle işçi sınıfının yapısında, tabakalaşmasında, bu çeşitli tabakaların niteliğinde ve çıkarlarında, ne gibi değişimler olmuştur?

Nigerya'da ilk işçi gazetesi

Nigerya'da yeni yayınlardan biri «Advance» adındaki ileri gazetedir. Bu gazete, Nigerya işçi basınının habercisidir. 16 Ağustos 1965-de çıkan ilk sayısının baş yazısında, gazetenin, «halkın yaşıyan bir sözcüsü olduğu, onun düşüncelerini, dileklerini, umutlarını ve haklı isteklerini dile getirdiği» belirtiliyor.

«Advance», çalışan Nigerya halkına, işçilerine, köylülerine, gençliğine ve aydınlara hizmeti kendine en temel ödev biliyor. Gazete diyor ki: «Bizim merkez konumuz iş olduğundan, ... çalışma alanındaki anlaşmazlıkları, yani işçilerimizin savaşıını, aydınlarımızın, çiftçilerimizin ve köylülerimizin daha iyi hayat şartları için yürüttüğü savaştaki çatışmaları keskin hatlarıyla iletmeye çaba göstereceğiz. Gazete, halkımızın çıkarlarına en iyi hizmet eden politik hatlarla ve programlarla dayanışma göstermelidir. Gazete, demokrasi için savaşıan ve toplumsal örgütlenmenin daha yüksek bir düzeye ulaşması uğrunda çaba gösteren herkesi destekliyecektir...»

«Advance», Afrika birliğini sağlamlaştırmaktan yana olan, demokratik değişimler için ve Afrika kıtasının emperyalizm ve yeni-sömürgecilik boyunduruğundan tümenden kurtulması için çaba gösteren ileri örgütlerin çalışmalarına daha çok ışık tutmayı kendine amaç biliyor.

Gazete, okuyuculara çağrısında, yığınlar arasına, özellikle Nigerya gençliğinin safları arasına, ülkenin daha iyi bir geleceği için umut ışıklarını ve bayrağını götürmekte kararlı olduğunu belirtiyor. Bu geleceğe «ancak gerçek, bilimsel, sosyalizm uğrunda sarsılmadan savaşıarak gerçekten ulaşılabilir».

«Advance»nin ilk iki sayısında, (ikinci sayısı 15 Eylül 1965-te çıktı), oldukça geniş bir çevreyi içine alan sorunları kapsayan yazı ve enformasyon yayınlandı: Günümüzde Nigerya'nın ekonomik ve politik durumu, emekçilerin grev hareketleri, ülkenin tam kurtuluşu için yürütülen savaşıta

işçi sınıfının rolü ve Güney Afrika ülkelerinde kurtuluş hareketinin gelişmesi.

Nigerya Sosyalist İşçi ve Köylü Partisi'nin genel sekreteri Tunji Otegbeye'nin yazısıyla daha başka yazılar, milli kurtuluş hareketinde Nigerya proletaryasının rolüne ayrılmış. İkinci sayının baş yazısının ve «Grev dalgası Nigerya'yı kapladı» başlığı altında toplanan (Sayı: 1) enformasyonun konusu grev hareketleri. Gazete, Nigerya'nın gerçi 1 Ekim 1960-da bağımsız devlet ilân edildiğini, fakat gerçekte Batının en büyük emperyalist devletlerine bağlı olduğunu, bu devletlerin ülkedeki durumlarını koruduklarını, bunun için de derebeyi ve komprador elemanları iktidara getirdiklerini belirtiyor. Bu elemanlar Batının emperyalist büyük devletlerinin ajanları olarak çalışmaktadır. İşçiler ve köylüler, kurtuluş savaşında verdikleri bütün kurbanlara rağmen, bağımsızlığa erişmekle birşey sağlayamamışlardır.

Nigerya'nın bugünkü politik ve ekonomik durumunun en karakteristik özelliği, Nigerya'nın ekonomisinde yabancı emperyalist tekellerin ve şirketlerin egemenliğidir. Gazetenin 1. sayısında çıkan ve «Yabancı şirketleri ekonomimizi yıkıyor» başlığını taşıyan notta deniyor ki: «İhracatımız ve ithalatımız, madenlerimiz ve sanayiimiz, en iyi büyük çiftlik işletmelerimiz, bankalarımız ve maliyemiz yabancı şirketlerin elindedir. Gemiciliğimiz ve hava ulaştırmamız da, taşıt ulaştırmamız gibi gene yabancıların tekeli altındadır. Perakende ticarete United Africa Company, John Holt ve öteki yabancı firmalar ağır basmaktadır . . . Tekellerin mevcut sermayesi 1951-den 1955-e kadar % 300 arttığı halde, aynı süre içinde milli gelir sadece % 25 yükselmiş, 590 milyon sterling'ten 740 milyon sterling'e çıkmıştır.»

Nigerya'nın, İngiliz, Amerikan, Batı Alman, Japon ve öteki büyük kapitalist devletlerin tekelleri tarafından gittikçe daha fazla sömürülmesi, öte yandan egemen sınıfların, emekçi kitlelerin ağır durumunu hiç bir şekilde düzeltmeyi istememesi, ülkede yaygın bir huzursuzluk doğurmakta ve iç sosyal çelişmelerin keskinleşmesine vardırmaktadır. Bugün ülkede yeni bir grev dalgası gittikçe büyümektedir. Grev hareketinin kuvvetlenmesinin doğrudan doğruya sebebi, işçi ücretlerinin düşük oluşu, hayat pahalılığının gittikçe artması, ve hükümetin yeni bir kanun çıkaracağı yolundaki söylentilerdir. Bu işçi düşmanı kanunla işçilerin grev hakkı ellerinden alınacak ve işverenlere grevcileri işten atma hakkı tanınacaktır. Nigerya emekçilerinin grev hareketinin önemli bir yönü, çeşitli sendika ve birliklere bağlı olan işçi ve memurların grevlere katılması ve hakları ve istekleri için birlikte savaşmasıdır. Gazete, işçi düşmanı bir kanun çıkarma denemelerini kesinlikle suçlamakta ve ülkenin iktisadi durumunun kötüleşmesi yüzünden, işçilerin isteklerini reddetmeleri yüzünden egemen çevrelerin taşıdığı sorumluluğu belirtmektedir.

«Advance», Nigerya emekçilerinin ağır durumunun gerçek sebeplerini

ortaya koyarak emekçilerin haklarını savunurken, sütunlarında, işçi hareketinde ve milli kurtuluş hareketinde işçi sınıfı ile onun öncüsü Nigerya Sosyalist İşçi ve Köylü Partisi'nin rolü üzerinde geniş olarak durmaktadır. «Nigerya Sosyalist İşçi ve Köylü Partisi'nin doğuşu» (sayı, 1.), «Siyasi Parti Nedir?» (sayı, 1.), «Siyasi Bir Parti Nasıl Çalışır: Örgüt ve Yöntem» ve «Halkın İhtiyaçları» (sayı, 2) gibi bir sıra yazıda Nigerya Sosyalist İşçi ve Köylü Partisi'nin doğduğu şartlar, partinin programı ve ana hedefleri, günümüzde Nigerya işçi hareketinin en önde gelen sorunları ile ilgili olarak bilgi verilmektedir.

1963 Ağustosunda Lagos'ta kurulan Nigerya Sosyalist İşçi ve Köylü Partisi, Nigerya işçi sınıfının siyasal bir örgütüdür ve çalışmalarında Marksizm-Leninizm ilkelerinden yön almaktadır. Ülkedeki burjuva-feodal partilerinden farklı olarak, NSIKP emekçi yığınların çıkarlarını dile getirmekte ve bir ırk ya da kök temeline dayanmamaktadır. Bu parti, Nigeryanın kapitalist olmayan yolda gelişmesi ve ülkede sosyalist dönüşümlerden yana olan işçileri, köylüleri ve devrimci aydınları saflarında birleştirmektedir. NSIKP bugün, tam bağımsızlık için, sömürgecilik ve yeni-sömürgecilik boyunduruğundan ülkenin iktisadi kurtuluşu uğrunda, halkın demokratik hak ve hürriyetlerinin güvenliği uğrunda savaşta Nigerya emekçi kitlelerinin çabalarını seferber etmeyi en yakın ödevlerinden biri saymaktadır. NSIKP, Marksizm-Leninizm ülküsünü Nigerya emekçileri arasında yaymak için geniş bir çalışma yürütmektedir. Bugüne kadar ülkenin çeşitli bölgelerinde 70'ten fazla parti şubesi kurulmuştur.

«Advance» gazetesi, ülkenin bütün ileri sol kuvvetlerinin Birleşik Milli Demokratik Cephe'de birleşmesi için NSIKP'nin çıkardığı çağrısı yayınladı. Bütün ileri kuvvetlerin birleşmesi fikri, Tunji Otegbeye'nin «Nigerya'da Hürriyetler Sorunu Ne Durumdadır?» (sayı 2) başlıklı yazısında yer almaktadır.

«Advance» gazetesi, Nigerya emekçileri adına kahraman Viyetnam halkıyla dayanışmasını belirterek, Amerikan silahlı kuvvetlerinin Güney Viyetnam'dan çekilmesini istemektedir. Gazete, Nigerya işçi sınıfını, Afrika, Asya ve Lâtin Amerika'nın hürriyet sever bütün insanlarını, barıştan yana olan herkesi, ABD. Emperyalistlerini Güneydoğu Asya'daki askeri plânlarından vazgeçirmek için baskı altına almaya çağırılmaktadır. Rodezya ve Güney Afrikanın öteki ülkelerindeki kurtuluş hareketlerine ayrılmış olan yazılarda da dayanışma fikri ağırlığını duyurmaktadır.

«Advance»nin günlük gazete olarak yayınlanması tasarlanmıştır. Fakat şimdilik iki haftada bir çıkacak, sonra da haftalık gazete olarak yayınlanacaktır.

Nigerya işçilerinin ilk gazetesinin doğuşu, bu önemli Afrika ülkesinin politik hayatında, gittikçe artan Nigerya proletaryasının hayatında önemli bir olaydır. «Advance» gazetesinin çıkmaya başlaması, Nigerya işçi hare-

ketinde ola gelen önemli değişmelerin bir ispatıdır; ÷lkede sosyalizm için çaba gösteren kuvvetlerin etkisinin ve Nigerya emekçilerinin sınıf bilincinin artmasının bir yansıısıdır. Gazeteyi Nigerya emekçileri ve onların öteki ÷lkelerdeki dostları büyük bir memnunlukla selâmladılar. İlk tepki ve tebrikler gazetede yayınlandı. Bu tebriklerde gazeteye, ÷lkenin bağımsızlığının sağlanması, tam bağımsızlığı, barış, demokrasi ve sosyal ilerilik için yürüttüğü ağır savaşta başarı dilekleri dile getirilmektedir.

TÜSTAN

Sovyetler Birliği Komünist Partisi Merkez Komitesine

Değerli yoldaşlar!

Büyük Oktobr Sosyalist Devriminin 48-inci yıldönümü dolayısıyla Türkiye Komünist Partisi Merkez Komitesi, bütün Türk komünistleri, Türk emekçileri ve yurtseverleri adına Sovyetler Birliği Komünist Partisini, Sovyet halkını hararetle ve candan kutlar.

Büyük Oktobr Devriminin zaferi, Sovyet halkının ekonomik ve sosyal gelişme yolunda, komünizm yolunda elde ettiği başarılar bütün dünya emekçilerinin, ezilen halkların emperyalizme karşı, bağımsızlık, barış, demokrasi ve sosyalizm uğrunda mücadelede başlıca desteği olmuştur.

Türk halkı bu desteğin kudretli etkisini, daha Büyük Oktobr Devriminin ilk yıllarında, emperyalizme karşı giriştiği ölüm-dirim savaşında ve daha sonraları ekonomik bağımsızlık için mücadelesi sıralarında gördü.

Sovyetler Birliğinin ısrarla izlediği barış politikası, ayrı ayrı düzenlerdeki devletlerin barış içinde yanyana yaşaması prensipine bağlılığı, Türkiye ile dostluk ve iyi komşuluk münasebetlerinin yeniden kurulması, geliştirilmesi yolunda sarfettiği gayretler halkımızın en hayati menfaatlerinin, içten emellerinin de ifadesidir.

İnsanlık tarihinde yeni bir devir açan büyük devrimin 48-inci yıldönümünde sizleri selâmlarken, Sovyetler Birliği Komünist Partisine, Sovyet halkına, komünizmin kuruluşu dâvasında, halklar arasında dostluk ve barış uğrundaki mücadelede yeni büyük başarılar dileriz.

TÜRKİYE KOMÜNİST PARTİSİ MERKEZ KOMİTESİ

Sovyetler Birliği Komünist Partisi Programı

Sovyetler Birliği Komünist Partisinin XXII. Kongresinde kabul edilmiştir.

Bildiri

Komünist ve İşçi partileri temsilcilerinin 1960'da Moskovada toplanan ve önemli milletlerarası dünya komünist ve İşçi hareketi meselelerini görüşen konferansı üstüne

Komünike

Türkiye Komünist Partisi

Doğuşu, Kuruluş, Gelişme yolları
Türkiye Komünist partisi tarihinden sayfalar.

Değerli okuyucularımız,
yayınlarımızı isteyiniz.

İÇİNDEKİLER

AMERİKA – BUGÜN	865
---------------------------	-----

Güs Hall

Emperyalizme karşı savaş	866
------------------------------------	-----

Henry Winston

Komünistler ve kitle hareketleri	882
--	-----

Gyula Kallai

Burjuva Macaristandan sosyalist Macaristana geçiş	893
---	-----

Claude Lightfoot

Karaderili halkın kurtuluşuna doğru	910
---	-----

Maurice Dobb

AVRUPA KAPİTALİZMİNDE YENİ EĞİLİMLER

Avrupa kapitalizminde ekonomik eğilimler	926
--	-----

KOMÜNİST VE İŞÇİ PARTİLERİNDE

Nigerya'da ilk işçi gazetesi	939
--	-----

ÖZEL SAYFALARIMIZ

Sovyetler Birliği Komünist Partisi Merkez Komitesine	943
--	-----



İngilizcesi:

Central Books Ltd., 37 Grays Inn Road, London, W. C. 1.

İtalyancası:

Libreria Rinascita, Via delle Botteghe, Oscure 2. Roma

Almancası:

«GLOBUS»-Vertrieb ausländischer Zeitschriften, Wien XX,
Höchstädtplatz 3

Yunancası (Kıbrıs'ta):

Laikon Praktorion, Tricoupi Street, 53 r., Nicosia

Rusçası:

Stredisko pro rozširovani tisku, Praha 6, Thákurova 3

Fransızcası:

Societe d'Edition et d'Enformation 9, Boulevard des Italiens Paris (2e)

İspanyolcası:

Ediciones Pueblos Unidos Casilla Correo 589, Montevideo

Japoncası:

Nauka Ltd., 2, Kanad-Zinbocho 2-chome, Chiyoda-ku, Tokyo

İsveç dilinde:

Arbetarkultur, Söderarmsvagen 36, Johanneshov 6, Stockholm

Bulgarcası:

Raznoiznos, I, Rue Tzar Assen, Sofia

Türkçesi:

«YENİ ÇAĞ» – Stredisko pro rozširovani tisku, Praha 6,
Thákurova 3

Fiyatı 1 lira